

Iskola vagy csavargár?

Méltó befejezése volt a másfél évnyi titkolózásnak az a hónapokig tartó bohózat, amely a köznevelési törvény koncepciójának nyilvánosságra hozatalát megelőzte. Kétnaponta jelentette be a tárca, hogy a kormány elfogadta a koncepciót, majd kiderült, hogy mégsem, a kormány újra tárgyal az „elfogadott” javaslatról, mert hol a finanszírozási háttérrel van gond, hol átgondolatlan ötleteket kell még kigyomlálni, végül egy előszóra kellett hetekig várni. Hogy megérte-e a türelem, ezt ki-ki eldöntheti, ha a minisztérium honlapjáról letölti a dokumentumot.

A koncepcióról azonban mégis alig esik szó. Részben azért, mert azt már több, egymástól alig különböző változatban mindenki ismerte, aki figyelemmel kísérte a szakma belső fórumain zajló párbeszédet vagy csak egyszerű hírfogyasztóként követte az eseményeket. Másrészt már az év elején látható volt, hogy nemzeti konzultáció ide vagy oda, a javaslat lényegi elemeit illetően a tárca vezetése hajthatatlan (ahogy előszeretettel fogalmaztak nyilvános szerepléseiken: sok kritikai észrevétel is érkezett, de ezek kioltották egymást). A harmadik és egyben leginkább prózai oka a teljes érdektelenségnek pedig az, hogy mire a nagy durranásnak szánt bejelentésre sor került, a sajtó már javában tárgyalta a konkrét törvényszöveget (aminek elkészítésére elvileg a koncepció elfogadása adott felhatalmazást).

Ki-ki eldöntheti, nem aránytévésztése-e egy törvény előkészítésére szánt koncepcióhoz előszót írni, de ha már készül ilyen, az különös hangsúlyt kap: a szerzőknek számolniuk kell azzal, hogy ez alap lesz a teljes dokumentum szemléletének, tartalmának megítélésekor.

„Az elmúlt húsz-egynéhány év alatt nálunk az iskolai nevelés és oktatás ügye egyfajta nemzetközi kísérleti tereppé vált, amelyben az oktatás-nevelés középpontjába a tananyag és a módszertan került a gyerekek helyett. Ennek során az oktatás fő törekvése az lett, hogy állandóan válto-

zó ismeretekkel telítsék az iskolás gyerekek fejét, minél gyorsabban, minél nagyobb mennyiségben, minél olcsóbban. Az oktatás rendszere egyre inkább a csavargártáshoz kezdett hasonlítani, ahol az a fő szempont, hogy az új csavár minél simábban illeszkedjen a nagy gépezetbe” – olvasható az alig egy oldalas előzetesben.

A magyar közoktatás számos megoldandó problémát, megválaszolatlan kérdést halmozott fel és tol maga előtt hosszabb ideje. Ezek közé bizonyosan nem tartozik az, amit az előszó felvet. Éppen ellenkezőleg, jelenlegi gondjaink egyik oka, hogy oktatási rendszerünk lassan vagy éppen elutasítóan reagált a nemzetközi folyamatokra, tapasztalatokra (s elegendő, ha itt csupán például a PISA-eredmények kimagyarázási kísérleteire, a minőségirányítási kezdeményezésekre vagy az integrációs törekvések fogadtatására utalunk). Ez a bezárkózó, önigazoló magatartás, a tényekkel való szembeállítás kerülése az egyik oka – egyebek mellett – a tananyagok és a módszertan korszerűtlenségének (de folytathatnánk a sort a differenciált fejlesztés hiányosságainak vagy a pedagógusképzés és -továbbképzés problémáinak felelőletésével is).

Ám ha mégis a szerzőknek lenne igazuk, és valóban nemzetközi kísérletezés terepe lett volna a magyar közoktatás, akkor józan ésszel azt gondolnánk, hogy ez inkább a jó értelemben vett differenciáltságnak kedvezett volna, s nem – ahogyan a szerzők vélik – az iskolák uniformizált csavargárrá válásának. Ez utóbbi esetben nem panaszkodna a szakképzés, a felsőoktatás, a munkaerőpiac, hiszen a legyártott csavarok (értsd gyerekeink) pontosan illeszkednének a nagy gépezetbe. A helyzet azonban nem ez.

A magyar közoktatás épp ott „sokszínű”, ahol nem kellene: széttartó, egyenetlen színvonalú, nem méltányos, az esélykülönbségeket nem csökkenti, hanem konzerválja, sok esetben növeli. Ez a rendszer kétség-

A tartalomból

Államosítás szervezési, finanszírozási és politikai kérdőjelekkel	2
Zöld utat kaphat az egész napos iskola	5
Brunszvik Teréz-emléknap Martonvásáron	8
Elfelejtett iskolák: Merenye	13
Facebook-hatások(k)	17
Sejtelmeink kutatója – Tóth Krisztina írásairól	20
Kottavarázs: Pitti Katalin	22
Tolcsvay Béla – Béres Melinda: Az ég ígérő fa	24
Pedagógusok a filmvászonon: Our Miss Brooks	26
Vakációbücsűztatót tartott a Dévai Szent Ferenc Alapítvány	27
Kolozsvári Tibor: Az emberek jók	28
Felhők alatt – A siklóernyőzés	30

kívül uniformizált is, ám előnytelenül az: a valóban sokrétű és árnyalt problémákat egyenmegoldásokkal próbálja kezelni.

Sajnos a koncepcióból (és a készülő jogszabálytervezetből) az olvasható ki, hogy ezek a káros folyamatok a jövőben még fel is erősödhetnek. A felvételi rendszer szubjektív elemeinek erősítése, az érettségi rendszer standardizáltságának megkérdőjelezése, a tantervi és a tankönyvi kínálat durva szűkítése, az elkülönítést támogató programok (fejlesztő osztályok, hídprogram) támogatása, a követelmények rendszerszintű minimalizálása a szakképzés területén, a jó kezdeményezések (korai óvodáztatás, egész napos iskola) szakmai felkészültséget nélkülöző, ám voluntarista módon történő kezelése mind erre utal.

Ezekkel a változtatásokkal soha nem érjük majd utol az eredményes és méltányos oktatási rendszereket működtető sikeres országokat. Ők ugyanis másfelé tartanak. ■

ÚJ KATEDRA Pedagógusok lapja

Kiadja: COMMITMENT Kommunikációs Iroda Kft., 1095 Budapest, Máriássy u. 5–7., Tel.: 412-09-09, fax: 412-09-08

Felelős kiadó: Ekler Gergely ■ **Alapító-főszerkesztő:** Pecsénye Éva ■ **Felelős szerkesztő:** Varga Gabriella, varga.gabriella@cck.hu

Szerkesztőbizottság: Kojanitz László (elnök), Barlai Róbertné, Szebedy Tas

Munkatársak: Klotz Mária, Novák Imre, Simonyi Gáspár ■ **Tervezőszerkesztő:** Molnár Tamás ■ **Olvasószerkesztő:** Nagy Márton

A szerkesztőség címe: 1095 Budapest, Máriássy u. 5–7., Tel.: 412-09-09, fax: 412-09-08

Hirdetésfelvétel: Kovács Balázs, 30/337-9962, kovacs.balazs@ypsylonmedia.hu, www.ypsylonmedia.hu

Nyomdai munkák: OOK-Press, Veszprém ■ **Felelős vezető:** Szathmáry Attila ■ ISSN 0865-6177 (nyomtatott) ■ ISSN 1788-3709 (on-line)

Végjáték – célegyenesben a köznevelési törvény

Államosítás szervezési, finanszírozási és politikai kérdőjelekkel

A végjátékhoz közelít a közoktatásról (újabb nevén köznevelésről) szóló törvény módosítása. Az ígéretekkel ellentétben – a jelenlegi ismert tervezet szerint – nem lesz keretjellegű, azaz lényegesen rövidebb, s új sem, a jogszabály jelentős része ugyanis a jelenleg hatályos szöveg átszerkesztett változata. Nagyobb probléma ennél, hogy miközben a köznevelés tervezett változásait – érdemi szakmai vita helyett – Liszt zenéjére komponált turnén mutatja be a tárca vezetése, olyan alapkérdéseket illetően is komoly, a megvalósíthatóságot felvető kérdések sorakoznak, mint az államosítás vagy a finanszírozhatóság. A fennköltnek elképzelt, de inkább időutazást idéző rendezvényeken sem ezekre, sem a szakmai részletkérdések többségére nem kapnak kielégítő választ a résztvevők, ami tovább növeli az amúgy is meglévő bizonytalanságot és bizalmatlanságot.

Államosítás – rohanás a bizonytalanba

A javaslat legnagyobb változtatást jelentő eleme – összefüggésben a szintén inkább még csak koncepció szintjén létező önkormányzati törvénnyel – a feladat-ellátási és a fenntartási rendszer központosítása. A médiában egyszerűen csak államosításnak nevezett intézkedés szerint a feladat-ellátási kötelezettség az állam szintjén jelenik meg, s főszabályként – az óvoda kivételével – a fenntartó is az állam (kormányhivatalok) lenne. A megyék a jövőben nem tarthatnának fenn közoktatási, köznevelési intézményeket, a települési önkormányzatok ugyanakkor meghatározott feltételek esetén visszaszerződhetnek e feladat ellátására. A 2000 főt meghaladó létszámú települések továbbra is átvállalhatnák – többek között – az általános iskolai, a gimnáziumi, a kollégiumi vagy éppen az alapkörű művészetoktatási feladatokat, amennyiben a fenntartási költségeknek a bérek és azok járulékait meghaladó részét képesek biztosítani. Nem lenne mód átvenni ugyanakkor például a szakiskolákat, a felnőttképzési intézményeket, a nemzeti és etnikai kisebbségi oktatást végző iskolákat, és a pedagógiai szakszolgálatok és szakmai szolgáltatásokat biztosító intézmények fenntartásáért is az állam felelne. Jó kérdés, hogy mi történik akkor, ha egy általános iskolában csak egy osztályban zajlik nemzeti és etnikai kisebbségi oktatás, míg a párhuzamos osztályokban nem. Ehhez hasonlóan nem tudni azt sem, hogy mi lesz azokkal az intézményekkel, amelyek több feladatot is ellátnak, fenntartásuk azonban a tervezett szabályozás szerint nem oldható meg együtt. Így például nem tisztázott, hogy ki lesz a fenntartója azoknak az óvodáknak és általános iskoláknak, ahol utóbbiak fenntartását a település nem vállalhatja vagy nem akarja vállalni. De a szabályozás kialakítói nem gondoltak arra sem, hogy a középfokú oktatás területén az intézmények többsége vegyes profillal működik, míg azonban a gimnázium és a szakközépiskola fenntartására, ha akar, visszaszerződhet majd a település, a szakiskola esetében pedig ezt nem tehetné meg.

Az elképzelés megvalósításának útjában szervezési, finanszírozási és politikai akadályok is állnak. Az intézmények átadás-átvételének főpróbájaként is tekinthetünk arra, hogy 2012. január 1-jétől a megyei kormányhivatalok veszik át a megyei önkormányzatok által fenntartott intézményeket. Ez azonban lényegében házon belüli átszervezés, sok esetben valószínűleg az ügyeket intéző apparátus összetétele sem változik, némi túlzással még az íróasztalok és rajtuk az irodaszerek is a helyükön maradnak. A teljes intézményrendszer fenntartásának jövő év szeptemberétől való átvétele azonban ma szinte teljesíthetetlen vállalásnak tűnik. Már csak azért is, mert a feladatok ellátásáért felelős járások csak 2013. januárjától állnának fel. Így könnyen előállhat egy olyan – közigazgatási és politikai szempontból is kezelhetetlen – helyzet, amikor az állam még nem képes ellátni az elvont feladatot, az önkormányzatok azonban már nem hajlandók és/vagy nem képesek erre – például a finanszírozás rendjének átalakítása miatt. Megoldás lenne a járások felállításának előrehozása, erre azonban már aligha van idő. Lehetőségként felmerül az intézmények

átadási-átvételi időpontjának a 2012/2013-as tanév befejezése utánra helyezése is, ekkorra azonban már kevesebb, mint egy évre leszünk az országgyűlési választásoktól, ezért kérdéses, hogy a kormány így is bele-vág-e egy ilyen nagy kockázatokat rejtő átszervezésbe.

A kormány és az önkormányzatok között, de a kormányzó pártokon, sőt a kormányon belül is vita van arról, hogy az önkormányzatok milyen mértékben és milyen feltételek mellett vehessenek részt a közoktatási intézmények fenntartásában. A nagyobb települési önkormányzatok szívesen vállalnák továbbra is ezt a feladatot, a kisebb települések ugyanakkor szívesen szabadulnának tőle, mert abban bíznak, így leg-alább megmenethetik iskoláikat. A kormány által elfogadott koncepció egyértelműen azt tartaná kívánatosnak, hogy döntően az állam legyen a fenntartó, s csak kivételes esetben kerülhessen vissza ez a feladat a települési helyhatóságokhoz. A kormányzó párton belül is tart a vita, mert bár elvileg az országgyűlési frakció rábólintott a koncepcióra, a feladatra való visszaszerződés lehetőségét eltérő tartalommal töltene ki a polgármesterek, az oktatási szakpolitikusok és a kormányzati munkában szerepet vállaló, azaz előterjesztőként megjelenő képviselők. Kormányon belül markánsan pedig a NEFMI oktatási államtitkársága képvisel a többségtől eltérő álláspontot: ők azt szeretnék elérni, hogy minél több intézmény maradjon a települési önkormányzatok fenntartásában, és abban reménykednek, hogy a bérek és járulékok biztosításával ez a cél el is érhető. Más kormányzati szereplők ugyanakkor pragmatikus megközelítés eredményeként jutottak ugyanerre a következtetésre. Ők úgy látják, az állami fenntartás olyan jelentős finanszírozási és logisztikai problémákat vet fel, amelyek veszélyeztetik a rendszer biztonságos működését, ezért célszerűnek tartják ezt a kockázatot – a visszaszerződés lehetőségének legalább átmeneti ideig történő szélesre nyitásával – a minimálisra szorítani.

A NEFMI álláspontja, mely szerint a központi bérfinanszírozás belépésével a fenntartók a mainál kedvezőbb finanszírozási pozícióba kerülnek, és tömegesen vállalják majd továbbra is az intézményfenntartást, nem tűnik reálisnak, megalapozatlan kincstári optimizmust tükröz. Az átalakítást kísérő belső vitákból ugyanis egyértelműen kitűnik, hogy ennek és az állami kézbe kerülő intézmények dologi kiadásainak fedezetét is az önkormányzatok költségvetésének megkurtításával teremtenék elő. Leegyszerűsítve, amennyivel nagyobb központi erőt igényel az állami fenntartás, annyival kevesebb lesz az önkormányzatoknak biztosított támogatás, átengedett vagy helyi bevétel. A kérdés még csak nem is az elvonás mértéke, hanem annak struktúrája lesz.

Amennyiben a megyei önkormányzatok által fenntartott intézmények átvételét tekintjük mintának, akkor nagy valószínűséggel a közoktatási feladatok ellátására biztosított normatívák visszavonásával, emellett pedig a személyi jövedelemadó helyben maradó hányadának elvételével lehet számolni, és nagyon valószínű, hogy az illetékbevételekről, a gépjárműadóról és az iparüzési adó egy részéről is le kell majd monda-

niuk a településeknek. (Utóbbi két bevételi forrással a megyei önkormányzatok nem rendelkeznek, így az analógia itt nem alkalmazható, ám ezek azok a bevételek, amelyek generálisan elvonhatók tőlük.) Az átadás-átvétel érinti a feladat ellátásához kapcsolódó vagyont, illetve az esetleges adósságokat, hiteleket is: a megyei intézmények államosítása-ezektől is megszabadították az érintett helyhatóságokat, s várhatóan ez történik majd a többi intézmény átvételekor is.

Amennyiben ez a forgatókönyv valósul meg, annak meghatározó következményei lesznek. A fenntartók többsége ilyen feltételek mellett csak

akkor lenne képes továbbra is működtetni intézményeit, ha az állam a dologi kiadások fedezetére is biztosítana valamilyen támogatást. Elvileg a jelentős iparűzési adóval rendelkező települések kedvezőbb helyzetben vannak, egy kisebb arányú elvonás esetén is meg tudnák őrizni pozíciójukat. Mivel azonban az ebből az adófajtából származó bevétel messze nem egyenletesen oszlik el – összege a legtöbb településen minimális, néhány helyen viszont milliárdos vagy akár több tízmilliárd forintos nagyságrendű is lehet –, az elvonás mindenképpen kiegyenlítő hatású lesz. S minél inkább reális lehetőséget akar vagy hajlandó kínálni az állam az önkor-

Kódolt vita a kormányoldalon belül

Pokorni Zoltán közel egy éve tájékoztatta a tárca vezetését a törvénymódosítás azon elemeiről, amelyeket a frakció oktatáspolitikusai nem támogatnak. Néhány pontban megállapodás született, ám ezek végül mégsem tükröződnek a koncepcióban, illetve a törvénytervezetben. A Fidesz szakpolitikusanak néhány a tárca által korábban még elutasított javaslata megjelenik a dokumentumokban, ám meglehetősen sajátos, egyes esetekben megvalósíthatatlan módon. A frakció – a megállapodás elmaradása esetén – módosító javaslatokat nyújt majd be a törvénytervezetbe. Hoffmann Rózsa szerint erre nem lesz szükség, ilyen értelemben nyilatkozott a Fidesz-KDNP frakció munkacsoportjával folytatott egyeztetést követően. Mások élénk vitáról és komoly kritika megfogalmazásáról számoltak be mind a javaslatok tartalmát, mind a tárca együttműködési hajlandóságát illetően.

POKORNI ZOLTÁN

Óvodáztatás

- Négyéves kortól legyen kötelező az óvoda, a hátrányos helyzetű családok anyagi eszközökkel kell motiválni a korábbi óvodáztatásra. A családi napközi nem helyettesíti az óvodát.

Iskolába lépés

- Amennyiben egy gyerek még nem iskolaérett, fejlesztése továbbra is az óvodában történjen (legkésőbb addig az évig, amikor nyolcéves lesz).

Égész napos iskola

- Ösztönözni kell a választható egész napos iskolát elsősorban a hátrányos helyzetű térségek iskoláinak alsó tagozatán. A délelőtti és délutáni tanórai és más foglalkozásokon való részvétel kötelező.

Középiskolai felvételi

- Nem támogatja a felvételi rendszer átalakítását. Csak ott lehessen – a szubjektívizmust kizáró, közös követelmények alapján történő – felvételi tartani, ahol jelentős, két-háromszoros a túljelentkezés.

Szakképzés

- Nem támogatja a redukált közismereti képzést tartalmazó hároméves szakiskola általánossá tételét. Indokoltnak tartja a négyéves szakiskolai képzési forma megtartását vagy az általános iskolai képzés idejének kilenc évfolyamra történő megnyújtását.

Érettségi, felsőoktatási felvételi

- A felsőoktatásba való belépés feltétele legyen – kormány által meghatározott körben – az emelt szintű, standard érettségi vizsga. A közösségi szolgálat nem lehet feltétele az érettségi megkezdésének. Valódi választási lehetőség maradjon az előre hozott érettségi.

Tartalmi szabályozás, tantervek, tankönyvek

- A tantervek és a tankönyvek minőségének javulása nem a kínálat csökkentésétől, hanem az akkreditációtól várható. A differenciált fejlesztés miatt indokolt választhatóság biztosítása.

Életpálya

- A pedagógusképzés legyen osztatlan, a minőségi szűrőn kiválasztott hallgatók a képzés elejétől kapjanak kiemelt ösztöndíjat. Magas kezdő alappérral induló, az elején meredek, később laposodó bérskálát támogat. A kereset igazodjon az aktuális teljesítményhez. Külső szakértők által végzett, 6-8 évente ismétlődő minősítést szorgalmaz, amely képes védjegyként funkcionálni.

Nyelvoktatás

- Támogatja a nyelvi előkészítő évfolyamok megtartását, szakmai fejlesztését.

HOFFMANN RÓZSA

- Hároméves kortól kötelező az óvoda, mely alól meghatározott esetekben felmentés adható. A kötelezettségnek öt éves korig családi napköziben is eleget lehet tenni.

- Abban az évben be kell iratkozni az iskolába, amikor a gyerek betölti hetedik életévét. Ha nem iskolaérett, akkor kis létszámú fejlesztő osztályba kerül.

- Az alsó és felső tagozaton is kötelező az egész napos iskola. Nem kötelező délutánra is áthelyezni tanórákat, egyes foglalkozások alól a felső tagozaton az igazgató felmentést adhat.

- Ahol a jelentkezők száma három év átlagában akár csak egyetlen fővel meghaladja a felvehető számát, lehessen felvételt tartani. Széles körben lehessen helyi szóbeli vizsgát szervezni.

- Nem támogatta a szakképzés átalakítását, de beletörődött abba, hogy erre rákényszerítették. Elveti a nemzetközi gyakorlatban sikeres, bevált kilenc évfolyamos általános iskolát.

- Egyelőre nem ismert módon, teljesen átalakítaná az érettségi rendszerét. Két emelt szintű vizsga és nyelvvizsga kell a felsőoktatási felvételihez. Az előre hozott érettségi lehetősége jelentősen szűkülne, mivel az érettségi a közösségi szolgálat teljesítéséhez kötné.

- Néhány kerettantervre csökkentené a kínálatot, melyekhez két-három tankönyv készülhetne. Uniformizálna, az eltérő programok csak miniszteri engedéllyel működhethetnek.

- Osztatlan legyen a képzés, melynek idejét egy évvel megnyújtáná, csak az utolsó évben lenne – nem túl jelentős összegű – ösztöndíj. A kezdőbér nem túlságosan magas, a bérek nem tükrözik kellő mértékben a minőségi különbségeket. A javasolt minősítési rendszer mind az eljárási rendet, mind a lehetséges következményeket tekintve puha.

- Irreális feltételek miatt lényegében lehetetlenné válik a nyelvi előkészítő év. A hat- és nyolcosztályos gimnáziumokban három, illetve négy idegen nyelv oktatását tartja szükségesnek.

mányzati fenntartásra (például dologi, működtetési normatíva bevezetésével), a nagy iparűzésiadó-bevétellel rendelkező településeknek annál nagyobb mértékben kell majd hozzájárulniuk a közöshöz. Végző esetben elképzelhető a jelenlegi – minden évben feszült vitát generáló – fővárosi megoldás exportálása megyei szintre is, azaz az iparűzési adó egy kalapba gyűjtése, majd meghatározott elvek szerinti szétosztása.

Súlyos szakmai és politikai következmény lesz az is, hogy miközben az elvileg nyertes (azaz többletforráshoz jutó) intézményeknél rövid idő alatt nem várható érdemi szolgáltatásbővülés vagy minőségi javulás, a ma még kedvezőbb helyzetben lévő településeken azonnali és látványos lehet a visszalépés mindkét téren. Nem lesznek tehát valódi nyertesek, miközben számosan lesznek azok, akik joggal érzik vesztesnek magukat. De nem csak a gazdag települések járhatnak rosszul. Előfordulhat olyan helyzet is, hogy olyan hátrányos helyzetű települések vagy településrészek (egykorai vagy részben még ma is rozsdávezetek) kerülnek újra rosszabb pozícióba, ahol az elmúlt évek gazdasági fejlesztései többletforrást hoztak, aminek jelentős részét a kedvezőtlen szociális helyzetű lakosság hátrányainak – például az oktatáson keresztül történő – kompenzálására fordították.

Az átszervezés ütemezése és finanszírozása miatt kialakult bizonytalanságot jól tükrözi a 2012. évi költségvetési törvényjavaslat is. Az előterjesztés oktatást érintő elképzelései ugyanis lényegében megegyeznek a jelenlegivel. Változatlan mind a normatív finanszírozás struktúrája, mind az ebben megjelenő támogatás. Ez részben érthető, hiszen még csak koncepció vagy tervezet szintjén létező törvények rendelkezéseihöz nem tud igazodni a javaslat, ugyanakkor volt már arra példa, hogy kidolgozott konkrét elképzelések birtokában a költségvetési törvénnyel módosítottak szaktörvényeket. Ez a lehetőség most is fennáll, a kormány azonban eddig nem élt ezzel. Úgy tűnik tehát, hogy a részletek még mindenütt kidolgozatlanok, ami egy olyan, nem túlságosan biztató folyamathoz vezethet, melynek során mozgó célpontra ló az állam, azaz egy több millió embert és közel ezermilliárd forintot érintő változást menet közben próbálnak majd levezényelni.

Nagy ívű elképzelések, hiányzó források

A finanszírozással nemcsak az államosítás, hanem a köznevelési törvény más pontjai esetében is gondok lehetnek. Ezek olyan léptékűek, hogy a szaktárca – talán éppen ettől megrémülve – meg sem tervezte őket pontosan. Legalábbis ennek nyomát nem leltük, ellenben elnagyolt becsléseket, tévedéseket, elfelejtett feladatokat és félrevezetőnek tűnő adatokat egyaránt találunk a háttérszámítások között.

A legnagyobb tételeket az életpályamodell, a hároméves kortól kötelező óvodáztatás, a szintén kötelező egész napos iskola és a mindennapos testnevelés bevezetése jelentik, melyek külön-külön is százmilliárd forintot jócskán meghaladó többlet igényt keletkeztetnek. De ezek mellett is számos, egyenként többmilliárdos forrásbevonást vagy átcsoportosítást szükségessé tevő új feladat jelenik meg, amelyek vonatkozásában nem tett közzé vagy nem is készített értelmezhető költségszámítást sem a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, sem a Nemzetgazdasági Minisztérium. Ilyen feladat – többek között – az érettségi rendszer átalakítása, a két emelt szintű érettségire való felkészítés, a pedagógiai szakmai szolgálatok és szakmai szolgáltatások átszervezése, a tanfelügyeleti rendszer kiépítése vagy a kis létszámú fejlesztő osztályok indítása.

Ebbe a körbe tartozik az újonnan elindítani kívánt óvodák, kisiskolák esete is, amihez azonban a minisztérium szerint nem is kell több pénz. A meghökkenítő indoklásban az idei év tapasztalataira hivatkoznak. Tény, a nagy nekiveselkedés ellenére alig néhány település vállalkozott arra, hogy újraindítja intézményét, ám ez nem zárja ki, hogy egy kedvezőbb feltételrendszer kialakítása esetén több helyen is újra meggondolják ezt a kérdést. A tárca – úgy tűnik – már nem ezzel számol, szavak szintjén ugyan valószínűleg kormányzati prioritás marad az, hogy lehetőség sze-

rint minden településen legyen kisiskola és alsó tagozat, ám források nélkül ez aligha lesz megvalósítható.

A nagy forrásigényű javaslatok között első helyen a mindennapos testnevelés bevezetése szerepel, s a minisztérium csupán néhány milliárd forint többlet igénytel számol. Ennek oka, hogy megpróbálnak olyan lehetőségeket (például testnevelésóra helyett 15 perces szakaszokra bontott testmozgás) biztosítani, amelyek látszólag olcsón kiváltják ezt a drága feladatot. Alighanem ők maguk is sejtik, hogy ezzel a lépéssel a megfogalmazott célhoz egy lépéssel sem kerülünk közelebb, ahhoz ugyanis csak a bérköltségek finanszírozásához évi több mint egymilliárd forintra lenne szükség évfolyamonként, a heti öt testnevelésórát kiszolgáló képes infrastruktúra (tornatermek, tanuszodák, sportpályák) létrehozását pedig 250-300 milliárd forintba becsülik szakértők.

A költséglista második helyét az egész napos iskola kötelezővé tétele foglalja el. Amennyiben valóban kötelezővé válik az általános iskola valamennyi évfolyamán ez az oktatásszervezési modell, annak többlet igénye megközelíti a 200 milliárd forintot. Természetesen némi ügyeskedéssel ez az összeg jelentősen csökkenthető: ha például az iskolai kötelező benntartózkodás terhére (munkaidő 80%-a, heti 32 óra) szervezik meg, vagy ha a felső tagozat esetében csak papíron lesz kötelező az egész napos iskolaszervezés (lásd még a *Zöld utat kaphat az egész napos iskola* című írásunkat jelen lapszámunkban).

Képzletbeli dobogós még az életpályamodell, amelynek hatálybalépítése azonban egyre bizonytalanabb. Az eredeti elképzelésekhez képest már amúgy is lényegesen kevésbé ambiciózus a bérrendezési elképzelés, ám még így is 160 milliárd forint körül összegbe kerülne évente a tárca számításai szerint. Mivel ez nem egyszeri, hanem folyamatosan jelentkező többletfinanszírozási igény, a gazdasági tárca már korábban jelezte, hogy még a 2013-as bevezetés sem valószínű. A koncepcióból ezért egy időre ki is került a konkrét időpont, a végül közzétett változatban azonban újra szerepel a 2013. szeptember 1-jei dátum. Igaz, az előtte szereplő „*Magyarország gazdasági fejlődésétől függően*” kitétel ennek ellenére inkább azt valószínűsíti, hogy az életpálya előnyeit valószínűleg már csak a következő kormányzati ciklusban élvezhetik majd a pedagógusok.

Végül a negyedik kiemelkedő forrásigényű változtatási javaslat a hároméves kortól kötelező óvoda bevezetése. Ennek megvalósításához ma sem a személyi, sem a tárgyi feltételek nem biztosítottak. Csak az éves bérköltség többlete meghaladja a 10 milliárd forintot, a több tízezer óvodai férőhely létrehozásához pedig 100-120 milliárd forintba lenne szükség. Kiskaput persze itt is nyitnak a tervezet készítő. Egyrészt lehetőség nyílna kibújni a kötelezettség alól, ha az ilyen irányú kérést az elbírálók a gyerek érdekében indokoltan tartják, másrészt öt éves korig lehetőség lenne arra is, hogy óvoda helyett a lényegesen kevesebbe kerülő családi napközi igénybevételével tegyen eleget ennek az előírásnak egy-egy gyerek. A spórolás azonban azzal jár, hogy éppen azokon a hátrányos helyzetű településeken nem jönnek majd létre új óvodai férőhelyek, ahol a képzett óvónőkkel (s nem pusztán gyerekfelügyelőkkel) működő intézményekre a legnagyobb szükség lenne. Ennek veszélye különösen azért nagy, mert az óvodák fenntartása továbbra is önkormányzati feladat maradna, amelyek csökkenő forrásaikból aligha lesznek képesek finanszírozni a több tízezer férőhely létrehozását.

Hogy gond lehet az elképzelések finanszírozásával, az a minisztériumi nyilatkozatokból is érződik. Néhány hete még magabiztosan jelentette ki Hoffmann Rózsa államtitkár, hogy: „*Ne azzal foglalkozunk, hogy miből lesz pénz a közoktatásra, hanem azzal, hogy előteremtjük a szükséges forrásokat. Olyan nincs, hogy nincs pénz.*” Ezzel szemben legutóbbi nyilatkozataiban már úgy fogalmazott például az állami szerepvállalás növeléséről, hogy „*az új rendszer nem fog többé kerülni*”, ami nehezen értelmezhető, az életpálya bevezetésének 2013-as időpontját pedig már csak mint a lehetséges legkorábbi lehetőséget említette. ■ (FL)

Zöld utat kaphat az egész napos iskola

Szakmai és finanszírozási kockázatot jelent a kötelező bevezetés

Hosszas huzavona után, szeptember végén tette közzé a Nemzeti Erőforrás Minisztérium a nemzeti köznevelésről szóló törvény koncepcióját, amely lényegében a közoktatásról szóló törvény nagyobb terjedelmű módosítását hivatott előkészíteni. A koncepció várhatóan élénk vitát kiváltó eleme a minisztérium egész napos iskolai oktatás kötelező bevezetésére vonatkozó javaslata lesz. Az elképzelés annyiban nem új, hogy az egész napos iskolai foglalkoztatás nem idegen a magyar közoktatás rendszerétől, kezdve a napközitől, a tanulószobán át az iskolaotthonos oktatásig több formáját is megtaláljuk, s gyerekek százezrei tanulnak ilyen keretek között. A lényeg a bevezetés mikéntjében van. A döntés hatalmas szakmai lehetőséget nyithat meg, de óriási kockázatot is hordoz: egy előkészítetlen bevezetés miatt hosszú időre hiteltelenné válna egy humánus, esélyteremtő, a gyermeket középpontba helyező iskolaszervezési gyakorlat.

Európa számos országában hagyományosan egész napos oktatásban részesülnek a gyerekek, máshol mostanában vezették be a komplex ellátást nyújtó intézmények rendszerét. Franciaországban régóta egész naposak az iskolák, a diákoknak délelőtt és délután is vannak tanóráik, a közöttük lévő hosszú déli szünetben pedig akár haza is mehetnek ebédelni. Hasonló a gyakorlat Spanyolországban és Svájcban is. Más országokban – így például Németországban és Ausztriában – a PISA-eredmények miatt kezdődött gondolkodás az egész napos iskolai oktatás bevezetéséről. Angliában 2010-től valamennyi iskolának reggel 8 órától este 6 óráig nyitva kell tartania, s nem csupán a diákok, hanem a szülők és a helyi közösség igényeit is ki kell szolgálniuk (például szülők iskolája, speciális szakszolgáltatások, az IKT-eszközök vagy sportlétesítmények közösségi használatának biztosításával). Terjed ez az iskolaszervezési gyakorlat az Egyesült Államokban is. Tőlünk nyugatra tehát az iskolai fejlesztések alapvető irányának tűnik az egész nap, sőt gyakran az egész évben nyitott intézmények létrehozásának és működtetésének ösztönzése. (Utóbbiak esetében is vannak tanítási szünetek, de az iskolák ilyenkor is nyitva tartanak és szolgáltatásokat biztosítanak a diákoknak vagy akár szüleiknek).

Magyarországon az egész napos ellátás leggyakoribb formája a napközi otthonos rendszer működtetése. A tanórákat délelőtt tartják, s ez élesen elkülönül a délutáni napközitől, ahol a gyermekmegőrzésen, illetve a házi feladat elkészítésén túl gyakran többre nem is vállalkoznak, ha mégis, akkor is esetleges a fejlesztési programok egymásra épülése. Jelentős különbség van a délelőtti tanító és a napközis nevelő szerepe és megbecsülése között. A napközi segítséget nyújt a dolgozó szülőknek a gyermek biztonságos elhelyezésével és biztosítja a hátrányos helyzetű gyermekek számára is a házi feladat elkészítéséhez szükséges körülményeket. A nagyobb, felső tagozatos diákok esetében szervezett tanulószobai foglalkozás a legtöbb esetben már valóban csak a napközbeni étkezés biztosítására és a lecke – szerencsés esetben szaktanári segítséggel történő – elkészítésére koncentrálnak.

A korszerűbb iskolaotthonos rendszerben a napot két azonos értékű részre bontják, délelőtt és délután is vannak tanórák, szabadidő-tevékenységek és a házi feladat (önálló munka) elkészítésére szánt idő. A nap folyamán jobban eloszló tanórák kevésbé terhelik a gyerekeket, ami különösen az alsóok számára jelent nehézséget a hagyományos délelőtti tanítás esetén. Két egyenrangú pedagógus neveli a tanulókat, akiknek lehetőségük van több helyzetben megismerni az osztályt, így személyesebb viszonyt alakíthatnak ki tanítványaikkal.

Mindössze néhány intézményben működik kiterjesztett funkciót felvállaló egész napos iskola, ahol a 8 órás ellátáson túl a program része a művészeti nevelés, egyéni fejlesztés, szociális ellátás is. Ez a forma lehetőséget nyújt arra, hogy a rendelkezésre álló időt rugalmasan osszák be, van idő csoportmunkára, beszélgetésre, szerepjátékokra, önálló tanulásra, a differenciált fejlesztésre, két tanóra között hosszabb szünetre az udvaron, játszótéren. A gyermekek egészsége érdekében elengedhetet-

len a mindennapos, lehetőleg szabad levegőn végzett testmozgás, játék. A házi feladatot elkészítik a gyerekek az iskolában, de a tankönyveket, füzeteket is ott tartják, így nem kell a nehéz iskolatáskát hurcolni nap mint nap. Itt azok a gyerekek is hozzájutnak pluszprogramokhoz, akiknek szülei nem tudnak vagy nem kívánnak pénzt áldozni a különórákra, így fontos szerepe lehet az esélyegyenlőség növelésében.

„A jó minőségű egész napos iskola fontos intézmény lehet a hátrányok leküzdésében és az esélyegyenlőség növelésében, s egyben ki-fejezi az iskola szocializációs és civilizációs feladatainak fontosságát. A hazai oktatási rendszerben az egész napos oktatás létező formáiról és a szolgáltatások tartalmáról, minőségéről szinte semmilyen adat, elemzés nem található és a közoktatás fejlesztési elképzeléseiben és a jelenleg is folyó programokban csak elvétve és főként nem átgondolt stratégia részeként jelennek meg az iskolák ilyen jellegű tevékenységei” – hívja fel a figyelmet Darvas Ágnes és Kende Ágnes *Az egész napos iskola nemzetközi tapasztalatai, hazai lehetőségei* című, 2009-ben megjelent tanulmányában. S valóban, a hazai oktatáspolitikai párbeszédben – egészen az utóbbi hónapokig – kevés szó esett erről a témáról, az oktatásügy inkább mint egyfajta szociális feladatként tekint az egész napos ellátásra. A szaktárca által évente kiadott statisztikai évkönyv is csak a „napközis tanulók” számát (összemosva ebben az alsó tagozatos napközit, az iskolaotthonos oktatást és a tanulószobai foglalkozást) és a feladatra fordított éves összeget (ami nagyjából a közoktatási kiadások tizede) tartalmazza.

Pedig a magyar általános iskolások közül minden harmadik (a 2009/2010-es tanévben például 262 320) gyerek veszi igénybe e három iskolaszervezési forma valamelyikét. Az alsó tagozaton a részvétel meghatározó, a tanulók mintegy háromnegyede marad délután is az iskolában, míg a felső tagozaton a tanulószoba már lényegesen kevésbé népszerű. Más adatgyűjtésekből az is kiderül, hogy minél kisebb településen él valaki, annál kisebb az esélye arra, hogy hozzáférjen délutáni ellátáshoz is: az 5000 fő alatti településeken az alsó tagozatosok alig több mint fele jár napközibe, míg az 50 000 lakosnál többet számláló városokban szinte minden gyerek számára biztosított ez a lehetőség, s a családok élnek is vele. Természetesen az arányok oka lehet az eltérő életforma is (helyben dolgoznak a szülők, esetleg nincs is munkalehetőség, vagy a nagyszülők tudnak besegíteni a délutáni felügyelet biztosításába, s a gyerekek is könnyebben és biztonságosabban közlekedhetnek), ám sokkal valószínűbb, hogy vagy a fenntartóknak vagy a szülőknek nincs pénzük arra, hogy finanszírozzák a reggeltől estig tartó nyitva tartást, ami az esélyegyenlőtlenségeket konzerválja vagy akár növelheti is.

Nem véletlen, hogy Pokorni Zoltán korábbi oktatási miniszter – aki az elmúlt években számtalan alkalommal vetette fel az egész napos iskola elterjesztésének szükségességét – is elsősorban a modell hátránykompenzáló elemét emelte ki javaslatainak megfogalmazáskor. Az Országgyűlés Oktatási Bizottságának elnöke szerint – amellett, hogy

a tanítási órák egész napra történő széthúzásával humánusabb, a terhelést egyenletesebben biztosító keretek között zajlik az oktatás, több idő jut a nevelési feladatokra, a közösségformálásra – így biztosítható elegendő idő a személyre szabott, differenciált fejlesztésre, s minden diák garantáltan hozzáfér olyan szolgáltatásokhoz is, amiket egyébként nem mindenki tudna az oktatási piacon megvásárolni. Pokorni Zoltán éppen ezért szorgalmazta azt, hogy az egész napos iskolát vonzó választási lehetőséggé kell tenni – szakmai és finanszírozási eszközökkel – mind a fenntartók, mind a szülők és gyermekeik számára. Megítélése szerint az egész napos iskolára való átállást elsősorban a hátrányos helyzetű térségekben és az alsó tagozatok esetében érdemes ösztönözni, bár helye lehet ennek a gyakorlatnak a szakiskolákban vagy akár az elit gimnáziumokban is.

Éppen ezért keltett mehökkenést a korábban az egész napos iskolától ódzkodó oktatási államtitkárság szeptember végén nyilvánosságot kapott ötlete, mely szerint az általános iskola valamennyi évfolyamán kötelezővé tennék az egész napos oktatást. A Hoffmann Rózsa által jegyzett előterjesztés mintegy rálicitál a korábbi javaslatra, igaz, a minisztériumi kommunikáció után a koncepció már árnyaltabban (egyszerűsített áruklodóbban is) fogalmaz. Az alsó tagozat esetében maradna a kivételt nem engedő szabály, a magasabb évfolyamokon azonban az előírás már kevésbé szigorú: *„A felső tagozaton a nevelés-oktatás egész napos keretben folyik, a kötelező foglalkozásokat a délelőtti órákra összpontosítva vagy az eddigi napközi otthonos hagyományokat folytatva: tanítási órákon, szabadon választott foglalkozásokon és tanulói időben. A délutáni foglalkozásokról a tanuló szülői kérésre, igazgatói engedéllyel távol maradhat”* – áll a koncepcióban. S bár az első mondat értelmezését megnehezíti egy mondatrész hiánya, azért kihámozható a lényeg. A felső tagozaton minden marad a régiben: ahol a közösség szeretné, lehet egész napos az iskola, ahol nem, ott folytathatják a jelenlegi gyakorlatot, a délutáni foglalkozásokon pedig

az vesz részt, aki szeretne. (A törvényszöveg tervezetében még ennyi konkrétum sem szerepel, csupán annyit tudhatunk meg belőle, hogy az általános iskolákban úgy kell megszervezni az oktatást-nevelést, hogy reggel 8 órától délután 16 óráig tartsanak a foglalkozások.)

Szakértők szerint, bár kissé cinikus a tárcának az ötletet megőrizve elhajító megoldása, ez még mindig jobb, mintha olyan egész napos iskolák létrehozását tennék kötelezővé és finanszíroznák közpénzből, mint amilyen a javaslatból körvonalazódik. A nemzetközi tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy az egész napos ellátásnak éppen ez az a legkevésbé hatékony, ám meglehetősen drága formája, amit már mindenütt igyekeztek meghaladni.

Az egész napos iskola térnyerése az oktatásfejlesztésben

Az OECD szakemberei az Iskoláztatás a holnap számára program keretén belül hat lehetséges forgatókönyvet, lehetséges jövőképet vázoltak fel. Ezek közül kettő az oktatási rendszer jelentős megerősödését vetíti előre, kettő a jelenlegi helyzet valamilyen formában történő továbbfejlődését prognosztizálja, míg kettő az iskolák oktatásban való szerepének, részvételének gyengülésével számol. Részben erre a kutatásra, részben a megváltozott szülői elvárásokra, részben pedig a PISA-felmérések eredményeire válaszul számos országban indult el az iskolafejlesztés az egész napos, közösségi iskola felé.

Az egész napos iskola témájával kapcsolatosan az első, nagyon pozitív szcenáriót érdemes kiemelni, mely szerint az iskola közösségi központtá fejlődik. Az intézmények iránti bizalom erős, támogatottságuk biztosított. A tanulás mellett megerősödnek a közösségi funkciók, az intézmény szorosan együttműködik környezetével. Nagy hangsúly helyeződik az esélyteremtésre, a leszakadó térségek külön támogatásokat kapnak a felzárkózás érdekében. Jellemző az önállóság, az alkotó légkör, melyet mind a politika, mind a helyi közösség támogat és elismer. Kiemelt szerepet kap a tanulók, tanárok, szülők együttműködése. A társadalmi, gazdasági környezettel való szoros kapcsolat eredményeként a tanárokon kívül más szereplők is bekapcsolódnak az oktatási, nevelési célok megvalósításába, ami növeli a megszerzett ismeretek relevanciáját és munkaerő-piaci elfogadottságát. A tanárok elismertek, mind tudásuk, mind jövedelmük magas, a foglalkoztatási formák ugyanakkor nem merevek, a rendszer nem zárt, abba külső szereplők is beléphetnek.

NAGY-BRITANNIÁBAN a fejlesztés iránya a „kiterjesztett iskola” (extended school), amelynek feladata, hogy a helyi közösség központjává váljon. 48 héten át reggel 8-tól este 6-ig nyitva áll, emellett nemcsak tanulási, de számos egyéb közösségi tevékenység helyszíne. Kiszolgálják a diákokon túl azok családját és a helyi közösséget, zenei, sport-, kézműves foglalkozásokat, üzleti, vállalkozói klubokat, szülők iskoláját, felnőttképzést is szerveznek. A tanulási és szabadidős programokon túl számos szolgáltatásnak is helyet adnak, mint a házi- és gyermekorvos, fogorvos, rendőrség, jóléti ellátások, könyvtár. Ezekben az iskolákban javultak a diákok tanulási eredményei, szociális készségeik, magatartásuk, motiváltságuk. Nagy előnyt jelent az, hogy a felmerülő problémák esetén lehetőség van azokat egyszerre több szakember segítségével, komplexen kezelni (a különböző szakterületeken dolgozók egymás munkáját hatékonyan támogatják). A helyben lévő egészségügyi és szociális szolgáltatások eredményeként pozitívan változtak az egészségügyi mutatók. Ezen túlmenően a kiterjesztett iskola erősíti a közösséget, és elősegíti, hogy az emberek hozzáférjenek a szolgáltatásokhoz.

*

NÉMETORSZÁGBAN a – PISA 2000 eredményei okozta sokk következményeként – 2003-ban indított oktatási reform egyik legfontosabb lépéseként vezették be az egész napos iskolát. Ma már a gyerekek több mint fele egész napos iskolába jár, a szövetségi kormányzat eddig több mint 4 milliárd eurót (azaz több mint 1100 milliárd forintot) fordított a rendszer kialakítására és működtetésére. A „Ganztagsschulen” a differenciált egyéni fejlesztésre és a kreatív munkára helyezi a hangsúlyt. A délelőtti és délutáni munkát egy egységként kezelve, a hagyományos tanítási szolgáltatáson kívül egyéb programokat kínálnak a diákok számára, mint

Az egész napos oktatás-nevelés ugyanis lényegesen több annál, mint hogy a gyerekek számára törvényben írjuk elő, hogy délután négy óra után mehetnek csak haza. Az egész napos iskola fontos eszköz és jó irány az esélyegyenlőség megteremtésében, de csak akkor, ha megfelelő színvonalon, felkészült pedagógusokkal, segítő szakemberekkel és kellő tárgyi feltételekkel működik. Ennek megteremtése költséges, a jelenlegi gazdasági helyzetben pedig aligha lesz pénz erre minden iskola esetében. De akkor sem lenne szerencsés kötelezően bevezetni, ha a finanszírozási feltételek adottak lennének, hiszen ez az iskolaszervezési gyakorlat a jelenlegitől sok ponton eltérő pedagógiai szemléletet is követel.

Érdemes lenne kevesebbet markolni, s több ütemben, fokozatosan építeni ki az egész napos iskolai oktatás hazai rendszerét. Ennek egy lehetséges forgatókönyvét vázolta korábban – Pokorni Zoltán mellett – egy másik fideszes oktatáspolitikus, Sió László is a Magyar Tudományos Akadémia és a TÁRKI–TUDOK által szervezett év eleji konferencián. A korábbi oktatási államtitkár szerint nevelési programcsomagokat kell kialakítani az intézmények számára, s első körben ezek megvalósítását kellene finanszírozni. A programcsomagok akkreditációja a NAT vagy a kerettantervek részeként történhetne meg, s az ezeket használó intézmények egyfajta átmenetet jelenthetnének a normál munkarendben dolgozó és az egész napos iskola között. A programba bekapcsolódó intézmények központilag elkészített modulokból (például egészségnevelés, művészeti nevelés, közösségi programok, testnevelés, munkaszocializáció, gazdasági ismeretek) meghatározott szabályok alapján állíthatnák össze saját tevékenységüket, amelynek többletköltségét a központi költségvetésből kellene biztosítani. Második lépcsőt jelentené az egész napos iskolai modell széles körű elterjesztése. Ezzel egyidejűleg kezdődhetne meg – elsősorban a hátrányos helyzetű térségekben – a harmadik modell kiépítése, amely olyan intézmények létrehozását jelentené, ahol az oktatási, az egészségügyi, a szociális (és kedvező esetben akár a foglalkoztatási) feladatok kezelése egy-

ségben történne, speciális intézményszervezési és -finanszírozási feltételek mellett, kiválóan felkészített pedagógusok és segítő szakemberek (például pszichológus, gyógypedagógus, szociális munkások) közreműködésével.

Az egész napos iskolának természetesen vannak ellenzői is. Ők általában a családelленességét hangsúlyozzák, s azt vetik fel kifogásként, hogy azok a gyerekek is az iskolában maradnak, akiket egyébként jó körülmények között várna otthon az anyuka és a kistestvér vagy a nagyszülők. Különösen problémás a helyzet akkor, ha a gyerek iskola után még rendszeresen különórákra jár: sport, nyelv, zene, művészet, hittan, s így a 10-12 éves gyerek csak este 6-7 óra után kerül haza.

A felvetések egy része megfontolásra érdemes, s indokolják azt, hogy az egész napos iskola elterjesztése fokozatosan történjen. A választhatóságot mindaddig biztosítani kell, amíg az iskola be nem bizonyítja, hogy képes azokat a szolgáltatásokat iskolaidőben és az elvárt színvonalon biztosítani, amelyek ma csak különórákkal érhetőek el. A nemzetközi és a kevés hazai tapasztalat mindenképpen biztató: a jól működő egész napos iskolák (néhány kivételtől eltekintve, mint például a versenysport vagy a speciális művészeti képzés) képesek integrálni tevékenységükbe ezeket az elemeket, biztosítják a tanulók biztonságos napközbeni ellátását, kedvező hatást gyakorolnak a tanulmányi eredményekre és fontos eszközei a társadalmi integráció erősítésének, a kirekesztés és a lemorzsolódás csökkentésének.

A lehetőség tehát adott, ám egy elkapkodott előkészítés a szakmai és finanszírozási feltételek nélkül, voluntarista módon történő bevezetéssel mindent el is ronthat az egész napos iskolát éppen csak felfedező, de még nem igazán ismerő magyar oktatásirányítás. A már idézett tanulmány szerzői is hangsúlyozzák: „*Bármely társadalom oktatási rendszerében az egész napos iskola megvalósítása az oktatási rendszer fejlesztésének részét képezi, de más pedagógiai és infrastrukturális fejlesztések nélkül önmagában nem nyújt megoldást.*” ■ FD-FL

sport, dráma, zene, tánc, partnereként bevonva a programok szervezésébe az ifjúsági, egyházi és szülői szervezeteket. Az intézmények egész évben (így a hethetes nyári szünetben is) biztosítják a gyermekek biztonságos felügyeletét. Bár a rendszer igen fiatal, a kutatási eredményekből annyi már most is látható, hogy a legtöbbet a hátrányos helyzetű gyerekek profitálnak belőle, miközben a tanárok terheltsége csökkent, együttműködési hajlandóságuk pedig nőtt.

*

Az **EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN** is megjelentek az egész napos, egész éves iskolák (all-day, all-year school), az ilyen keretek között tanuló diákok száma főként az alsó (primary) és felső (middle) tagozatosok esetében nő dinamikusan. Ezek az intézmények az oktatás rendes idején túl is nyitva tartanak, oktatási és szabadidő-tevékenységeket kínálnak a diákoknak. Sok iskola a nyári szünetben is ellátást, programokat nyújt a gyermekeknek, de az is előfordul, hogy megváltoztatják a tanév menetét azzal, hogy a hosszú nyári vakáció helyett több rövidebb szünettel tagolják a tanévet. A közösségi és teljes kiszolgálást nyújtó iskolák (community-, full-service school) ezen túlmenően a tanórai és szabadidős foglalkozások mellett szociális és egészségügyi szolgáltatások egész sorát nyújtják a diákoknak. A fogadtatás és az eredmények egyértelműen pozitívak. A szülők, a gyerekek, a tanárok és a tanügyigazgatás körében is népszerű ez az iskolaszervezési forma. A felmérések alapján az alacsony jövedelmű családok esetén már az is kedvező hatású, ha az iskola idejét húzzák ki, de ennél jóval kedvezőbbek az eredmények ott, ahol nem pluszidő áll rendelkezésre, hanem többletszolgáltatásokat is tudnak nyújtani. Ezek hatására nemcsak a szülői elégedettség javult, de a gyerekek iskolai teljesítményére is egyértelműen pozitív hatással van, továbbá csökkentek a

szociális problémák, kevesebb a csellengés, a gyermekek által elkövetett bűncselekmény.

*

FINNSORSZÁGBAN több évtizedes múltja van a komprehzív iskolának, amely 9 évfolyamos. A 7–16 éves gyerekekkel foglalkozó általános iskola mindenki számára ugyanolyan lehetőségeket kínál a fejlődésre, ezzel kezeli a szociális különbségekből fakadó esélyegyenlőtlenség problémáját és kiküszöböli a kirekesztést. Az egyenlő esély biztosítása nem azonos szolgáltatásokat jelent, a rendszer a differenciált – az igényekhez, érdeklődéshez, képességekhez igazodó – fejlesztésre koncentrál. Alapvető célkitűzése, hogy minden gyermeket a saját képességeihez mérten a legmagasabb szintre akar eljuttatni (az iskola van a gyermekért, és nem fordítva). Kerülik a gyermekek teljesítmény szerinti válogatását, arra törekcsenek, hogy heterogén csoportokban folyjon a gyermek egyéni tudásához alkalmazkodó képzés. Ezzel egyidejűleg a finn oktatási rendszerből lényegében eltűntek az elitiskolák, illetve a speciális igényű (hátrányos helyzetű vagy fogyatékos) gyermekek oktatására korábban létrehozott intézmények. A hátrányos helyzetű gyermekek képzését az intézményekben pszichológusok, tanácsadók, szakoktatók segítik. A finn diákok kiemelkedően teljesítenek a PISA-méréseken, alacsony a gyenge teljesítményt nyújtó diákok aránya, az iskolák közel hasonló színvonalat biztosítanak, a lemorzsolódás messze a legkisebb a világon. A családi háttér alig befolyásolja a tanulók eredményét. A pedagógusok magasan képzettek és autonómok, a tanári hivatás elismertsége, megbecsültsége igen magas, a tanári szakokra sokszoros a túljelentkezés.

Felhasznált forrás: Darvas Ágnes – Kende Ágnes: Az egész napos iskola nemzetközi tapasztalatai, hazai lehetőségei (2009)

150 éve született a nevelés apostola

Brunszvik Teréz-emléknap Martonvásáron

„A személyes szabadság lényege két szilárd ponton nyugszik: hogy minél kevesebbe legyen szükségünk, és hogy minél többre legyünk használhatóak.” (Brunszvik Teréz)

Másfél évszázada, 1861. szeptember 23-án Vácducán hunyt el Brunszvik Teréz (1775–1861), a martonvásári Brunszvik család sarja, a kisdedovás és nevelés apostola, akit Martonvásáron helyeztek örök nyugalomra. Nevéhez fűződik az 1828-ban megnyitott, közép-európai viszonylatban is a legelső óvoda alapítása. A város nagy halottjára emlékezve, tiszteletére szeptember 24-én Martonvásár Város Önkormányzata, a Brunszvik Teréz Óvoda, a Teleki Blanka Hölgyklub, a Brunszvik Teréz Szellemi Hagyatéka Alapítvány és a Nemzeti Óvodamúzeum Alapítvány a település polgárainak összefogásával emléknapot rendezett. Az alapítvány *Órláng* című lapja különkiadásban emlékezett a grófnő halálának 150. évfordulójára. Az egész napos ünnepség első része a Brunszvik Teréz Óvoda aulájában zajlott. A kastélypark területén található Beethoven Emlékmúzeum és Óvodamúzeum megtekintése után a délután folyamán ünnepi megemlékezést és koszorúzást tartottak a Brunszvik Mauzóleumnál, ahol dr. Szabó Tibor polgármester és Jókai Anna Kosuth-díjas író, a Brunszvik Teréz Szellemi Hagyatéka Alapítvány kuratóriumának elnöke mondott beszédet. A műsorban Sunyovszky Szilvia Jászai Mari-díjas színművész, valamint a martonvásári Beethoven Általános Iskola és a Brunszvik Teréz Óvoda növendékei működtek közre. A jubileumi programon Magyarországon mindazon óvodáinak óvodapedagógusai is részt vettek, amelyek a kisdedovás „megálmodójának” a nevét viselik.

A délelőtti, Borbélyné Török Tünde óvodavezető-helyettes által moderált megemlékezést Stefkovits Ferencné, a helyi óvoda vezetője nyitotta meg. Beszédében először Babits Mihály szavait idézte: „Múlt nélkül nincs jövő. / S minél gazdagabb a múltad, / Annál több fonálon / Kapaszkodhatsz a jövőbe”, majd kifejtette: a martonvásáriak szerencsésnek érzik magukat, mert van múltjuk, amire büszkék lehetnek: a településükön élt a Brunszvik család, ott járt Beethoven, van egy kutatóintézetük, melynek parkjában található az ország és Közép-Európa egyetlen óvodamúzeuma. Felelevenítette: 1828. június 1-jén nyílt meg a Brunszvik Teréz által alapított első óvoda Budán, a Mikó utcában, amely a környező országokra is nagy hatást gyakorolt. Teréz Martonvásárra is szánt hasonló intézményt, de tervét fivére megakadályozta. Így történetet, hogy halála után huszonkét évvel unokaöccse, Brunszvik Géza alapított itt kisdedovót, amely Brunszvik Teréz nevét 1958-ban vette fel. A grófnő felismerte a korai nevelés fontosságát, amiről így írt: „Az, amit az ember ebben az életkorban felfog, kihat egész életkorába.” Hitte, hogy a gyermekek nevelésére a nők a legalkalmasabbak, szerinte az anyáktól származik minden jóllét, minden áldás, úgy, mint az anyaföldből. Ugyanakkor a családot mint egyfajta nevelési színteret különösen értékelte – fejezte be köszöntőjét az óvodavezető.

Ezt követően Horváthné dr. Porvai Judit tolmácsolásában az érdeklődők meghallgatták a Brunszvik Teréz Szellemi Hagyatéka Alapítvány alapító tagja, a város díszpolgára, a Franciaországban élő de Gérandó – Teleki Judith ez év szeptember 20-án kelt levelét, amelyben többek között ezeket írta: Teréz „a gyermekek, a nők, a legvédtelenebbek nevelését, a társadalom fejlődésének elősegítését választotta hivatásául. Áldozva életét a közjóért a haladás apostolaként. [...] Teljes meggyőződéssel, csodálatommal, őseim földjéhez érzett kötődéssel csatlakozom azokhoz, akik ma együtt emlékeznek egy kivételes emberre, aki bár

arisztokratának született, de legpéldásabb nemessége főként szívében, lelkében lakott, aki áldozatkészségét a többi ember iránti szeretetének szentelte”. Levelében megköszönte mindazok munkáját, akik rokonának szellemi hagyatékát tovább ápolják, nevelési elveit átörökítik, hiszen, ahogy írja: „Nevelés teszi az embert, s az ember a hazát!”

A délelőtti program további részében Üvegesné dr. Hornyák Mária történész, Brunszvik Teréz-kutató; Miklós Gergely, az Óvodamúzeum vezetője, valamint dr. Zilahi Józsefné, a soproni Benedek Elek Pedagógiai Főiskola docense tartott előadást.

„Szerette hazáját szívvel, szóval, tettel!”

Üvegesné dr. Hornyák Mária Brunszvik Teréz életművét a grófnő naplója tükrében ismertette, amelyet lefordított, feldolgozott, és amelyet könyv formájában szándékozik kiadni. Elmondta: Teréz életében nem lehet különválasztani a hazaszeretetet, az istenszeretetet és az óvoda ügyét, mert ezek szoros összefüggésben álltak gondolkodásában. „Nem hal meg az, ki milliókra költi / Dús élte kincsét, ámbar napja múlt; / Hanem lerázván, / ami benne földi, / Egy éltető eszmévé finomul, / Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye, / Amint időben, térben távozik; / Melyhez tekint fel az utód erénye: / Óhaj, remél, hisz és imádkozik” – idézte Arany János *Széchenyi emlékezete* című versét a történész, mert szerinte Brunszvik Teréz is az „éltető eszme” vezérelte. Az 1800-as évek elején élt egy grófkisasszony – fogalmazott az előadó –, akit nem elégitett ki az arisztokrata hölgyek csillogó élete, hanem föltette magának a kérdést: „Mi végre vagyok itt, ebben a világban?” Majd meg is válaszolta: „Mióttin kinőttem a gyermekorból, két gondolat magaslott előttem. Az egyik: másokért élni, semmit sem magamért. Azaz megemmisíteni az önzést, és a magam örömét a másokéban fellelni. Másik: az életem a haza javára kamatoztatni, neki szentelni.”

Teréz kilencéves volt, amikor a család Martonvásárra került, ahol mindent maguk teremtettek elő. Később a fiatal lány itt – a kastélyparkban – határozta el, hogy életét a köznek szenteli. Sorsdöntő fogadalmát Itáliában, Istennek tette: a szellemi-lelki anyaságra mondott igent. Aznap a naplójába franciául bejegyezte: „Elfogadom az összes rászoruló gyermeket, akit a Gondviselés nekem szán.”

Egy érdekes kor szülte volt, amit nevezhetnénk a felvilágosodás századának, ugyanakkor a pedagógia századának is – jelentette ki Üvegesné dr. Hornyák Mária. Hozzátette: a híres svájci nevelő, Pestalozzi példáját követve Brunszvik Teréz is intézményes keretek között képzelte el a rászoruló gyermekekkel való törődést, foglalkozást. Tevékenységével saját szellemi anyaságát kívánta megélni. Óvodában

Üvegesné dr. Hornyák Mária

Miklós Gergely

Dr. Zilahi Józsefné

akkor még nem gondolkozhatott, ezért egy lánynevelő intézet alapítását tervezte, de ezt közvetlen környezete meghiúsította. Betegeskedő húga családjában végzett hat évig szolgálatot, magára vállalva a „mindenes” szerepét, de más gyermekek nevelésében is segédkezett. Közben nagy pedagógiai gyakorlatra tett szert, önképzés formájában foglalkozott a nevelésméleti és -módszertani kérdésekkel. 1826-ban megtudta, hogy Londonban óvodát alapítottak (infant school, azaz: „kisgyermekiskolát”). Hazai terveit nem adta fel, támogatókat keresett, pénzügytést szervezett, majd 1928. június 1-jén Budán, a Krisztinavárosban megnyitotta az első „kisgyermekiskolát”, amelyet a fővárosban egy éven belül három további követett. Egy „kézműiskola” kialakításával biztosította az „óvó bácsik” képzését, hiszen abban az időben az óvodákat még férfiak vezették. Egyesületet alapított az óvoda elterjesztése céljából, sőt egy árvaház létrehozására is kísérletet tett, ahová 10-12 elhagyott gyermeket vett gondozásba. Tevékenysége következtében négy év alatt a hazai óvodák száma tizenkettőre nőtt. Az első bécsi intézetek felállításában is szerepet játszott, sőt egy linzi alapításához is segítséget nyújtott. Rosszakarói, irigyei azzal vádolták, hogy intézményeiben „kis forradalmárokat” nevel. Legnagyobb bűne a népneveléssel való foglalkozás volt. Mindez az 1830. évi párizsi és belga forradalom, a varsói felkelés és a hazai kolerázadást követő időszakban történt. Elérték, hogy József nádor Brunszvik Teréz első négy óvodáját 1832. július 1-jével a Budai Jótékony Nőegylet, illetve a pesti városvezetés felügyelete alá rendelte. 1833 novemberében Münchenbe utazott, ahol a bajor királyné támogatását elnyerve folytatta óvodaalapító munkáját. A következő hat évben külföldön tanult, tanított, „mozgóhidat” alkotott az egyes városok óvodái között. Itáliába, Genfba, Londonba utazott. Párizsban estélyt, sőt ünnepeket rendeztek a tiszteletére. 1840 novemberében hazatért, de nem volt különösebb hatásköre az óvodákat illetően. Elérte őt is a jó magyar sors, a próféták sorsa, akit nem becsülnek meg saját hazájukban. Naplójában meg is jegyezte: „Angliában a csillagokig emeltek és tiszteltek épp azért, mert a rendelkezéseimre álló vagyonomat, időmet a közjónak szenteltem – itt ugyanezért megvetnek és elkerülnek, butának, bolondnak, egzaltáltnak, excentrikusnak neveznek!” A történezz elmondta: Brunszvik Teréz az őt ért támadások ellenére sem adta fel, haláláig élősztóban és levélben apostolkodott tovább a gyermekvédelem és -nevelés ügye mellett.

Az írott szó szerepe az óvoda hazai elterjesztésében

Előadásában Miklós Gergely emlékeztetett arra, hogy manapság a sikeres gazdasági és társadalmi érvényesülés kulcsa a kommunikáció, a propaganda, a reklám, majd megállapította, hogy Brunszvik Teréz hazánk egyik legelső, modern értelemben vett PR-szakembere volt, aki kitűnően felismerte a különböző kommunikációs csatornák lehetőségeit és igyekezett kihasználni azokat az óvodák hálózatának kialakításához. Kezdetben számtalan személyes levelet írt annak érdekében, hogy megismertesse elképzeléseit, céljait az érintettekkel. Ezek az írások arról tanúskodnak, hogy kiválóan alkalmazta a kommunikációban ma is használt pszichológiai eszközöket. Kitapogatta, körüljárta a lényegét, ezzel próbálta az illetékeseket az ügy érdekének megnyerni. Kíváncsi volt arra, mit szeretnének az óvodaügytől, majd érveit erre építette. Személyesen nyerte meg az embereket céljai megvalósításához. Pontosan megfogalmazta, mire kéri a támogatásukat, mit akar elérni. Rájött, hogy a hagyományos kommunikációs csatornák csak korlátozottan alkalmazhatók az információk átadásához. A szóbeliség és a kézírás kizárólagossága után hatványozottan megerősödött

■ BABAMÚZEUM. HARMATI DÁNIEL FELVÉTELEI

a nyomtatott szó szerepe a magyar közéletben. Az addigi erős cenzúra valamelyest fellazult, s ez a nyomdai kapacitás bővítését hozta magával. Sorra indultak újságok, lapok, folyóiratok, igaz, alacsony példányszámban, német nyelven és rövid élettartammal. Több személyhez jutottak el a nyomtatott anyagok, amelyek hitelesség szempontjából kedvezően hatottak. Széchenyihez hasonlóan Teréz is pontosan látta, hogy elképzeléseinek széles körű terjesztését hatékonyan szolgálhatja, ha az addig elért eredményeket bemutató rövid, röpiratszerűen megírt munkáit kinyomtatja. Ezek a néhány oldalas nyomtatványok igen fontos szerepet tölthettek be az óvodák ügyének szélesebb körben való megismertetésében. Teréznek a sajtóval kezdetben nem volt szerencséje, ugyanis az óvodaalapításokról csak egy évvel később, 1829 augusztusában számolt be. Naplói, levelei, röpiratai, feljegyzései, ismertetései, nyomtatványai óvodatörténeti dokumentumokká váltak.

Az előadó végül ismertette a Brunszvik Teréz által írt, valamint a róla megjelent anyagokat.

Az óvodai nevelés lehetőségei és határai

Dr. Zilahi Józsefné az óvodák mindennapi gyakorlatáról elsősorban neveléslélektani és tartalmi szempontból beszélt. Az óvoda a gyermekvilágot tekintve egy jótékony intézmény – vélelmezte –, ám a kisgyermeknek öt éves koráig mégis az édesanyja mellett lenne a helye. Ezt a szoros anya-gyermek kapcsolatot nem szabadna megszakítani. A kétkeresős családmódellem nem engedi meg napjainkban, hogy ez megvalósuljon, ezért nincs más megoldás, a gyermekek életét meg kell szervezni. A képzésben szerzett tapasztalatai alapján az előadó kijelentette: azok

a gyermekek, akik nem jártak óvodába, többségükben később jobban tudtak játszani, kreatívabbak, tanulékonyabbak voltak. A kicsik túl korán válnak intézménylakókká. A játékhoz intimtásra lenne szükségük, de ott, ahol harminc óvodás játszik, ez nem valószínű. Az óvodapedagógia dolga, hogy mégis elviselhetővé tegye számukra az intézményes légréteget. A játékhoz magány is kellene, és olyan felnőtt, aki minden rezdülésüket ismeri. Az óvónők tudásán, rátermettségén múlik, hogy a gyermekek elfogadják, megszeressék ezt a közeget. Kosztolányi Dezső *A kis kutya* című verséből vett idézettel illusztrálta, milyen fontos a gyermek számára, hogy egyedül, a maga életritmusában szemlélődhessen: „csodálva nézem sokszor órahosszat / és fürgé szívverését számolom.” Ebből a felfedezésből állnak össze azok a „tudásmorzscsákák”, amelyek az iskolában fogalmi gondolkozássá válnak.

■ BRUNSVIK TERÉZ SZOBRA A KASTÉLYPARKBAN

A mai kisgyermeknek óriási igényük van a felnőttekre – folytatta előadását Zilahi Józsefné. A felnőtt- és szeretethiány nagy probléma a mai világban. Az óvónő feladata, hogy vigasztalja, bátorítsa a gyermeket, hogy az érezze: törődnek vele. Életkori sajátosságaiból adódóan énség jellemzi, tehát úgy éli meg, hogy „*Engem vigyen fel a padlásra*” – ahogy József Attila írta. Az óvodás korosztály egyéni bánásmódot igényel.

Az óvodapedagógia „művészetére” nagy szükség van, ezért kell az óvónőképésben nagy hangsúlyt fektetni a művészeti nevelésre. Az óvónő feladata, hogy játsszon a kicsikkel. Hagyja is őket, de tudja, mikor kell beavatkozni. Miután a játék szabadsághoz kötött funkció, óriási lehetőség az udvaron való játszás. Ott nagyobb a tér, jobban tudnak mozogni, kibontakozni.

Az óvodáskorú gyermek érzelmi átélései nagyon erősek, „tudásmorzákat” állítanak össze a tapasztalatokból. Felfedezés, ismétlés, próbálkozás – ezekre van szüksége. Az emberi élet „tündéri” szakaszát nem szabad szétrombolni. Az a jó óvodapedagógus, aki ezzel tisztában van, bele tudja élni magát saját gyermekkori élményeibe, és azok felidézésével nevel.

A divat követése, így a mérések, tehetségkutatások veszélyesek óvodáskorban, mert a gyermek fogalmisága csak iskoláskorban jelenik meg. A gyermek természetes kíváncsiságából, nyitottságából fakadóan állandóan kérdez. Ha erre lehetőséget kap, akkor biztos, hogy a fejlődése jó úton halad, és amennyiben az óvodáskor végére megjelenik a gyermekben az a vágy, hogy érdeklí, milyen is az iskola, akkor a nevelő jól végezte dolgát.

Hol van az óvodai nevelés határa? – tette fel a kérdést az előadó. Az óvodában folyó nevelés a gyermek lelki jelenségeit ne lépje át – válaszolta.

Az előadások után a Brunsvik Teréz-díjas polgárokat köszöntötték. A kitüntetést a kiemelkedő pedagógiai munkáért, valamint az óvodapedagógus-képzésben nyújtott kimagasló tevékenységért adják a kiválasztottak.

Az óvoda udvarán a Martonvásári Művészeti Iskola táncosainak előadását tekinthette meg az ünneplő közönség. A koreográfákat Varga Rozália és Vajda Levente tanította be.

Beethoven Emlékmúzeum és Óvodamúzeum a kastélyparkban

Hazánk egyik legszebb kastélyparkjának, a martonvásári angolkertnek a megteremtése a Brunsvik család érdeme. „*Amikor Brunsvik nagyapám Martonvásárt átvette, csak vízzel borított pusztát talált ott. Nyolcezer hold száraz területen egyetlen ház, néhány pásztorviskó és egy fa állott*” – válaszolja fel Brunsvik Teréz azt az 1760 körüli kiindulási helyzetképet, amelyből családjuk három nemzedéke nagy erőfeszítések (vízrendezés, mocsárlecsapolás, fásítás, a falu újjátelepítése, építkezések) árán „paradicsomot” teremtett – olvasható a *Kastélypark* című kiadványban. Az emléknep résztvevői sétát tettek a kastélyparkban, majd ellátogattak a Beethoven Emlékmúzeumba és megtekintették az Óvodamúzeumot. Országunkban ez az egyetlen gyűjtemény, amely bemutatja az 1828-tól kezdődő kisdudóvási történetét. Tárgyai, könyvei, fotói, dokumentumai és játékaik elénk tárják a régmúlt és a közelebbi múlt óvodáinak életét, a szemléltető- és foglalkoztatóeszközöket, valamint a hazai kisgyermeknevelés fejlődését.

Ünnepi megemlékezés és koszorúzás a Brunsvik Mauzóleumnál

A Brunsvik Mauzóleumnál harangszó és a Himnusz dallamának felcsendülése után Sunyovszky Szilvia színművész Sarkady Sándor *Brunsvik Teréz* című versét adta elő. Ezt követően a helyi óvoda gyermekei szerepeltek, majd dr. Szabó Tibor ünnepi köszöntőjét hallhatta a közönség. A polgármester hangsúlyozta: a Brunsvik család, így Teréz is szorosan kötődött Martonvásárhoz. Tevékenységük alatt egyfajta honteremtő munka indult a településen: templom- és iskolaházépítés, fásítás, vízlecsapolás, a major gazdaság megalapozása, mezővárossá válás, kas-

■ DR. SZABÓ TIBOR POLGÁRMESTER, MELLETTE A BEETHOVEN ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉNEK-KARA. KLOTZ MÁRIA FELVÉTELE

télyépítés, angolkert kialakítása, merinói birkák tenyésztése stb. Teréz a rászorulókat, a betegeket, a szegényeket látogatta, őket ruházta, ápolta, táplálta. A polgármester a továbbiakban Brunsvik Teréz óvodalapítási tevékenységét taglalta, és Martonvásárhely hozzá kapcsolható intézményeiről beszélt.

A martonvásári Beethoven Általános Iskola énekkarának műsorát Jókai Anna méltató szavai követték. Brunsvik Teréz naplójában leírt sorai a mai napig elevenen élnek – kezdte beszédét az írónő. – Grófnő létére nem a csillogás foglalkoztatta, hanem életét, vagyonát a nevelésügy szolgálatába állította. Teréz alapvető kijelentése, mely szerint „*vége az alvajáró létezésnek*”, bizonyítja, hogy már akkor látta, mi az igazi valóság, mi az emberi világ rendeltetése, miért jött egyáltalán a földre. Teréz fényességes pillanatában rájött, mi az élete célja, majd elindult a munkája, amely a mai napig hat. Őt is elérte a magyar átok, mely szerint minél többet végez, annál több piszkálója akad. Küzdelmes sorsa a hazaszeretet fogalmát közel hozta hozzá, szerette hazáját, magyarnak vallotta magát, annak ellenére, hogy német ajkúként még a naplóját is ezen a nyelven vezette. Ő szellemiségében volt magyar – hangsúlyozta Jókai Anna, aki szerint Brunsvik Teréz gondolatai máig hatóan érvényesek, így például: „*Az a kormány, amely féktelenségben tartja a fiatalságot és a gyermeket, megenged nekik mindent, az ne csodálkozzon, ha a jövője is ugyanilyen féktelen lesz.*” Vagy: „*A sajtószabadság az egészséges ész cenzúráját soha sem kívánhatja megszüntetni.*” Vagy: „*A gyermekeket nem szabad ingerelni, de a nemzeteket sem tanácsos.*” Még két idézetet emelt ki az írónő Brunsvik Teréz gondolatai közül: „*Minden ember egyformán nagy lehet a maga hatáskörében. Amennyiben a kötelességérzet vezet, úgy a parasztember, a kocsi, a konyhalány és mindenki, aki a hivatását teljesen betölti, olyan tiszteletre méltó, mint a király, aki trónján teljesíti kötelességét.*” „*A személyes szabadság lényege két szilárd ponton nyugszik: hogy minél kevesebbre legyen szükségünk, és hogy minél többre legyünk használhatóak.*”

Hite a lelke mélyéig megrendítette, amikor rájött, hogy mi a földi küldetés – méltatta a nevelés apostolát Jókai Anna. – A szentháromság fogalmáról a következőképpen elmélkedett: „*Az Atya a végcél, a Fiú az út, a Szentlélek az erő, amely irányít.*”

Az írónő kijelentette: Martonvásár boldog lehet, hogy ilyen csodálatos „asszonya” volt, aki azt üzent: „*Isten engem ötven évvel ezelőtt a magyarokhoz küldött, és azt üzeni általam: öröködjetek, vigyázzatok!*” Vannak értékeink, amiket őriznünk kell, és nagyon kell vigyáznunk, hogy azokat senki ne tehesse tönkre – fejezte be beszédét Jókai Anna.

Befejezésül Sunyovszky Szilvia egy Leöwey Klára tollából származó prózarészletet olvasott fel Martonvásárról. A Beethoven Általános Iskola énekkara Beethoven *Örömdádját* adta elő, az emléknep pedig Brunsvik Teréz sírjának megkoszorúzásával ért véget. ■ KLOTZ MÁRIA

Óriási csata mellett zajlott az Országos történelmi vetélkedő középöntője

A Nemzeti Tankönyvkiadó és a budapesti Németh László Gimnázium történelmi vetélkedője a regionális fordulóhoz érkezett: a középöntőben hat helyszínen hatvan középiskola háromfős csapatai mérköztek meg egymással a döntőbe jutásért. A szeptemberi középöntő eredményei alapján tizenkét csapat mérkőzhet meg a novemberi döntőben.

Az Országos történelmi műveltségi vetélkedő nehéz, ám felettébb szórakoztató rejtvényei próbára tették a résztvevők kreativitását is. A versenyfeladatok témái között szerepelt a kora középkor, a magyar történelem kezdetei és a magyar középkor virágzásáig tartó időszak is. A feladatok széles palettáján a tesztírás, forrásfelismerés, térképismeret, történelmi rejtvények mellett szerepelt korabeli híres emberek aktuális problémákról tartott diskurzusa. A történelmi vetélkedő feladatainak összeállításában tapasztalt tanárok és a verseny korábbi győztesei vettek részt.

A döntőbe jutott csapatok

Iskola neve	Helység	Csapat neve	Felkészítő tanár neve
Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium	Budapest	Aquila non captat muscas	Kovács Örs
Garay János Gimnázium	Szekszárd	Sulla	Dr. Gesztesi Enikő, Werner István
Herman Ottó Gimnázium	Miskolc	A nagy triász	Vály György
III. Béla Gimnázium	Baja	Testudo	Illésné Turai Zsuzsanna
Janusz Pannonius Gimnázium	Pécs	Cives Romani	Ravasz Gyöngyvér
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Mészáros Lőrinc Gimnázium, Szakképző Iskola	Jászapáti	Qestorok	Nagy Ferencné
Krúdy Gyula Gimnázium	Nyíregyháza	Triumviratus	Dr. Onderné Szilágyi Tímea
Révai Miklós Gimnázium	Győr	BND	Némethné Hérics Ildikó
Szalézi Szent Ferenc Gimnázium	Kazincbarcika	S.P.Q.R.	Kiss István
Széchenyi István Közgazdasági, Informatikai Szakközépiskola	Nyíregyháza	Spártaiak	Kolonics Edit, Kubik József
Szent István Gimnázium	Budapest	Veritas	Sándor Miklós
Vetési Albert Gimnázium	Veszprém	Krumplistézsza	Imre Tamás

Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt.

A Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt. (NTK) a Sanoma Learning csoporthoz tartozó NTK-Perfekt Zrt. tulajdonában van. A több mint 60 éves NTK Magyarország vezető tankönyvkiadója, mely kiváló minőségű, modern, a XXI. századi igényeknek megfelelő tananyagokat készít az általános és a középiskolai diákok és tanárok, valamint az egyetemi és főiskolai hallgatók számára. Az NTK több mint 2500-féle tankönyvet és számos oktatást segítő eszközt ad ki. Az NTK a kiadók közül egyedülálló módon a nemzetiségi és speciális nevelési igényű tanulók számára is széles palettájú kínálatot rendelkezik. További információ: www.ntk.hu, www.facebook.com/Nemzeti-Tankonyvkiado

A tavaszi elődöntő után már júniusban megkapták a versenyzők a középöntő előzetes feladatait: kiállítás kellett rendezniük különféle történelmi témák alapján, melyhez készíteniük kellett írásos dokumentumokat, képeket, térképeket és „korabeli” tárgyakat. A diákok a kiállításához kapcsolódó ismertető segítségével kalauzolták a zsűrit saját tárlatukon. Az értékelő zsűri a tankönyvkiadó munkatársaiból, könyveinek szerzőiből, a referenciaiskolák tanáraiból, valamint diákokból állt.

A vetélkedő hat helyszínen egy időben zajlott: Nyíregyházán az Inczedy György Szakközépiskolában, Miskolcon a Földes Ferenc Gimnáziumban, Kecskeméten a Kodály Iskolában, Kaposvárott az egyetem Gyakorló Iskolájában, Győrött a Révai Miklós Gimnáziumban és Budapestben a Nemzeti Tankönyvkiadó székhelyén.

A verseny résztvevőinek érdemes küzdeniük, mivel a legjobb csapatok felkészítő tanárjukkal együtt – más ajándék mellett – értékes, történelmi témájú könyvsomagot kapnak ajándékba. ■

Tanítási lehetőség az Amerikai Egyesült Államokban

A Fulbright Bizottság örömmel hirdeti meg tanárcsere programját a szaktárgyukat angol nyelven oktatni tudó középiskolai tanárok számára a 2012-2013-as tanévre.

A programban résztvevő tanár egy tanévet taníthat az Egyesült Államokban, míg az amerikai cserepartner Magyarországon taníthat egy tanévet a kiutazó magyar tanár intézményében.

Pályázat beadási határidő:

2011.
október 21.

További információ:
<http://www.fulbright.hu>

Projektek Németországban

A körmendi Rázsó Imre Szakközépiskola és Szakiskola 11/A osztályában megvalósult országismereti projekt pozitív tapasztalatai arra ösztönöztek, hogy tovább bővítssem ismereteimet. A Comenius Szakmai Továbbképzés Pedagógusoknak ösztöndíjprogram támogatásával egy háromhetes, a Goethe Intézet által szervezett kurzuson vehettem részt a németországi Freiburgban.

A projektorientált tanulás és tanítás új feladatokat jelent mind a tanuló, mind a tanár számára, mivel lényegesen különbözik a hagyományos oktatási formáktól. Az egyéni, önálló tevékenységek háttérbe szorulnak, és a csoportmunka élvez prioritást.

A továbbképzés során lehetőségem volt projektek széles skáláját megismerni és gyakorlatban is kipróbálni. Freiburg ideális helyszín volt projektcsoportjaink számára, és tevékenységeink által igazi „projektvárossá” vált. Az ott töltött három hét (2011. július 3–23.) a projektjeinkről szól: szorgosan dolgoztak a csoportok, kutattak, interjúkat készítettek, dokumentáltak. Pörögtek a

különböző témájú projektek: a városi nevezetességeket felkutató, az utcaportrét, interjú, művészeti, iskolai, kávéházi projekt, s természetesen a prezentálásra és a didaktizálásra is sor került, miközben a kis közösség a jó hangulatban és kellemes légkörben formálódott. A projektorientált és multikulturális tanulás előnyeit és örömeit mind átértük.

A tanulás után is együtt volt a csapat, a közös programokon, a kirándulásokon sok öröm és mosoly látszott az arcokon. Mi, akik a világ különböző

részeiről érkeztünk, ezúttal egy kis teremben is elfértünk, közösen, egymást segítve oldottuk meg a ránk váró feladatokat. Minden perc élmény volt, a tanulás is.

Közben egyéni programjainkat is terveztük a rendelkezésre álló szabadidő hasznos eltöltésére. Nem kellett sokáig gondolkodnom, a döntés egyszerű volt: speciális érdeklődési területemnek (Fachwerkhäuser) megfelelően Elzász volt az úti cél. Várt rám Riquewihr, Ribeauvillé és Colmar. Csodálatos színvilág, formagazdagság, s a kis települések különleges hangulata teszi egyedülállóvá ezt a különösen szép francia vidéket. A házak, az utcák a középkorról mesélnek, s belépve a gyönyörű világba, felelevenedik a múlt, mely oly színes, mint a MESEVILÁG.

Ezt a tartalmakban, ötletekben rendkívül gazdag és változatos formákban megvalósult továbbképzést a szakmailag kiválóan felkészült kurzusvezetés lelkes és odaadó munkája tette számunkra ilyen élménytelivé. Az eredmény: elégedett, örömtől sugárzó arcok. E három hét alatt nemcsak szakmailag váltunk gazdagabbá, hanem megtanultunk együttműködni, nyitottnak lenni és örülni a közös munkának, az együtt töltött perceknek.

Ez a csodálatos három hét pedig még nem ért véget, mert a kapcsolatok továbbélnek... s az élmények képsorai, melyek rólunk szólnak, a VILÁGRÓL, nap mint nap újra és újra felelevenednek. ■ KOPASZ ÉVA MÁRIA, ANGOL-NÉMET SZAKOS TANÁR

Mit hoz a 2011/2012-es tanév?

Naprakész, teljes körű válaszok a kérdéseire

■ KÖZoktatás Kérdések és válaszok A-tól Z-ig

Az előfizetés éves díja: 17 010 Ft

■ KÖZoktatás online

Az előfizetés éves díja: 18 750 Ft

■ Szaklap és online szolgáltatás együtt

Az előfizetés éves díja: ~~35 760 Ft~~ helyett 30 000 Ft

Folyóiratunkban és szolgáltatásunk keretében minden nélkülözhetetlen és aktuális információt megtalál. A 2011. október 31-ig tartó akció keretében minden megrendelő egy 4 GB-os pendrive-ot kap új előfizetése mellé!

Bővebb információ: www.complex.hu/oktatasijog

 Complex
Wolters Kluwer csoport

Elfelejtett iskolák: Merenye

Ha Szigetvártól Barcs felé haladunk a 6. számú főúton, Görösgal után jobbra fordulva Merenyébe érünk. A falu első említése 1192-re tehető. 1417-ben a budai káptalan birtokolta. A XVII. század végén a környék egyik legnagyobb lélekszámú magyar települése volt. A község jelentős birtokosai voltak: a Batthány család, gróf Széchenyi Lajos és László, valamint Festetics Imre. 2001-ben a településen 338 ember élt. Lakói református és katolikus vallásúak. A falu közepén magasodik az 1781-ben épült, műemléki védelem alatt álló barokk református templom. Falai között prédikált 38 éven át Varga Gyula lelkész, aki egyben költőként és az eszperantó nyelv művelőjeként is ismert volt. Védett épület a templom szomszédságában álló lelkészlak is.

Az iskoláztatás kezdetei

A vizitációs iratban 1774-ben az alábbiakat olvashatjuk: „5. A gyermekeket taníttya a predikátor, nem lévén még eddig közöttök praeceptor.” A lelkészek nevét 1700-tól jegyezte fel a krónika a következő sorrendben: Kiss pap, Sánta pap, Szerdahelyi Sámuel, Szerdahelyi István, Mocsi N. István, Szentgyörgyi Dániel, Szerdahelyi Sámuel, Sólyom Ferenc, Csuzi Gergely, Tihanyi István, Szundi Ferenc, Csengeri Sámuel, Bán Mihály (1772-vel bezárólag).

A református elemi népiskolát az 1770-es években alapították és építették fel a mostani Kossuth utca 22 sz. alatti telken. Ennek tanítói: 1773-tól Laskai Sámuel – aki a rektori feladatok mellett a jegyzői teendőket is ellátta –, 1787-től Kisvárdai József a praeorans rektor (előkönyörgő tanító), majd 1811 előtt Farkasdi Péter a praeceptor (tanító). 1833-tól Vecsei János az ideiglenes praeorans rektor, 1840-től Mózgai Benjámín a praeceptor, 1842-től pedig Ódor Sándor. Bélavári (Belavári) Mihály 1843–44-ben volt segédtanító, őt Molnár János rektor követte 1845–46-ban. 1848-tól Nagy Károly lel-

kész segédtanítóként is működött, majd 1850-től Sipos Istvánt alkalmazták segédtanerőként. 1852-ben Mezey József segédtanító oktatta a lelkész felügyelete alatt a gyerekeket. 1853-ban ismét Nagy Károly lelkész látta el a tanítói feladatokat, aki azzal a kéréssel fordult feletteseihez, hogy rendeljenek ki mellé segédtanítót. A kirendelt segédtanítót, Nagyvári Ferencet azonban 1855-ben rendes tanítóként máshová helyezték, ezért Nagy Károly lelkész Szombati Lajos Merenyébe történő helyezését kérte. 1856-ban Bodor János volt a tanító, 1858-ban pedig Vagdi Sándor. 1860-ban Vörös János a segédtanító. 1861-ben tanítóként Beke Sándor került Merenyébe. 1862. november 28-án a vizitációs (egyházlátogatási) jegyzőkönyv az alábbiakat rögzítette: „Jelenleg iskola tanító nincs, de már ki van rendelve, s az idő és út megjavultával jön.” 1866-ban Sándor R. István, majd 1867-ben Vecsés János volt a tanító. 1869-ben Fekete István segédtanító zárja az egyházi iskolai tanítók sorát.

A református elemi iskola helyi felügyeletét a mindenkori lelkészek látták el, sőt esetenként – amikor üres volt a tanítói állás – ők áll-

tak a katedrára. Ezen időszakban (1773–1870) a merenyei gyülekezet lelkészei: Csengeri Sámuel (ismét), Kazi Pál, Mészáros János, Barla Szabó Dániel, Mészáros János (ismét), Mikolai András, Tóth Ferenc, Barakonyi Sámuel, Filep József, Hári Ferenc, Tóth Péter káplán, Kiss Viktor, Sarkadi István assessor (segédlelkész), Tóth József, Nagy Károly és Szigethy Gábor. A tanítók és a lelkészek – valószínűleg a mostoha körülmények miatt is – igen gyakorta váltogatták egymást.

Az iskolai létszámokról és a rendszeres iskolába járásról az egyházlátogatási jegyzőkönyvek alapján tájékozódhatunk: 1851/1852: 36 fő; 1857/1858: 51 fő; 1859/1860: 45 fő iskolaköteles, az iskolába eljár 28 fő; 1860/1861: iskolaköteles 36 fő, eljár 15 fő. (A hiányzások kapcsán keserűen jegyzik fel az egyik vizitáció alkalmával: „Az iskola rossz állapotban van. Az előjárók szerint a szülők megtámadják őket, ha a gyerekek iskolába járásáról szólnak.”) 1865/1866: 22 fiú és 15 leány, összesen 37 iskolaköteles; 1866/1867: iskolaköteles 35 fő, a vizitációkor jelen volt 28 fő; 1868/1869: 37 fő iskolagyakorló; 1869/1870: 40 fő iskolaköteles, iskolába jár 38 fő.

A Merenyei Községi Elemi Népiskola

A fennmaradt törzskönyvek az iskola alapításának dátumát 1868-ra datálják, valószínűleg ezen időponttól lett a református elemi népiskola községivé. Az 1870/1871-es tanévtől az egyházlátogatási jegyzőkönyvek is községi elemi népiskoláról szólnak, s egyre kevesebb iskolára történő utalást tartalmaznak. Az átalakulás okát nem ismerjük. Valószínűleg a – főként a pusztákra betelepülő – katolikus népesség jelentős száma miatt elakarták kerülni a felekezeti kötődést az iskolához. 1879-ben a vizitáció alkalmával javasolták, hogy az iskola váljék ismét református felekezetűvé, azonban a kérés nem talált meghallgatásra. Utalás van arra, hogy az iskola épülete a községé, s a gyermekek számához mérve igen szűk. Továbbra is a volt egyházi iskola felszerelését használják. A vallástanítást az iskolában a községi tanító teljesítette. Községi iskolaszék is alakult s működött folyamatosan egészen az iskola 1948-ban történt államosításáig. Utolsó elnöke Domján Imre volt. Tanítói lakást 1890-ben építtetett a község. A tanítók: 1870-től Kápolna János, 1874-től Megyaszai György, 1880-tól Darab István, 1881-től Újvárosi Ferenc, 1892-től Újvárosi István, 1903-tól Csicskár József, 1906-tól Kun Ede, 1910-től Tatár Bálint, 1916-tól Szigethy Sándor, 1922–1946 között Juhász József volt a tanító, akit egy tanévig (1939/1940) Halász Mária tanítónő helyettesített. Az 1945/1946-os tanévben Stocker Terézia már állami tanítóként dolgozott.

■ A MERENYEI ISKOLA ÉPÜLETE

A tanulói létszám alakulása

Tanév	Össz-létszám	Megjegyzés
1871/1872	47	betegség miatt csak 17 jár iskolába
1872/1873	52	
1874/1875	50	
1875/1876	43	
1876/1877	39	
1877/1878	36	
1892/1893	73	közüliük 23 fő ismétlőiskolás
1893/1894	64	22 fő ismétlőiskolás
1901/1902	62	17 fő ismétlőiskolás
1903/1904	37	
1904/1905	74	13 fő ismétlőiskolás
1906/1907	90	41 fő ismétlőiskolás
1908/1909	63	
1909/1910	61	
1910/1911	67	
1911/1912	66	
1912/1913	54	8 fő ismétlőiskolás
1913/1914	38	
1914/1915	63	
1915/1916	80	18 fő ismétlőiskolás. Ebben a tanévben csak 2 hónapig volt tanítás.
1916/1917	53	11 fő ismétlőiskolás
1917/1918	22	4 fő ismétlőiskolás
1918/1919	65	3 fő ismétlőiskolás
1919/1920	40	3 fő ismétlőiskolás
1920/1921	54	1 fő ismétlőiskolás
1921/1922	65	2 fő ismétlőiskolás

■ CSOPORTKÉP AZ 1927/1928-AS TANÉVBŐL

A gyerekek zöme a faluban lakott, de ide jártak a szomszédos pusztákról: Cegléd-szentmiklósról (őket urasági fogatos kocsin szállították) és Gombkötőről, sőt néha még Görösgalpusztáról is a tanulók. A szülők foglalkozása: földműves, uradalmi cseléd, községi kanász, esetenként molnár, borbély, útmunkás.

Az iskolaszék három jelentős témával foglalkozott a '40-es évek második felében: 1946-ban a tanítót elbocsátották (vasszigort tartott, esetenként durva volt a gyerekekhez) és állását meghirdették; az 1947. november 26-án tartott ülésen a villamosítással kapcsolatos feladatokról tárgyaltak; az 1948. június 22-i tanácskozáson pedig az iskolák államosítása volt a téma, amire hamarosan sor is került. Az intézmény új neve Merenyei Állami Népiskola lett. Az iskola vezetésével Somogy vármegye és Kaposvár város tanfelügyelője 179/1948. iktatási szám alatt 1848 júniusában a korábbi tanítót, Jakab Józsefet bízta meg. Az iskola telkének és épületeinek a birtoklapon történő átírására 1950. augusztus hó 18-án a 68. sz. helyrajzi szám alatt került sor a Szigetvári Járásbíróságon. 1948. augusztus 14-ével a merenyei iskolát mint „főiskolai körzeti általános iskolát” a somogyapáti körzeti központi iskolához csatolták. Erről a somogyapáti iskolánál 83/1948. sz. alatt kelt ügyirat tanúskodik. Időközben – az 1948/1949-es tanévtől – Ceglédpusztán is létesült iskola, s ezzel némileg csökkent a létszám Merenyén. 1954-ben már a nagydobszai körzeti iskola tagiskolája volt a merenyei.

A további évek iskolai létszámjai

Tanév	Elemi iskolás (később általános iskolás)	Ismétlő-iskolás	Össz-létszám	Megjegyzés
1922/1923	60		60	
1923/1924	40		40	
1924/1925	38		38	
1925/1926	21		21	
1926/1927	23	13	36	
1927/1928	28	11	39	
1928/1929	32	8	40	
1929/1930	36	6	42	
1930/1931	51	2	53	
1931/1932	66		66	
1932/1933	52	11	63	
1933/1934	41	20	61	
1934/1935	41	16	57	
1935/1936	38	20	58	
1936/1937	39	15	54	
1937/1938	39	12	51	A 12 fő általános továbbképzős volt.
1938/1939	37	14	51	A 14 fő általános továbbképzős volt.
1939/1940	23	6	29	A 6 fő általános továbbképzős volt.
1940/1941	31	7	38	A 7 fő továbbképzős volt.
1941/1942	36	4	40	A 4 fő továbbképzős volt. Ekkor már 7 osztály működött összevontan.
1942/1943	45	1	46	Az 1 fő továbbképzős volt. Ekkor már 8 osztályos volt az iskola.
1943/1944	43	2	45	A 2 fő gyakorló iskolás.
1945/1946	48		48	
1946/1947	57		57	
1947/1948	48		48	
1948/1949	49		49	

Az állami általános iskola működése

Az 1948/1949-es tanévben még 1–8 osztályos összevont iskola működött Merenyében, egy tanítóval. Az 1949/1950-es tanévtől már 1–4 és 5–8 összevonással kéttanítós rendszerű volt az intézmény, amihez egy további tanítóra és tanteremre volt szükség. Ezt ideiglenesen a Nagy Dezső-féle épület északi részén alakították ki, utcai bejáratral. A Kossuth utca 22. szám alatti tanterem 51 m²-es, az ideiglenes te-

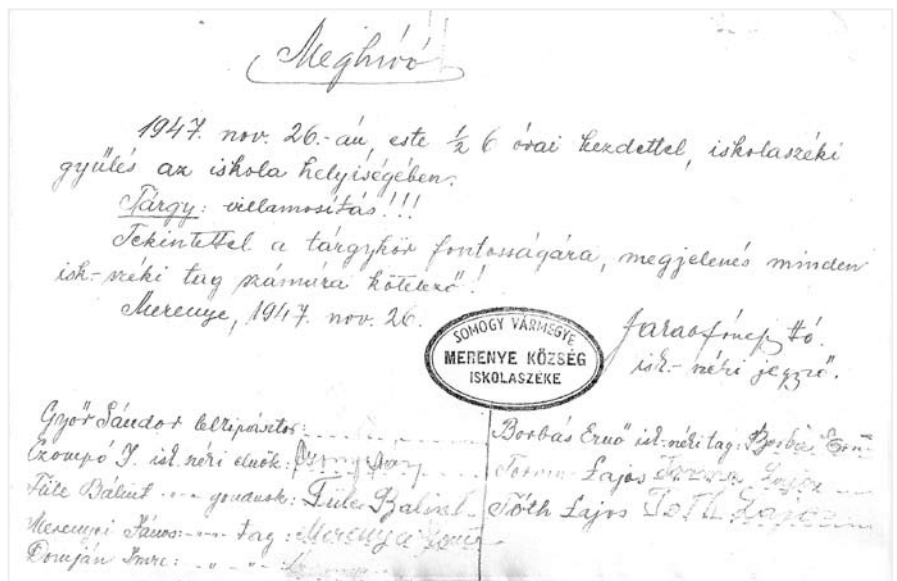
rem 36 m², míg az igazgató-tanítói lakás 91 m² alapterületű volt. Később az ideiglenes termet nem használták, hanem délelőtti-délutáni váltással a Kossuth utca 22. szám alatt tanítottak. 1968. szeptember 1-jétől a felső tagozat már Nagydobszára járt iskolába, a továbbiakban 1–4 (majd 1–3) összevonású osztály volt Merenyében, egy tanítóval.

A tanulói létszám alakulása

Tanév	Létszám	Tanév	Létszám
1949/1950	59	1968/1969	69
1950/1951	58	1969/1970	20
1951/1952	53	1970/1971	30
1952/1953	52	1971/1972	30
1953/1954	56	1972/1973	24
1954/1955	50	1973/1974	22
1955/1956	48	1974/1975	20
1956/1957	46	1975/1976	14
1957/1958	43	1976/1977	17
1958/1959	47	1977/1978	17
1959/1960	52	1978/1979	17
1960/1961	54	1979/1980	20
1961/1962	54	1980/1981	19
1962/1963	49	1981/1982	21
1963/1964	49	1982/1983	19
1964/1965	44	1983/1984	15
1965/1966	43	1984/1985	12
1966/1967	43	1985/1986	7
1967/1968	41	-----	-----

1965-ben 24 felnőtt szerezte meg az általános iskola 8. osztályos bizonyítványát a dolgozók iskolája keretében.

A tanítók az alábbiak szerint követték egymást: Jakab József (1946–1958), Szalai Márta (1949–1950), Purl Edit (1951–1954), Dobos István (1954–1956), Lukács Jánosné (1956–1958), Tusnovics Imre (1958–1961), Tusnovics Imréné (1958–1961), majd ismét Lukács Jánosné (1961–1968), Kiss Árpádné (1961–1966), Vörös Zoltán

■ A MERENYEI ISKOLASZÉK EGY MEGHÍVÓJA 1947-BŐL

(1966–1979), Rimavölgyi István (1979–1980), Sértő Gyuláné (1980–1982) és Pinczésné Horváth Ibolya (1982–1986). Az 1950-es évek elejéig az volt a szokás a faluban, hogy az egyedülálló, még nem családos tanítók – heti váltásban – a szülők vendégei voltak ebédre. Az egykori tanítókra a ma még élő idősebb merenyiek jó szívvel emlékeznek. Jakab József tanító úr – aki 11 évig vezette az iskolát – szigorú, kiváló pedagógus volt: sokat játszott a gyerekekkel, a nyári szünetekben minden szombaton kirándulni vitte őket a patai erdőbe. Aktív volt a falu kulturális életében is: a színdarabok főszereplője volt, fődíját is szervezett. Pinczésné Horváth Ibolya (korábban Lukács Jánosné) – a falu szülötte – a falu közéletében, a hagyományok ápolásában jeleskedett, maga is kézimunkázott és szakkört

is vezetett. Ő volt az iskolában 1965-től 1968-ig önállóan működő úttörőcsapat vezetője is.

1986-ban megszűnt a merenyi tagiskola. Nagydobszán az osztott iskola működésének minden feltétele adott volt ekkorra, ezért a továbbiakban saját iskolabusszal a merenyi alsó tagozatos gyerekek is Nagydobszára jártak iskolába. 213 tanév története zárult le ezzel. ■ KOLICS PÁL

Felhasznált irodalom:

- Dr. Borsos Kinga: *Szigetvár és vidéke*. Szigetvár – Dél-Zselic Többcélú Kistérségi Társulás, 2009, 105, 107.
- Dobsza és környezete 40 éve*, 1985, 21, 25.
- Dunántúli egyházleírások a XVIII. századból*. Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei, Pépa, 2002, 384.
- A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526–1760*. Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteménye, Pépa, 2009, 22.
- Győr Sándor: *A merenyi gyülekezetben szolgált lelkipásztorok és segédlelkészek névsora*. Kézirat, 1943, 1, 2, Dunántúli Református Egyházkerületi Levéltár, Pépa, I., 8. d. 8.
- Merenyei Általános Iskola anyakönyvei 1960–1985*. Nagydobszai Általános Iskola irattára, 1 doboz.
- Merenyei Általános Iskola törzskönyvei, 1955–1960*. Nagydobszai Általános Iskola irattára, 1 doboz.
- Merenyei elemi népiskola iratai 1901–1923*. Baranya Megyei Levéltár, VIII, 165.
- Merenyei Községi Elemi Népiskola iratai 1922–1948*. Somogy Megyei Levéltár, VIII, 431.
- Dr. Vargha Károly: *Szigetvár és járása 30 éve*. 1971, 100, 101.

■ AZ 1954/55-ÖS TANÉV DIÁKJAI ÉS TANÍTÓI

Mindegy, hogy béka vagy királylány szerepébe kell-e bújni

Közhely, hogy gyorsuló ütemben változik a világ körülöttünk, mivel a digitális forradalom minden részletében átalakította az életünket. Más technikai eszközöket használunk, másképp tájékozódunk a világ eseményeiről, másképp nőnek fel a gyerekeink, mint a korábbi generációk tettek. Mi magunk is ritmust váltottunk, hajszoljuk a feszültséget – állította dr. Aczél Petra retorikaszakértő a Havanna Lakótelepi Napok Oktatási napjának előadásán.

A Kondor Béla Közösségi Házban megrendezett szakmai találkozót a rendezvény szervezője, Járainé dr. Bódi Györgyi, a Vörösmarty Mihály Ének-zenei Nyelvi Általános Iskola és Gimnázium igazgatója nyitotta meg. A napjaink káros médiahatásairól szóló előadás főképp a fejlett világ új jelenségeiről szólt. Mindazokról a változásokról, amelyeket társadalomkutatók, pszichológusok közösen kutatnak: miképp hat a felnőttek és a gyerekek személyiségére az internet? Miképp alakul át az életmódunk a közösségi média világában? Milyen idegrendszeri változásokat idéz elő a folyamatos „készenlét”, a világhálón való egész napos függés? Hova vezet az internetfelhasználók „hír- és ingeréhsége”? Miképpen szórakoztatják magukat a gyerekek, miközben televíziót néznek? A megfigyelések szerint a kiskorúak tévézés közben gyakran lappal játszanak. Vagy böngészik az internetet, esetleg chatelnek. Rádásként mobiltelefonon beszélnek valakivel.

Képtelenség? Nem az. A mai gyerekek általában több dologgal foglalkoznak egyszerre. Egyikre sem figyelnek igazán koncentráltan, ám mindegyikre jut az osztott figyelemből. „Multitask” – vagyis megsokszorozott feladat, szölt a retorikaszakértő magyarázata, aki azt is hangsúlyozta, hogy a többcsatornás cselekvéssel nyer a személyiség. Ám az elmélyültség cseppet sem jellemző erre a szituációra.

A tudományos megfigyelések azonban kiemelik, hogy a net-generáció gyermekeire a gyors szabályfelismerő képesség is jellemző a számítógépes játékok során, ugyanakkor a tartalmakra már alig figyelnek. Szinte közömbös a számukra. „Mindegy, hogy béka vagy királylány szerepébe kell bújni a játék során. Az is lehet, hogy lövöldözni kell. A szabályt, a logikát gyorsan átlátják és követik, miközben a tartalmat nem érzékelik.”

Az idegkutatóknak is megvan a magyarázatuk az új jelenségekre. Túlságosan ingerelt az agyi idegkéreg, gyorsabb, kockázatvállalóbb lett a személyiség. Persze ezt a megállapítást csak fokozhatja az a körülmény, hogy egyre inkább elmosódnak a virtuális és a valóságos világ határai. Az internethasználók időnként kitalált személyek bőrébe bújnak, és valódinak játsszák a hamisat. A valóságból menekülve átlépnek a saját kreált világukba. Nem csoda, ha az érintettek egyre inkább elveszítik a kontrollt a saját identitásuk, valamint az idejük felett. Hovatovább már megbecsülni sem tudják, hogy tíz percet vagy félórát, esetleg két órát töltöttek a monitor előtt.

Az előadás üzenetét időnként

lényegre törő fotók, grafikák is közvetítették. Az egyik rajzon egy csupasz alkar volt látható, amelynek a vénájából az életet adó infúziós cső végén egy számítógépegér tekergett. Szürreális grafika az abszurd határán, kommentár nélkül.

Mindezek közben mit tehet a szülő, a pedagógus, hogy a káros médiahatásokat a gyerekek életében megszürije, csökkentse? Először is kritikusnak kell fellépni, és tudatosítani kell számukra a média iránti érzékenységet.

Vagyis a felhasználókat a minél tudatosabb használatra kell nevelni. Ismerjék meg a közösségi média erejét és hasznosságát, a közös gondolkodás tárházát. Tanulják meg használni az új médiumokat a demokratikus játékszabályok érvényesítése érdekében. „A legfontosabb azonban, hogy a felhasználók magatartását az értékválasztás tudatossága határozza meg” – foglalta össze az iránymutatást dr. Aczél Petra a hallgatóság számára. ■ FOTÓ, SZÖVEG: TASI KATALIN

**Újság
+ tanári segédlet
+ továbbképzés
= 2580 Ft/ tanév**

Új a
2011/12-es
tanévben

**Veréb Posta –
új magazin kisiskolásoknak**

Az újság az első és második osztályos gyerekek olvasásra nevelését segítő kiadvány. 2011 szeptemberétől havonta jelenik meg.

A tanév során négy alkalommal olvasói melléklettel: **Olvasó Veréb.**

Egy alkalommal képesség fejlesztő magazin: **Veréb Posta Plusz.**

Az újságot osztálylétszáma rendelők iskolák és tanítók számára INGYENES akkreditált továbbképzés, mely 40 kredit pontot ér.

 Keressen minket a Facebook-on is!

Bővebb információ:
www.verebposta.hu
www.tanarisegedlet.hu

Facebook-hatások(k)

Az internet a XXI. században a mindennapjaink részévé vált. On-line dolgozunk, tájékozódunk, szórakozunk, a rohamosan szaporodó közösségi oldalak révén pedig már a családtagokkal, ismerősökkel, barátokkal való kapcsolattartást is a számítógép előtt ülve gyakoroljuk. Utóbbi honlapok egyértelműen a legnépszerűbbek a világhálón, ám amennyire hasznosak, ugyanannyi veszélyt is jelenthet a rajtuk eltöltött sok-sok óra. A gyerekek esetében pedig fokozottan érvényes ez a megállapítás.

A Nielsen piackutató intézet döbbenetes adatot publikált az Egyesült Államok internetezői körében végzett felmérése nyomán: 2011 májusában csak az USA-ban 53 milliárd perc tölthetők a felhasználók a Facebook nevű közösségi oldalon, ami az on-line idejük 23 százalékát teszi ki. A kutatás azt vizsgálta, hogy mennyi időt töltenek a neten az amerikaiak, és ezt milyen oldalakon és milyen szolgáltatások igénybevételével teszik. Noha maga a tény, hogy a világszerte ismert és kedvelt közösségi oldal vezet a toplistát, nem meglepő, a számadatok már annál inkább sokkolóak. A Nielsen-féle felmérés ugyan nem vizsgálta az egyes korcsoportok szerinti internetfogyasztás mennyiségét, ám egy szintén USA-ra vonatkozó elemzés szerint a gyermekek és a fiatalok szinte elválaszthatatlanok kedvenc közösségi oldalaitól: a tinédzserek 22 százaléka naponta több mint tízszer bejelentkezik, hogy megnézzék, milyen események zajlottak, amíg ő nem volt on-line.

Természetesen a közösségi oldalak megfelelő keretek között használva egyáltalán nem károsak, sőt! Segíthetik a gyerekek közötti kapcsolattartást, a társas életet, növelhetik a gyerekek kreativitását és önbizalmát, továbbá segíthetnek elsajátítani a XXI. században nélkülözhetetlen számítástechnikai készségeket. Ugyanakkor a tanulmányok tükrében kirajzolódó irányvonal nem a tudatos és kontrollált használat felé mutat.

Ennek a rossz tendenciának azonban nagyon nehéz gátat szabni, hiszen a gyerekek mindennapi életéhez szervesen kapcsolódik az internet. Használják tanuláshoz, a házi feladatok elkészítéséhez, a barátaikkal való kapcsolattartáshoz, vásárláshoz, így teljesen eltiltani nem lehet őket tőle, ráadásul sokuknak saját számítógépjük, laptopjuk vagy éppen internethozzáféréssel rendelkező okostelefonjuk van, így csaknem ellenőrizhetetlen, hogy ki, mikor és mennyi időre csatlakozik a világhálóra. Magyarországon hasonló adatok a közösségi oldalakkal kapcsolatban egyelőre nem állnak rendelkezésre, de valószínűsíthető, hogy hazánkban is effajta tendenciák kezdtek/kezdenek működni (hozzátéve, hogy az NHH jelentése szerint 2011 májusában az ADSL- és kábeldomemes

előfizetésekől már 1,437 milliót számláltak Magyarországon, az újonnan vásárolt mobiltelefonoknak pedig csaknem az 50 százaléka okostelefon). Ennek fényében nem árt, ha komolyan vesszük az Amerikai Gyermekorvos Akadémia által kiadott közleményt, mely a Facebook és más közösségi weboldalak használatának testi és lelki egészségre gyakorolt negatív hatásaira hívja fel a figyelmet. A *Pediatrics* című gyermekgyógyászati szaklapban megjelent beszámoló kifejezetten a gyermekek és a közösségi média (Facebook, Twitter, MySpace stb.) kapcsolatában vizsgálta a fellépő veszélyeket. Ezek igen változatos képet mutatnak, rávilágítva arra, hogy komoly mentálhigiénés problémák léphetnek fel azoknál a fiataloknál, akik túlzásba viszik a szóban forgó oldalak használatát.

Az egyik ilyen a Facebook-depresszióként leírt jelenség: a peremhelyzetben lévő, magányos, szorongó gyermekek gyakran próbálnak a közösségi oldalak segítségével személyes kapcsolatokat kialakítani, ám ha itt is kudarcot vallanak, akkor súlyos depressziós tünetek léphetnek fel náluk, felerősítve ezzel a valóság világban tapasztalt problémáikat.

Az információmegvonási rendellenesség egy teljesen új kórkép, mely főként az idősebb korosztály tagjainál tapasztalható. Az internettől és ezáltal a közösségi oldalak látogatásától akár csak rövid ideig megfosztott fiataloknál elvonási tünetekhez hasonló állapot léphet fel. Sokuknál nemcsak mentális (szorongás és elzártságérzés), hanem egyenesen testi reakciókat is kivált ez a fajta megvonás, mert úgy érzik, hogy nehezen birkóznak meg a virtuális barátaik hiányával, illetőleg azzal, hogy kimaradnak a Facebookon történő eseményekből.

A kamaszlányokra a legnagyobb veszélyt a bulimia és az anorexia kialakulása jelenti: egy tinédzser minél több időt tölt kedvenc közösségi oldalán, annál nagyobb valószínűséggel alakul ki nála negatív testkép vagy az étkezéssel kapcsolatos negatív hozzáállás és folyamatos fogyókúrászi szándék. Egyébiránt hasonló a tapasztalat a zenével és divattal foglalkozó weboldalakat aktívan böngészők körében is.

Ennek a másik végletét az úgynevezett Lolita-jelenség (mely Vladimir Nabokov botrányos regénye után kapta a nevét) jelenti, amikor is a 8–15 év közötti lányok kihívó ruhában, esetleg anélkül készült fényképeiket töltik fel profiljukba vagy küldöztetik az interneten keresztül. A Lolita-jelenség számos okra vezethető vissza, sokszor a félelem vagy éppen a mindenkinek való tetszeni akarás a motivációja, ám következményei beláthatatlanok lehetnek mind lelki, mind pedig egyéb tekintetben. Elég csak belegondolni, hogy az ilyen fotók milyen visszaélésekre adhatnak lehetőséget és akár egy örök életre megbélyegezhetik a gyermeket.

Ehhez a témakörhöz szorosan kapcsolódik a nem gyermekeknek való tartalmak megtalálása a közösségi oldalakon, illetőleg a csoportos zaklatás, az úgynevezett bullying. Előbbiek roppant káros módon befolyásolhatják a serdülők önbizalmát, testképét, vagy kockázatos viselkedésre ösztönözhetik őket – például dohányzásra és kábítószerhasználatra. A közösségi oldalon keresztül történő zaklatás (vagy az annak segítségével terjesztett rágalmozó információk áradata) pedig depresszióhoz, szorongáshoz, elszigetelődéshez és akár öngyilkossághoz is vezetheti a céltáblaként szolgáló gyermeket.

A közösségi oldalak használata tehát nem pusztán szórakoztató időtöltés, hanem súlyos kockázat is a gyermekek számára, a szülőknek és a pedagógusoknak pedig tisztában kell lenniük ezekkel az egészségkárosító hatásokkal, és kordában kell tartaniuk az ebben a korban még gyengébb önkontrollal bíró fiatalokat. Mert nem mindegy, hogy hogyan és mire használják a közösségi oldalakat. A lelki és testi egészségük a tét ugyanis. ■ SIMONYI GÁSPÁR

Terápia vagy prevenció?

II. Művészetterápiás Világkongresszus

Augusztus 28–31. között rendezték meg Budapesten a II. Művészetterápiás Világkongresszust. A magyar kezdeményezésű nemzetközi rendezvény másodszer vállalkozott arra a nehéz feladatra, hogy mind szakmai, mind földrajzi értelemben átfogó tanácskozási fórumot nyújtson a különféle terápiák – tánc, képzőművészet, zene, fotó, irodalom, film, lovas- és sport – alkalmazásával foglalkozó szakembereknek.

A világ több mint húsz országából érkezett előadók és vendégek részvételével zajló szakmai találkozón számos hazai és külföldi szakember: pszichológusok, pszichiáterek, pedagógusok, művészek, tudósok, sportolók tartottak előadást régi-új kutatási módszereikről, eredményeikről. A rendezvény ünnepélyes megnyitóval: az Art Brut Galéria kiállításával és Vásáry Tamás zongoraművész koncertjével kezdődött. A szakmai munka hétfőn indult plenáris előadással és szekcióülésekkel. Ünnepi köszöntőjében dr. Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter kifejtette, hogy az a romantikus elképzelés, miszerint a művészet nemesíti és gyógyítja az embert, már az ókortól fogva ismert. Arisztotelész nevezetes drámaelmélete a *katarzisz* fogalmára épül, ami a színjáték által felkeltett, majd az események során levezetett indulatok *megtisztító* hatását jelenti. A zenét az ókori bölcselők megnyugtatónak és feloldónak tartották, gondoljunk itt például Dávid lantjátékára. Az ókor orvosai ugyanakkor a muzsikát kedélybeteg gyógyítására ajánlották. A reneszánsz idején a képzőművészeti alkotások felemelő élményéről beszéltek, amely képes felderíteni a lelket és előhívni a nemes érzelmeket. A korszak felfogása ezzel csak kiterjesztette a középkorban élő elképzelést, miszerint a szentek és a bibliai jelenetek látványa festmény vagy szobor formájában erősíti a hitet és az erkölcsi értékek felé tereli az embereket. Mindezek ellenére a művészet a lelki betegek gyógyításától távol maradt. Legfeljebb királyi vagy nemesi udvarokban szolgált a zene a gondok elűzésére, mint ahogyan a Biblia beszél Saul királyról. Az elmebetegeket egészen a XX. század közepéig elzárták a külvilágtól. A második világháború előtt már a művészetelmélet is felfigyelt a beteg lélek művészi értékű alkotásaira; a későbbiekben *art brut*nak nevezték ezt a műfajt. A terjedő *mélylélektan* megerősítette ezt az elméletet, s az alkotásokban a lelki problémák kifejeződését, *expresszióját* látta. A *művészet*en át történő *kommunikáció* lett a művészetterápia alapja. A művészetterápia esetében már szó volt a feszültség és a kóros lelki tartalmak kifejezéséről, levezetéséről és

a csoport mint közeg hatásáról, amely a magába fordult beteget újra a közösség tagjává és a kommunikáció aktív résztvevőjévé teszi, és a megértés révén közelíti a másik emberhez, ám az ilyen terápiaformákban több egyéb hatáselem is érvényesül. A kollektív visszajelzés, az érzelmi támogatás, az ösztönzés óriási fejlesztő erő annak, aki alkot, a modellkövetés, az utánzás bátorítás annak, aki – még – nem tud festeni, gyurmázni, kollázst készíteni, kerámiát formázni. Ezért számos fontos kérdés is felmerül: milyen kutatások folynak e téren? Hogyan zajlik a képzés, a továbbképzés, a szupervízió? Réthelyi Miklós mint az egészségügyért, kultúráért, oktatásért, szociális ügyekért felelős miniszter ígéretet tett a szakmai képzés megteremtésére és elismerésére, amire az Új Széchenyi Terv nyújt majd lehetőséget.

A Németországból érkezett Karl-Heinz Menzen professzor beszélt a gyermekgyógyászatban is használt terápiákról. Sajnos itthon is nagyon sok gyermek szenved lelki betegségben. A család sokszor a külvilág felé normális képet mutat, majd egy iskolai hiányzás kivizsgálása során derül fény a szexuális abúzusra, bántalmazásra, táplálkozási rendellenességre. De traumák érik a gyermeket akkor is, ha szétesik a család. Jókai Anna Kossuth- és József Attila-díjas író, költő és dr. Jelenits István Eötvös- és Széchenyi-díjas tanár, író előadásában az irodalom esztétikai értékéről és annak gyógyító hatásáról esett szó. A tanár úr külön kiemelte, hogy amíg a többi művészeti ág egyetemes, addig a biblioterápia eszköze a nyelv, ami nemzeti. Bőjte Csaba ferences testvér, a Dévai Szent Ferenc Alapítvány alapítója, író előadásában hallhattuk: „*Isten selejtet nem teremtett. A gyermekek neveléséhez hihetetlen alázatra van szükség, hogy a pedagógus egy pályát tudjon felkínálni a gyermek számára, hogy értékeik felszínre kerüljenek. Mert ha ezt nem teszi, a gyermek talál magának... A gyermek saját szemünk tükrében látja magát, elhiszi, amit lát, ezért merjük csodának tekinteni a gyereket, legyen bennünk lendület és bátorítás. Mindennek megvan a maga ideje, az adott pozícióból hogyan jut a fényre,*

hogyan éri el célját. A kőben is benne van a szobor...”

Az előadások a továbbiakban szekcióülések keretében folytak. Az egyes művészeti terápiák: a biblioterápia, a képző- és iparművészeti terápiák, a komplex terápiák, a dráma-terápia, a zeneterápia, a lovas terápia, a kultúrtörténet és művészetterápia, táncterápia, mozgás+játék+sport terápia kerültek sorra. A zeneterápiás szekcióban Mile Andreától hallhattunk egy új módszerről: a flow-terápiáról, amely Csíkszentmihályi Mihály kutató munkájához fűződik. Eszerint az a zene jó, amely meditatív állapotba hoz. A sporttevékenységet is kiegészíthetjük flow-zenével; eredményeként növekszik az önbecsülés, a személyes kontroll, a pozitív gondolatok, az egyensúly megtalálása.

Az Egyesült Államokból érkező kutatópár a CARING program eredményeiről számolt be. A problémás szülő-gyermek kapcsolatokban használják a kreatív művészetterápiákat. A lakóhely szerint működő programban 9–12 éves deviáns gyermekek és szüleik körében művészeti tevékenységet kezdeményeznek. A 3–5 éveseknél a kötődés megerősítése, a kommunikáció, a kognitív tanulás fejlesztése, a szülő gyermekével való pozitív kapcsolatának kialakítása a cél. Sok szülő nincs tisztában azzal, hogy milyen fontos a játék – a gyermekkorában hozott mintát használja –, mely az önkifejezés legfontosabb eszköze.

Dr. Deszpot Gabriella előadásából a Kokaspedagógia komplex személyiségfejlesztő tapasztalatait, a program cselekvési ívének mozzanatait ismerhettük meg. Kokas Klára a személyiséget segít kibontani, megismerni, megerősíteni, amit mindenki lényé összetevészetetlen lényekékként hoz magával a világra. Zenével és táncsal teszi ezt: a gyerekek, akiket megtanít a mozdulat szabadságára és a zene szeretetére, valószínűleg ezt a titkot lesik

el tőle. Miként juthat el egy önmagába zárt ember a másik önmagába zárt emberig? Miként művelik egymást? Miként szólaltatja meg a művészet a testüket és lelküket? Gonda János, a Zeneakadémia professzora írja róla: „...a kodályi örökségből kiindulva teljesen egyéni nevelési rendszert alakított ki. Ebben egyaránt helyet kap a hangszeres zene és ének, a mozgásimprovizáció, a meserögtönzés, a rajz és a festés, mégpedig oly módon, hogy az egyik tevékenység mintegy gerjeszti, inspirálja a másikat. Kokas titka személyiségében rejlik. Ennek erejével jut egyre közelebb az egészséges és fogyatékos gyermekek lelkéhez, felszínre hozva azok érzelmeit, vágyait, gondolatait. Szeretetet ad és örömet szerez mindazoknak, akik a környezetében vannak. Kokast utánoz-

ni nem lehet és nem is szabad, de tanulni tőle lehet és kell is.”

Cserjési Kinga a szabad éneklés útja technikát mutatta be, amely Szamosi Lajos nevéhez fűződik.

A XX. és XXI. század embere a háborúk, a politikai helyzet, a technológia fejlődése, a napi stressz közepette a felgyorsult világban egyre bizonytalanabbá, görcsösebbé válik. Nagyszerű előadóktól hallhattuk, hogy a lovas terápia a mozgássérült gyermekek/felnőttek mellett a lelki betegségek, a motoros zavarok/ beszédzavarok, a hiperaktív gyermekek fejlesztésében és a vak gyermekek mozgáskoordinációjában is kiválóan használható. Azt is megtudhattuk, hogy nem mindegyik ló alkalmas a gyógyításra. Az állat mozgását illetően végzett mérések alapján kiválasztott úgynevezett hippoterápiás lovakkal alkalmazott módszerrel az autista gyermekek szociális készségét, közösségi normákhoz való alkalmazkodását, mentális állapotukat lehet fejleszteni.

A ciprusi pedagógus-előadók az iskolájukban kialakított Nyitott Műhely munkájának sikeréről számoltak be. A műhelyt a diákok a szünetek hasznos eltöltése céljából keresik fel. Kreatív tevékenységeik élvezettel töltik el őket, könnyebben kötnek barátságot, de a negatív érzelmeiket, a dühöt is le tudják itt vezetni. Olga Lipadatova a „sandplay” (homok) terá-

piát használja a kanadai bevándorló gyermekek körében. A modell ötvözi a verbális és az expresszív elemeket, és lényege az érintés. Az Aszódi Javító Intézetben, ahová bírósági ítélettel kerülnek a fiatalok, a személyiségük fejlesztése érdekében különböző művészetterápiás foglalkozásokon is részt vesznek. Ők, akiknek a tanulási és magatartási problémáikon felül a verbális IQ-juk is alacsony, valamint érzelmeik kinyilvánításától is félnek, négyféle terápia közül választhatják ki a számukra legmegfelelőbbet. Szekeres Pál paraolimpikon a NEFMI képviselőjében a prevenció munkáiról beszélt, jelesül, hogy a művészet mellett a sport lehetne a másik, „amely megerősíti/viszsaadja az önbizalmat, s amely nem cél, hanem eszköz”. Az oktatás, a sport, a kultúra egymás módszereit használva erősödnek. Útravalóul önmagunk megtalálásához a munka és a család mellett az egyénre szabott szabadidőtöltés fontosságát is hangsúlyozta.

A négynapos nemzetközi kongresszus konklúziójaként megfogalmazható, hogy gyermekeink lelki egészségének karbantartására a különböző művészeti ágak és a sport kiváló terápiás eszközök lehetnek. Ha lehetőséget kapnának arra, hogy érzelmeiket, félelmeiket, dühüket ki tudják fejezni, akkor talán esélyünk lenne egy lelkileg egészségesebb nemzedék felnevelésére. ■ LAJTAI KADOCSA KLÁRI

Eötvös József Pedagógiai Szolgáltató

OM azonosító: 200216
Felnőttképzési nyilvántartási szám: 01063-2008
Intézményi akkreditációs lajstromszám: AL-1988
Cím: 7100 Szekszárd, Szent István tér 11-13.

Intézetünk szakmailag önálló intézményként évek óta alapvetően pedagógiai-szakmai szolgáltatások ellátását végzi a Közoktatási Törvény 36. § (2) bekezdés alapján közoktatási intézmények és fenntartók számára.

Eredményeink között szerepel a régiós jelleg kialakítása, a képzési tevékenység megerősítése, szaktanácsadói, szakértői hálózat kiépítése, a feladatellátás minőségének emelése, a megnyert pályázatok színvonalas megvalósítása.

Kiemelt szolgáltatásaink:

- Akkreditált felnőttképzési intézményként pedagógus-továbbképzések tartása.
- Korszerű tanulás-szervezéssel kapcsolatos módszertani fejlesztések, szakmai konferenciák, felkészítő tréningek, előadások, tájékoztatók, workshopok szervezése.
- Pályázati projektek szakmai megvalósítása.
- Szakértői feladatok ellátása közoktatási intézmények, intézményfenntartók számára.

**Kollégáink készséggel állnak rendelkezésükre!
Forduljanak hozzánk bizalommal!**

További információ: Telefon: 06-74/505-660 • Fax: 06-74/505-639 • www.epszi.hu • E-mail: kepzes@epszi.hu

Sejtelmeink kutatója

Tóth Krisztina írásairól

Tóth Krisztina a múlt század végén robbant be a magyar irodalomba. Előbb különleges hangú verseivel aratott elismerést, aztán sejtelmeinket felfedő prózájával is. Az évek során egyre több helyen találkozhattunk írásaival, újságok keresett tárcaírója lett. Heves erősségű, szemléletes mondatokkal mesél sorsokról tény nyomok, utazások, ruhák kapcsán. Filozofikus gondolkodású, jó hangulatábrázoló, gyors vágásokkal időben és térben képes óriási távolságokra jutni. Néha tétován áll, keres a körülötte lévő világban, de aztán ráismer arra, ami után kutatott. Szuggesztív alkat, képes szövegeivel a lelkünkig hatolni. Nem csak az ifnyencek csemegeje. A művelt tagadás világában a kételkedés jogán a drámaiság kultuszát ábrázolja. A dolgok megismerhetőségébe vetett hit és az előítéletektől mentes szellemiség árad írásaiból.

Tóth Krisztina 1967-ben született Budapesten. Képzőművészeti szakközépiskolát végzett szobrász szakon. Később az ELTE magyar-történelem szakán is diplomát szerzett, majd 1992-től két évig Párizsban tanult. Apja ötvös, anyja grafikus. A szellemi és tárgyi megvalósítás, alkotás világából származik. Sokoldalú személyiség, aki művészi hajlamait több területen is képes kibontakoztatni. Író, költő, ólomüveg-készítő, restaurátor, de vezet költői és műfordítói szakkollégiumot is.

Verseivel 1989-ben szerzett nevet magának *Őszi kabátlobogás* című kötetével, amelyet szépen megírt természeti képek alkotnak. A sorok finoman egymáshoz illeszkedő fogaskerekként kapcsolódnak, sehol egy csikorgás a szavak között. Azt keresi, ami páratlan és szokatlan. Prózaíróként a kézzes évek óta tartja számon irodalmi közéletünk, miután megjelent *Vonalkód* című novelláskötete. A kritikások felfigyeltek mondatai stabilitására, árnyalt hangjára, következetes vonalvezetésére. Számítalan nyelvre fordították és fordítják napjainkban is, hiszen hiteles képet ad rólunk, a körülöttünk élő emberekről mesél. Szereplői szavai lélektől lélekig hatolnak. Távol áll tőle a dekadencia, hiába választ szívfacsaró történeteket. Nála frigyre lépett Pátosz herceg Irónia királykisasszonnyal.

Gyorsan kialakult írói stílusa, jelképrendszere. Az ironikus felhangú kisrealizmusok mestere, mint Woody Allen. Rövid prózái bizarr krónikák, szóljanak azok elhagyott nőkről, akik a gyermekükkel hadakoznak meg a barátjukkal a boldogságért, vagy tanárokról, idegenbe szakadt magyarokról. Alapélménye a válságból való kilábalás keresése. Rá jellemző stílusjegye az intim események leírása. Rafináltan, ártalmatlanul meséli, hogyan zavar a ronda aranygyűrű pettingelés közben. Szabad szellemként vizsgálódik, azonosul a hőseivel, ő a mesélő, aztán a végén kilép történeteiből, nyomában marad a kis sejtelmességet árasztó kék füst. Aki Tóth Krisztát

olvas, a mindennapok kelet-európai abszurditásának apró pillanatait kapja felboncolva.

Érzékeny világunk eseményeire, jól eligazodik a stílus, a szóképek és a történet Bermuda-háromszögében. Narrátori stílusát nem a kijelentések és direktívák vezetik. Történetei mozzanataiból összeáll az egész világ. Szófordulat szófordulatra kanyarodik, szövegei megnyugtatóak, mint a lebukó nap fényében megvillanó szikla akár a Velencei-tónál, vagy a Sziklás-hegységben.

Irodalmunk hagyományait követi nyelvi elkötelezettségével és életteliségével is. Motívumköre kicsit Krúdy, kicsit Mándy, de talán nem sértjük meg a szerzőt, ha írásai kapcsán másokat is megemlítnék elődeiként. A rá ható szellemi erő vagy az általa választott áramlatok között József Attilát, Nagy Lászlót, Juhász Ferencet említhetjük Petri Györggyel együtt. Egy biztos, szellemi rokona irodalmunk admirálisainak. Lángnyelven beszél, ahol *Babits a fény, Ady a zsarátnok, Petri a pimasz, és ahol Füst Milán csap (mert támadónak kell lenni)*

és *Weöres sziporkáz* – ahogy fogalmaz. De nem epigon, szándékosan idézi fel őket, nem maradt rajta egyikük köpönyege sem.

Nem használ halott hangokat, követi a spontán próza elemi szabályát. Erővel teli a hangja, semmi asztmatikus lihegés nincs benne. Mozcékony, mint a gondolatjel. Őszintén élénk tárja magát, nemcsak ábrázol, sztorikat is mond. Ő is úgy gondolja, mint mindannyian, hogy csak az a repülő zuhan le, amelyiken mi utazunk, de az élet megy tovább, a bejlik is megsülnek, a repülőutat is túléljük. Vannak helyzetek, amelyek eleve reménytelenek, ahol nincs jó megoldás, hiába bízunk a leleményességünkben (*Bocsánat Odüsszeusz!*).

Különleges alakokra is bukkanhatunk írásaiban. Az *Enter* című novellában Ervin, a főhős 42-szer is megmentette az életét, végigment a virtuális pályán, életében először. Újjában maradtak a mozdulatok, amelyekkel elhárította a rá támadókat, befolyásolhatta a támadó állatok mozgását. Látjuk, hogy élnek közöttünk olyanok, akiknek a számítógép világlátásukra is hat. Úgy vélik, nem csak egyszer élünk, nem csak egyedi példányok vagyunk, és persze a sárgák és a szidők szervezik a legjobban a saját világukat, ami ránk nézve kedvezőtlen. A lamentálás közben *az öreg szomszéd kulcsokkal performanszozik vagy szarakodik*. Gyula *hogyszívjákol* a kalapjaival. Máskor kalapmizériák közben gombok reparálása zajlik a kukázott tárgyak gyűjtőhelyén. Hol Pártirodára viszik a kalapot, hol szemétre kerül.

Fontos számára a lelki rezdülések megragadása. Ír ártatlanokról, ír az ember odisszejáról, ír a világvégi népségről is. Történetei továbbgondolásra készítetnek, medíthatunk a megismert sorsok kapcsán az élvezetek mulandóságán. Fő stílusjegye a spontaneitás, legalábbis a rajtaütés egy helyzeten, de asszociációkra alapozó szerkesztése mögött átgondolt koncepció rejlik, értelmiségi karaktervonásokkal megrajzolt alakokkal, akik gyakorta előbuknának egy másik történetben is.

1997-ben megjelent második verses kötete, *Az árnyékember* a gyerekkor és az ifjúság felidézése. Vágyakozás a távoli Tűzföldre, aztán *hallgatag eső hullik, fárast az idő, az ördög a vonaton is támad*, mert néha mindenki elcsábul, *aztán felriasztjuk egymást álmainkkal. Tócsák szívében egy másik év lebeg, hajónevek úsznak a holdsütötte rés világában, és az anyák szülik újra az árvaságot*.

Az ember erkölcsi természetével foglalkozik, ír lelkünk ambivalenciájáról, önmagunk kereséséről. Szól kamaszkori ténfergésekről. Mágnesként vonzzák az érdekes sorsok. Minden szövegében van egy kis nyugtalanító zaj. Váratlan eseményekkel teli történetei

örömeinkről, bánatainkról szólnak. Jól keveri a kedveset a borzalmassal. Az agydanattal orvoshoz került építész beleszeret a doktornőjébe, mert úgy érzi, ki kell jönnie élete romjai alól.

Képes gesztusokból személyiségeket felépíteni. A mindennapi élet jellemző eseményei, helyszínei, élethelyzetei sorakoznak írásaiban. Gyerekfürdetés, szomszédból áthallatszó puffanások, hisztérikus veszekedések, hullám a Gellért-fürdőben, aztán orvosi szoba, kórterem, öregek otthona, váratlan halál, válni akarását titkoló férjek, feleségek tűnnek elénk, aztán iskolai fogadóórán vagyunk, uszodai ismerkedésbe csöppenünk, strandjelenetek zajlanak, ahol gyerekét naptejező anya, lányokat fröcskölő suhancok a szereplők és nők jönnek lakkozott lábkörmökkel. Vannak hősei, akik összekeverik a szerelmet az egymásra utaltsággal, és azt kérdezzük egymástól: Mit képzelsz te magadról?

Néha egy-egy testrész köti össze a történeteket. Az ember megfejlesztésében az összetevőit vizsgálja, mert ha a részeket értjük, akkor megfejthetjük az egészet, és amúgy is az ördög a részletekben rejlik. Láthatjuk, hogy a test nem csak egyféleképpen rakható össze, végtelen variánsok léteznek. Így van ez a 2011-ben megjelent *Pixel. Szövegtest* című kötetében. A cím a pixelfelbontású képre utal, amelyhez minél közelebb megyünk, annál kisebb részletet látunk, illetve távolodva a kép egésze jelenik meg. Egy testrész kapcsán minden történet elindítható. Ebben sem a sikeres életutak leírása érdeklí. Tudja, tele vannak a pszichiáterek előszobái a vastag pénztárcájú bankárokkal, hivatalnokokkal, ügyvédekkel, menedzserekkel, vállalkozókkal, focistákkal, mert az életük mégsem sikeres. Hősei azzal találják szembe magukat, hogy bármikor történhet valami, amitől összedőlhet minden. Nem akar megbotránkoztatni, csak bemutat. Tudja, hogy a nők szépsége is mulandó. Ismeri azokat is, akik tizenkilencre lapot kérnek a

borstól. Tudja, mi az érdeklődésének magva, a szexualitást is képes ihletett pillanatba helyezni.

Elsősorban a nagyvárosi flaszter az otthona, de a falvak csendes délutánjait is ismeri. Gondolatindító ritmusai végighaladnak jól szerkesztett kötetei útján, magán a szövegben. Mikor körülnéz történeteiben, mindenre figyel, a *prémes hasú színtelen lepke akváriumából való kihalászásakor látja, hogy milyen kosz van a helyiségben*.

Ha nő szerepből fogalmaz, a macsó viselkedés, bölcsesség is fricskát kap tőle, mert hőekézni tanítani könnyű – „tedd szét a lábad!” – és még könnyebb jelentőségteljesen kijelenteni egy borról – leolvassa az évjáratot –, hogy 1973-as évjáratú francia vörös. Hallgatni nehezebb, ahogy az ki is derül a férfiszexualitásról szóló írásában. Ezt a gondolatot tovább folytatva és tapasztalatainkból merítve, talán egyszer neki is mondta valaki, egy hozzá közelálló, hogy „Kriszta, itt öt tuba szól”, mintha nem lett volna hallható, számolható.

Egy mondatot keres, ami már régóta kísérti, ami jelek és csöndek negatívja, és *ami elér egész a Teremtésig, és közben beszél a szélcsendben, a zivatarban, ami egy emlék nélküli hosszú sebhely, ami egy szavak nélküli tompa sajtás*. Mondatai táncolnak, rohanak, repülnek, suhannak különféle színben, esőben, éjjeli autópályán. Szól a *félbemaradt esőkről, a hosszúra nyúlt hallgatásokról, legendákról, hogy a kommunisták ellen ténnyesztették ki az amerikai szövőlepkét, mint a kolorádóbogarát*.

Bár a történelem egy időre véget ért, és világunk egy nagy rendetlen buli, ahol semmi sem lett úgy, ahogy terveztük, és mindenki másról beszél. Ezzel a helyzettel szembesít minket Tóth Krisztina mellbevágó történeteivel, mert a *valóság széttartó kusza szála nem simítja fényes bojtját semmi*.

Külön színe a magyar irodalomnak, távol tartja magát a közéleti akadémikuskodástól, nem kavart vihart maga körül. Jól eligazodik

ebben a nem-euklideszi világban. Nem a kiválasztott szerepében fogalmaz írásaiban, de a világról írott megfigyelései megragadnak bennünk, és időnként „fölhorgadnak” megint. Azon kevés mai szerző közé tartozik, akikkel a tanórákon is találkozhatnak a diákok. Magára valamit is adó magyartanárral megismerteti írásaival tanítványait. Nüanszokkal és hangszínekkel is képes képet rajzolni tárcáiban, verseiben életünkről. Beépíti a városi legendákat az írásaiba. Nem érdemes firtatni, hogy megtörtént-e, amit leírt, elégedjünk meg azal, hogy az akár meg is történhetett volna. Én mindent elhiszek neki, mert olyan valóságűen mondja, még azt is, hogy egyszer egy *vadidegen sodronypálya-vezető feleségül kérte*. Belső tájait ismerhetjük meg, ahol *hajónevek úsznak a halálos pengevillanásokkor, hülyére fáradt fantomok között*. ■ NOVÁK IMRE

Tóth Krisztina:

Hála-változat

Arany színekben játszó szén szavak,
Babits a fény, Ady a nagy zsarátnok,
boldog-szomorú lidérc leng: ha játszottok,
zümögő halkán, csak tűzzel szabad,

Nemes, Nagy dolgot! Hány láng sisteregne,
Füst csapna fel, Weöres sziporkatánc,
Kormos Vas bongna, izzana a rács,
mennyi kanyargó seb, mi nem heged be,

s bár igaz lenne majd, hogy Lesz Vigasz –
J. A. szájából érdes volt az élet,
Petri szájából szép volt a pimasz:

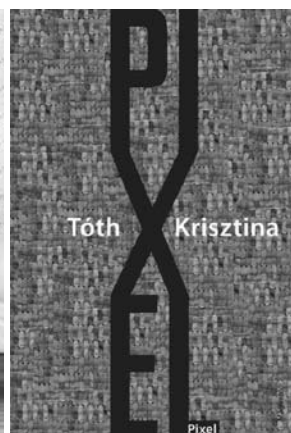
bárhogy mozduljak, lángnyelven beszélek,
torkomban hangjukkal, de semmi az,
ha tőlük éghet éneke az ének.

Altató

Ezüst cipőben jár a Hold,
kigyúl a légi lámpabolt.
Ott fenn lakik mind aki volt,
kék függönyön sok égi font.

Aki volt annak ott van ágya,
ágya fejénél ég a lámpa,
feje alatt a párna felhő,
mikor fény gyúl az árnya megnő.

Itt lenn is árnyékok a fák
aki elalszik messze lát
aki ott fenn van messze néz:
csurog le ránk a lámpaméz.

Az igazi érzések lélekről lélekre szállnak

Pitti Katalin: „Mindig úgy éreztem, nekem itt, ebben a hazában van dolgom”

„A lélek azért jött e világra, hogy feltárja saját ragyogó fényét, ami maga az Isteni szikra.” (Sathya Sai Baba)

A napokban a Budai Művészház egyik oktatótermében lépett fel Pitti Katalin Liszt Ferenc-díjas operaénekes, aki ez év március 15-e alkalmából a Magyar Köztársaság Érdemes Művésze elismerést is átvette. A fellépés helyszíne csak annyiból fontos, hogy a művésznő többek között ott is tanít. Teljesen mindegy számára, hogy egy pazar, csillogó, minden kellékkal ellátott színpadon ad elő, vagy egy meghitt, zárt, egyszerű kis helyiségben avatja be a hallgatóságot abba a misztikumba, amit maga köré von, amivel elbűvöl, amivel szeretet oszt. Amivel talán napokig hatása alatt tartja közönségét. Mert ezen az esten is működött a titka: olyan átéléssel, olyan szenvedéllyel énekelt, hogy varázs bizsergett a levegőben, az emberi lelkekben – és benne is. Ismét, mint már annyiszor, bebizonyította, hogy ha felcsendül a hangja, körülötte kitérül a világ, megtisztul a lélek. Az áhítat, ami a teremben honolt, néha egy kis tücsökzenei aláfestéssel vált nyárutói hangulatúvá...

A *Szerelmi álmok* című Liszt-estén, Pitti Katalin és Kassai István zongoraművész hangverse nyén Liszt Ferenc dalaiból és zongoraműveiből hallhatott a közönség csodálatos dalokat és zongoradarabokat. Az elsőpró sikerű előadás végén hosszú ideig beszélgetett a művésznő az emberekkel, akik virággal, egy-egy öleléssel köszönték meg neki a bensőséges élményt. Sokáig vártam rá, hogy beszéljünk, de megérte, mert nemcsak énekhangjára, de megnyilatkozássaira is érdemes odafigyelni.

– Amikor felhívtam és interjút kértem öntől az Új Katedra Kottavarázs rovatába, azt mondta: „Na majd megbeszéljük, hogyan lehet a kottából varázsolni! A varázslathoz kevés az ötvenoros, hangjegyekkel teli partitúra, ahhoz kell egy közvetítő, a művész is, aki életre kelti a zeneszerző álmait, mintegy kibontja a bimbóból a virágot.” Avasson be a csodába: hogyan készül előadásaira?

– Éppen ma hallgattam a Bartók rádióban egy érdekes beszélgetést arról, hogy manapság sok olyan előadó van, aki csak technikailag játszik, egy produkcióba érzelmileg nem adja bele magát. Ebben az esetben nem születik semmi. A tanítványaimnak is azt hirdetem: akkor közvetít jól a darabot, ha a sejtjeidben van, amikor úgy átrágtad magad rajta, annyira a tied, hogy még mindig felfedezel benne újabb és újabb rétegeket. Ha hangilag megtanulod, technikailag kidolgozod, a szöveg mélységét megérted – mindezeket magadban megkeresed, és ha megtalálod, csak akkor lesz emberi tartalma. Minden színpadra szánt alkotás érzelmeiből íródott. A zeneszerző által érzelm szülte a dallamot, az kibomlott, majd további érzelmek hömpölyögtek benne, amit végül kottába írt. Nekünk a kottából kell kiolvasnunk, megtalálnunk a lélek másik oldalát. Ez csodálatos dolog, mert a zeneszerző ihletett pillanata közben is változtat még rajta, míg egyszer csak megszületik a nagyszerű mű. Az előadó pedig akkor sikeres, ha a pillanat ihletett varázásában elkapja ezeket a kimondhatatlan dolgokat. Ezt az utat én is vé-

gigjárom. Mielőtt elkezdenék énekelni egy darabot, imádkozom: *Istenem, segíts koordinálni, segíts, hogy elinduljon a szekér*, majd hagyom, hogy működjön. Ha csak akarat van benned,

meghal minden. Nagyon fontos, hogy milyen állapotban vagy hangilag, de a leglényegesebb, hogy ott éljen a lelked. Semmiféle előadás nem ér semmit, ha a lelked nincs benne.

– Ezt ma is éreztük mindannyian. Ilyen átéléssel még nem hallottam Liszt-dalokat énekelni. Látszott az emberek arcán, hogy csak és kizárólag a hatásra koncentrálnak, ami alatt aztán valószínűleg napokig élnek. Talán kikapcsolták napi problémáikat? A hallottak következtében még a lelkük is megtisztult, meggyógyult.

– Hálát adok az Istennek, hiszen megengedte, hogy ez így történjen.

– Minden tekintetben harmónia és magas színvonal jellemzi önt, a személyében mindig minden összhangban van egymással: az alkalomra választott kosztümje, a rendezett fekete haja, a sugárzó szeme, a kedves mimikája, a kecses mozgása, a finom gesztikulálása, a remek előadómódja, a helyes kiejtése, az átlényegült beleélő képessége. Pitti Katalin testben és lélekben, külsőben és belsőben teljes egységet alkot, amihez óriási energia szükséges. Honnan meríti?

– Van egy természetgyógyász barátnőm, aki időnként megméri az energiáimat. Ilyenkor dőb-

benten mondja: annyira alacsony az energiaszintem, hogy aggódom miattam. Időnként olyan fáradt vagyok, hogy úgy érzem, meghalok. Ma is egész délután tanítottam, el nem tudtam képzelni, mi lesz este. Aztán gyúrtam magam, beénekeltem, próbáltam, majd megint, és így egyre jobb formába kerültem, egyre pozitívabban éreztem magam. A koncerteken annyi energiám van, hogy néha úgy érzem, elszállok. A barátnőm szerint kapom ezt, valaki tölti belém, azért, hogy a zeneszerzővel megíratott darabot közvetíteni tudjam. Fentről kapom. A Jóistentől.

Nagyon nagy alázattal dolgozom. Mindig adni és adni akarok. Ha nincs az emberekkel kapcsolatom, ha nincs fellépésem, az elpazarolt idő számomra. Eljutottam odáig, hogy úgy érzem: csak az a dolgom, hogy mint egy vezető, adjam át, amit már megtapasztaltam, amit a műveken keresztül tolmácsolni tudok a lelkemből, a szellemiségemből. Ezzel segítek élni, ez a küldetésem. Amíg képes vagyok rá, ezt kell tennem.

– Az eddig megélt élete, pozitív és negatív élményei a szerepeiben tükröződnek, egy dal előadása során érvényesülnek.

– Mindenem benne van, az egész életem. Bárkinek a beszédhangjából következtetni lehet a személyiségére. A hangunk mindent elmond. Ma mindent megtudott rólam a közönség. Pőrére vetkőztem.

– Valóban, érezni lehetett, hogy mikor boldog, mikor van a mennyországban, mikor hal meg a darabbal együtt, sőt mikor van a pokolban. A teljes egyénisége sugározta az éppen átélt mondanivaló hangulatát.

– Ahogy én megélem, amit nekem jelent, azt elénekelem, eljátszom. Ilyenkor teljesen átlényegülök, azonossá válok a szereppel. Magaménak érzem.

– Teljesítményéből fakadóan nemcsak ad, hanem kap is. Az ön lelke találkozik az emberekével. Ez a képesség, avagy igény, kislányságként ott Karcagon, a Szent Anna-templom karzatán kezdődött?

– Kislánykorom óta az a vágyam a dalokkal, a versekkel, hogy a csodát, amit megtaláltam bennük, más is érezze. Más is rácsodálkozhasson, örüljön neki. Hogy adjak, odaadom azt, amiről én már tudom, milyen szép. „*A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja. A fény csak abban válik áldássá, aki másnak is ad belőle*” – írta Hamvas Béla. Milyen igaz! Aztán mások boldogságával én is visszakapom köszönet, szeretet, taps formájában.

– Ez az átadási vagy ösztönös?

– Gondolom, veleszületett, a Jóisten ajándéka, de hogy erre méltó legyek, ehhez nagyon sokat kell tennem, gyakorolnom. Mindennap. Ami ma sikerült, az nem biztos, hogy holnap is fog. Van a lécs, az alá nem lehet menni, csak fölé. Csak fölötté teljesíthetek.

– **Március 15-én, nemzeti ünnepünkön a Magyar Köztársaság Érdemes Művésze elismerésben részesült. Általában egy életpályacsúcson kapnak a művészek ilyen magas kitüntetést. Önnél nem ez a helyzet, ön egész pályája során a csúcson volt. Így gondolja?**

– Nagy megtiszteltetésnek érzem és tiszta szívből köszönöm. Mindig a teljesség igényével dolgozom. Nyilas jegyű vagyok. Édesapám így nevelt: *Fiam, amit csinálsz, azt maximálisan végezd, vagy ne csináld.* Azt is mondta: *Nem ismerem lehetetlent, csak tehetetlent.* Ennél többet milyen útravalót kaphattam volna? Mennél idősebb vagyok, arra jövök rá, mekkora felelősség is a tehetség. Önmagában egy hatalmas ajándék, de hatalmas teher is, mert el is kaszálhat, mint egy bumeráng, ha nem neveled fel hozzá a tudásodat. Ha a tehetség és a tudás azonos szinten van, akkor szülehetnek csodák, addig nem. Olyan, akár egy kő, amiből ki kell faragni a formát. Annyi minden kell hozzá, hogy a tehetség meg tudjon nyilvánulni és megszülessen általa az alkotás. Rengeteget kell dolgozni, hogy a meglévő tehetség egy nemes, lélektől lélekig ható híddá válhasson. Ezt ingyen nem adják. Tudatosan, önmagunkkal rendkívül keményen, szisztematikusan kell dolgoznunk.

– **A családjával, az ön körül élő emberekkel is épp olyan szigorú, mint önmagával?**

– Megtanított az élet arra, hogy nem várhatok el mástól olyasmit, amit magamtól, hiszen nem vagyunk egyformák. A másik ember más, ő másra képes. Tanítványaimnak is azt tanítom: gyakorolni eleget nem lehet, csak abbahagyni lehet a gyakorlást. A háztartási munkát sem lehet befejezni, csak másnapra hagyni. Az alapvető, legfontosabb dolgokat mindig el kell végezni. A hang karbantartása, a test és a lélek ápolása, a darabok szigorú, hangról hangra történő átgyúrása – ez a lényeg.

– **Önök megadatott, hogy a világ legnagyobb operaszínpadain énekelhessen, az operairodalom legszebb szoprán szerepeit adja elő, a legnagyobb mesterekkel dolgozzon.**

Vannak közülük olyanok, akikre szívesen emlékszik vissza?

– Ének mestereim nagyszerűek voltak, sajnos már odaát vannak. A legelső énektanárom Sík Olga – most lenne százéves. Dr. Sípos Jenő bátyám a Zeneakadémián tanított, majd amikor egy évre külföldre került, ismertem meg Adorján Ilonka nénit, akivel szintén együtt dolgozhattam. A zenei tanulásban Mikó András, Egri István, Medveczky Ádám, Forrai Miklós, Pernye András, Patkó József, Varasdy Emmi, Lukács Miklós, Lukács Ervin, Nagy Ferenc voltak a mestereim. Erdélyi Miklóstól megnyitott tanultam, te jó ég! Csodálatos volt az együttműködés Guiseppe Patanéval, Lamberto Gardellivel. A rendezőkkel is imádtam a közös munkát, így például Mikó Andrással. Békés András nemcsak a földrajzot mondta el, hanem olyan dolgokat is kitaposott, kigyúrt belőlem, amire addig nem is gondoltam. Szerettem, ha dolgoztattak.

– **Ilyen istenáldotta tehetséggel, színészi előadókészséggel, sajátos szoprán – mégis kicsit mély tónusú – orgánnummal világhírű lehetett volna. Igaz, most is az, de egy művésznek mégiscsak több lehetőségét kínál külföld. Soha nem fordult meg a fejében, hogy elhagyja az országot?**

– Nekem soha nem volt igazi menedzserem. Volt olyan eset, hogy azzal hívtak fel az Interkoncerttől, hogy azért nem kapok munkát, mert ilyen jól nézek ki. Lett volna módom kint maradni, Bécsben nagyon marasztaltak. Amikor külföldön voltam, alig vártam, hogy hazajöjjenek. Ostoba módon hozzámertem egy német báróhoz, gondolván, hogy a volt felesége nyomdokait követve folytatom majd onnan a jótékonyági munkát a hazámért. De rájöttem, hogy nekem más a küldetésem. Mit keresek ott? Wass Albert gyönyörűen megfogalmazta: *„Magyar az, aki magyarul érez. Aki vállalja a magyarsággal járó felelősséget. Magyarok lenni ma hűséget jelent és cselekvést a hűség jegyében.”* Mindig úgy éreztem, hogy nekem itt, ebben a hazában van dolgom. Az itt élő emberekhez kell eljutnom, a hitet, a szépséget, az igazat, a drámaiságot, az életből vett keservet, mégis a legszebbet kell átadnom számukra. Minden nehézség azért történik velünk, hogy abból fel tudjunk emelkedni, hogy azáltal többek legyünk. Mi, magyarok, olyan sokat szenvedtünk már, hogy ha volna a Nobel-díjnak túléléskategóriája, elnyernénk. A magyar nép csodákra képes.

– **Megbecsülik idehaza a művészetet?**

– Az igazi művészetet kellene terjeszteni, nem a valóságshow-kat és a többi undorító semmit. Ezekkel a műsorokkal lenézik az embert, amit pedig nem lenne szabad. Épp ellenkezőleg: az embert fel kell emelni a legmagasabb régiókba, és ő boldog lesz, ha elérhet oda.

– **Szólunk már arról, hogy pedagógiai munkát is végez. Hol tanít?**

– Szombathelyen, a Nyugat-magyarországi Egyetem SEK – Savaria Egyetemi Központ – Művészeti, Sport és Neveléstudományi Szakán docensként heti két napon zenei hangképzést tanítok. Tata város zeneiskolájában, valamint a Budai Művészház alapítványi iskolában is oktatok. A legreménytelenebb eset is kihívás számomra. Az énekléssel való foglalkozás valójában meditáció. Megtanultam a testemet koordinálni, hiszen az ember hangadó szere, hangszere a teste. Ezt figyelni, rávezetni a tanítványokat arra, hogyan használják a testüket, hogy az hangszer legyen – csodálatos munka. Amikor a legjobban dolgoznak, csak akkor engedem el a növendékeimet.

– **Számos jótékonyági koncertet ad. Ezt misszióknak tekinti?**

– Sok helyen van szükség arra, hogy erőnket megmozgassunk, jó szándékunkat kifejezzük, segítsünk. Ez a ház is példa rá. Télen alig tudjuk kifizetni a fűtésszámlát, de azért vagyunk, hogy végezzük a munkánkat. Ez a szellemiség hatja át Botka Valéria és Csányi László valamikori otthonát, ahol színvonalas programokat szervezünk, oktatunk. A jótékonyági koncertek szintén nagyon fontosak, igaz, néha kapnak a művészek fellépési díjat, de a bevételeket mindig egy hasznos ügy szolgálatába állítjuk. Ha egészséges vagyok, s ha az időmbe belefér, szívesen végzek ilyen jellegű missziós tevékenységet.

– **Jut ideje a családjára is?**

– Barnabás kislányom öt és fél éves. Nagyon édes kis kölkök. Nemrég a Duna-parton dicsekedett a pecázóknak, hogy az ő nagymamája a Pitti Katalin! Arra nevelem, hogy mindent megoldunk. Nyolcvanegy éves édesanyám a húgomékkal lakik. Amikor csak tehetem, meglátogatom. Bár beteg, nagyszerű, stramm asszony, precízen, jókedűen végzi dolgát. Tartása van, összeszedetten tesz-vesz. Vigyázunk rá. Édesapám sajnos már nem él.

– **Hogy folytatódik az esztendő további része Pitti Katalin számára?**

– Szeptember 17-én az egri székesegyházban énekeltem, a *Liszt és kortársai* szakrális estet adtuk elő Virág Andrással. Elszavaltam Petőfi Sándor *A magyarok Istene* című versét is. Október 1-jén a Zenei Világnapon Pilisvörösváron, 6-án Szegeden, 7-én Szatmárnémetiben, 8-án Fehérgyarmaton léptem fel ismét a Liszt-dalimmal, Sándor Szabolcs kíséretében. Október 22-én, a zeneszerző születésnapján szintén Liszt-estet adok Csepelen. Gyűlnek a koncertek az adventi időre is, december 7-én pedig a saját születésnapomra. Ennek a fellépésnek a Belvárosi Templom ad otthont a Keresztény Kulturális Akadémia szervezésében. A rendezvény bevételét a Pető Intézet javára ajánljuk. A *60 év – 60 koncert* sorozat még előkészületben van; ebből minden hatodik jótékonyági hangverseny lesz. ■ KLOTZ MÁRIA

Az ég ígérő fa

Tolcsvay Béla és Béres Melinda daljátéka „valódi tisztulás”

Óriási érdeklődés mellett mutatták be a „Templomkerti Esték” befejező rendezvényén, a máriaremetei Kisboldogasszony-bazilika szabadtéri oltáránál augusztus 27-én este Tolcsvay Béla és Béres Melinda *Az ég ígérő fa* című kétfelvonásos táncos daljátékát. A műsort megtekintette Schmitt Pál köztársasági elnök is.

Az égig érő fa a Kárpát-medencei népmese-kincs egyik legrégebbike, a földre született lélek megpróbáltatásait és az életben erre talált megoldásait dolgozza fel. Tévedések és kihívások, megfelelések és áldások szegélyezik a Legény útját, ahogy célja felé tör. Le kell hoznia az Igaz Tüzet – vissza az embereknek a Földre –, hogy újra Tündérvilág legyen, úgy, mint régen volt. Agancsos és Csúszómászó a két társa, akik véle mennek és segítik. Az előadás zene, élőszó és tánc nyelvén mutatja be a történetet.

„2007 tavaszán meghívást kaptam Tolcsvay Bélától a Tolcsvay Klubba, hogy korábban megjelent mesekönyveimről beszéljünk. Nem sokkal azután egy baráti összejövetelen újra találkoztunk, és ott elmesélte nekem, hogy régi álma *Az égig érő fa* című magyar népmese feldolgozása daljáték formájában – tekintett vissza a darab megszületésének előzményeire Béres Melinda. – A beszélgetés végén megjegyezte: nagyon örülne, ha közös gondolkodással, szövegírással segítenék neki ebben. Azonnal igent mondtam – bár akkor még valójában egyikünk sem tudta, hogy a közös munka mit jelent majd pontosan...”

Nem vártak sokat: már akkor, 2007 nyarán nekikezdték a munkának. Melinda „rakásnyi könyvet” kapott Tolcsvay Bélától a magyar mitológiáról és azon belül az égig érő fáról, az életfáról, ősi hiedelemvilágunk központi eleméről, amely összeköti a földi világot a föld alatti és a föld feletti világokkal. Ahogy a könyvek tartalma „átfolyt” Melinda értelmén és lelkén, kezdte megérteni az égig érő fa mindannyiunk számára fontos üzenetét, vagyis hogy az életfát megmászni azt jelenti: az életet élni, az utunkat járni, a sorsunkat beteljesíteni.

De még mindig nyitott volt a kérdés: hogyan lesz ebből daljáték?

Sok végigbeszélgetett délután és este után kezdett körvonalazódni, hogy ne csak daljáték legyen, hanem legyen benne tánc is, és álljon egynél több felvonásból. Eldöntötték, miként építik majd fel, kiket kérnek fel a különböző szerepekre, és a legfontosabbat: hogy mi az a mondanivaló, amit át szeretnének adni. Az egymás után születő ötletekből, gondolatok-

ból pedig kibontakoztak az első szöveg- és dallamfoszlányok.

Az első teljes dal 2009 nyarán született meg. A Béres család erdőbényei borászatának teraszán énekelték kazettára, miközben Béla gitáron játszott és együtt énekelték. Ekkor jegyezte meg Blum Júlia, Béla felesége: „*Itt lenne az ideje határidőt kitűznötök magatoknak, mert az a legjobb műzsa!*”

Igaza volt. Hamarosan megtalálták az alkalmat és a helyszínt, kitértek az időpontot: Templomkerti Esték, Máriaremete, 2011. augusztus 27. Ettől kezdve már tudták, hogy időre be kell fejezni és gyorsan kell dolgozniuk mindannyiuknak – mert hogy időközben bevonták a munkába az énekeseket, a zenészeket és a táncosokat is, a közös munka eredményeként pedig megszülettek a dalok, a hangszerelés, a koreográfia. „Csodálatos volt a zene születését testközelből megtapasztalnom – mondja Melinda. – Közben néhol húztunk a szövegen, másutt új sorokat fogalmaztunk hozzá, szűkség szerint. Igazi élő alkotómunka volt.”

2011 februárjában elkészült a teljes hanganyag stúdiófelvétele. De ezzel még nem ért véget a munka, hiszen a megvalósításig

még sok-sok teendő hátravolt. Így esett hát, hogy ami Tolcsvay Bélának régi álma volt, az időközben Béres Melinda álmává is vált, az álom pedig, miután mindketten nagy utat jártak be, megvalósult.

*

A máriaremetei bemutató előtt Schmittné Makray Katalin, az est háziasszonya köszönetet mondott mindazoknak, akik 2011-ben az 5. születésnapját ünneplő és mára igen nagy népszerűségnek örvendő jótékonyági rendezvénysorozatban közreműködtek, segítettek, támogatást nyújtottak. Ezt követően bemutatta Béres Melindát, aki közgazdászként diplomázott, és emellett már több mesekönyvet is írt. Tolcsvay Béláról elmondta, hogy a Tolcsvay Trió alapítója, s immár négy évtizede sajátos színfoltja a magyar kulturális életnek.

Tolcsvay Béla: Szervesül az autentikus ősihez

„A darab egyfajta összefoglalása annak az útnak, amire 1974-ben léptem rá. Kavarogtak bennem akkor a dolgok. Megnyugodni akartam, és talán ezért is csatlakoztam Kresz Albert barátomhoz, aki fotózni ment Kakasdra. Ott hallottam először a bukovinai székely Fábian Ágostonnéól – Márka nénitől – *Az égig érő fa* meséjét, amit egy óvodában dadusként ízes nyelven mesélt a gyermekeknek. A lelkem legmélyéig megérintett a mesemondása, gyönyörű nyelvezete. Abban az évben, életemben először eljutottam Erdélybe, azon belül is a Gyimesekbe, ahol a fák valóban az égig érnek. Ott éltem át életem egyik legmeghatározóbb élményét, egy hajnalon, amikor csak néztem, ámultam, hogy ott az esztenán hogyan kel fel a nap. Puha felhők voltak a völgyekben, a fenyők csúcsa az egekben, csilingelt-kolompolt a nyáj, és a fény lassan áttörte a homályt. Aztán

■ TOLCSVAY BÉLA ÉS BÉRES MELINDA ERDŐBÉNYÉN. MAJOR FERENC, A BÉRES ZRT. VEZÉRIGAZGATÓJÁNAK FELVÉTELE

aranylót fényben jött fel a nap... és én ott ülök a világ tetején, Bükkhavason. Ez az élmény megmozdított bennem valamit. Szeptember 8-án hajnala volt, Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának a napja, Kisasszony napja, amit én akkor még nem tudtam. Most a kör bezárult: Máriaremetén, a Kisasszonynak szentelt templomnál mutattuk be az új művet. Ez a mese évtizedek alatt szüntelenül ott dolgozott bennem. Készült egy gyermekműsor is belőle, amivel éveken át jártuk az országot a Tolcsvay Trióval. Mélyebben kezdtem foglalkozni a néphagyományokkal, az ősiséggel. Ma már nem vagyok teljesen járatlan ebben a világban. Az édesanya dala a műben, amit Tárnoki Beatrix énekel, majdnem olyan, mintha népi dallam volna. Húzza a Téka együttes a bonchidait, majd megszólal az én dalom, ami szervesül az autentikus ősihez. Igazi öröm Ökrös Csaba, Soós András, Havasréti Pál és Lányi György hangszeres játékában megfürödni. Valódi tisztulás.

A mese a Kárpát-medence egyik legősibb alaptörténete, rengeteg változata van. Az életéről, az ember sorsának változásáról is szól. Igazi rend van benne. Mindig minden emberi sorsra alkalmazható, hiszen a jellemet formáló próbákról, az egyéniség alakulásáról, a tévedésekről és ezek belátásáról is szól. Másfelől ez a fa a mindenség maga, sárkányostul. Tanulni kell tőle és meg kell küzdeni vele. A sokféle értelmezést megpróbáltam átengedni magamon és ebből létrehozni a sajátomat. Néhány éve összehozott a sors Béres

Józseffel, és ajándékba kaptam tőle leánya, Béres Melinda mesekönyvét, amit ő írt, és testvére, Merse rajzaival illusztrált. *Semminden* a címe. Olvastam, és beleköltöztem. Aztán megkértem Melindát, írja meg velem *Az ég ígérő fát*. Négy év alatt elkészült, megnőtt a darab úgy, hogy nem fért bele egy részbe, hanem kétfelvonásos született. Ez nem rockopera, nem musical, hanem daljáték táncsal, aminek eseményosra van. A tánc, amit a solymári Cédus néptáncgyűttes ad elő, erősíti a mondanivalót. A rendező-koreográfus, Varga Zoltán a Bartók táncgyűttes alapító tagja volt. Munkáját Érchegyi László, illetve Lőrincz Beáta jelmez- és díszlettervekkel segítette.

Érdekes látnom, hogy míg bennem a rég elfeledettnek hitt múltat támasztja fel a zeneszerzés, addig a nálam fiatalabbak gondolataink inkább a jövő felé kalandoznak. Béres Melinda például *Az ég ígérő fa* egyik világát a számok országának írta meg, hiszen, ha nem vigyázunk, lassanként mindannyian csak számok leszünk egy hatalmas rendszerben. 1968-ban a *Ki mit tud?* nyerteseként nem gondoltam volna, hogy még nagypapa koromban is a színpadon énekelhetek, és új művet tathatunk be. Ha a Jóisten ad erőt és egészséget, talán sokfelé vihetjük még. Köszönöm a fiatalok sodró lendületét, és boldog vagyok, hogy velük dolgozhatok. Hálás vagyok a feleségemnek, aki a lebonyolítás, a szervezés munkáját vállalta, és a sok segítőnek, különösen a fő támogatóknak, hiszen nekik

köszönhetően az előadás ingyenes lehet. A múlt értékeit megőrizve, megélve a mai világot, őszinte hittel énekelünk a jövőnek.” (Vö.: Farkas Adrienne: *A mindenség maga*, <http://www.mno.hu/portal/803234#>)

*

A nagy sikerrel bemutatott táncos daljátékban Tolcsvay Béla önmagát is alakította: a bölcset, aki átadja a fiataloknak mindazt a tudást, aminek ő már birtokában van. A legény, aki feljut az ég ígérő fára, a Misztrál együttes tagja, Heinzinger Miklós. A leány egy szép hangú vajdasági lány, népzeneész zeneakadémista, Ökrös Csaba-tanítvány: Török Tilla. Agancsos szerepét Nemes Levente gitáros-énekes, Csúszmáshoz Lányi György szólaltatta meg. A Tolcsvay Trió tagjai – Tolcsvay Béla, Egri László és Czipó Tibor – a fa tövében a tőlük megszokott zenei világot játszották.

Az eseményen összegyűjtött adományokat ez alkalommal is a templom javára ajánlották fel.

A daljátékot a jövőben elsősorban szabadtéri színpadokon szeretnék bemutatni – amire leginkább az elkövetkező nyáron nyílik lehetőség –, s az alkotók nem titkolt vágya, hogy határainkon túli területekre is eljussanak vele. Addig is mi, nézők és hallgatók számíthatunk arra, hogy a Máriaremetén készült videofelvételt valamelyik hazai televízió is műsorra tűzi – hogy minél többen felfedezhessék a hasonlóságot és a különbséget az *ég ígérő fa* és az *ég ígérő fa* között. ■

Mit olvassanak a kicsik?

Emlékszem, gyerekkoromban nagyon szerettem olvasni. A szüleim megvették nekem a *Dörmögő Dörmötört*, majd a *Kisdobos* és a *Pajtás* újságot. Alig vártam, hogy megjelenjen az új szám, tele érdekes mesékkel, rejtvényekkel, amiket rendszeresen be is küldtem. Volt rá eset, hogy nyertem valamit.

Később az *Ifjúági Magazin* és a *Rakéta Regényújság* volt az, amit egyszerűen nem tudtam letenni. Olvastam járműveken, vacsora közben, de még este az ágyban is. Persze szépirodalmat, de ponyvát is. Élveztem a történeteket.

Nem is értem, hogy a gyerekek miért nem szeretnek olvasni. Nyilván így van ez, különböző szakmai felmérések igazolják. Körülnéztem az újságosstandokon, hatalmas a választék. Már a címlapról félelmetes szörnyek csalogatják a vásárlót, idétlen, furcsa formájú alakok vicсорognak a képeken. Belül sem más a helyzet, képregények egész sora! A hős – aki egészen ember formájú alak – megküzd az el-

lenséggel, legyőzi a ragacos, undorító férgeket. Nem szeretnék ezekről álmodni.

Nyilván nem vagyok egyedül a megoldás keresésében, hogyan lehetne rávenni a kisdíákokat, hogy a tévzés, számítógépezés helyett vagy legalább mellette újságot, könyvet vegyenek a kezükbe. Az iskolának ebben kitüntetett szerepe van, hiszen a szülők manapság nemigen törődnek azzal (tisztület a kivételnek), hogy mivel tölti a gyerek a szabadidejét.

Mostanában került a kezembe egy igen színvonalas, 1–2. osztályos gyerekek számára készült lap, amely együtt szól a gyerekekhez és a tanító nénihez is. Ez nem egyszerűen olvasnivaló, érdekes újság, hanem feladatokat is tartalmaz.

Megjelent a Veréb Posta!

Ez a szórakoztató gyermekmagazin különleges, hiszen tanórai munkában is kiválóan használható. A pedagógusok számára interneten elérhető a tanári segédlet, amely javaslatokat ad az alkalmazására. Ehhez viszont az kell, hogy a tanterem-

ben mindenkinek rendelkezésére álljon az újság. Ausztriában nagy sikert aratott mind a gyerekek, mind a pedagógusok körében. A magyar változat is igen élvezetes. De az élvezeten túl támogatja a beszéd-, olvasás- és íráskészséget, fejleszti a tanulási képességet, még a tantervet is figyelembe veszi. Lehetőséget ad a differenciálásra, a kooperatív és projektmunka szervezésére, továbbá mindig aktuális eseményeket dolgoz fel.

A szeptemberi szám mellékletet is tartalmaz, amelyben jól tanulható, kedves gyerekesek vannak. A lapban olvasható a mókusokról, a gombákról, a borzról rövid, eléggé nagybetűs ismeretterjesztő írás. A rejtvények különösen izgalmasak, ezeket be lehet küldeni a szerkesztőségbe. A hátoldalon viccek vannak, ezt a gyerekek különösen kedvelik.

És mindez színes, tele rajzokkal, képekkel, ábrákkal.

Végre egy olyan magazin, amelyben nincsenek szörnyek, csak kedves, vidám figurák.

Az unokám – aki most harmadik osztályos – egyszerűen nem tudta letenni. Örömmel olvas, fejt a rejtvényeket.

Köszönjük a Verébnek, és várjuk a postát!

■ P. É.

Pedagógusok a filmvászonon

A filmek gyakran érzékletesebben tárják fel az iskola világának problémáit, mint a különböző pedagógiai elemzések, kutatások garmadája. A tantermek számtalan mozgókép számára biztosítottak (és biztosítanak napjainkban is) tökéletes díszletet a maguk sajátos konfliktusaival, speciális közegével és persze egyedi hőseivel. Ezen filmek legfontosabb hősei pedig kik mások is lehetnének, mint a pedagógusok? S legyen akár fiatal, idealista, szenvedélyes tanító vagy bölcs, dörzsölt professzor a főszereplő, ezek az alkotások arra emlékeztetik nézőjüket, hogy milyen fontos szerepük van a pedagógusoknak a fiatal személyiségek formálásában, nevelésében. Sorozatunkban emlékezetes pedagógusfigurákat bemutató alkotások közül válogatunk.

Our Miss Brooks

A karakán angoltanárnő, Connie Brooks figurája sokkal több mint egy emlékezetes filmszerep, hiszen a rádiós, majd televíziós sorozat főszereplője nem csupán milliók kedvence, hanem egyben a '40-es, '50-es évek egyik meghatározó példaképe lett. Az Eve Arden által kiválóan megformált Miss Brooks ugyan alapvetően komikus karakter, a vicces szituációk és iskolai kalamajkák sokaságát felvonultató sorozatból és mozifilmből mégis egy erős, független, s mindezek mellett végtelenül érzékeny és humánus nő portréja rajzolódik ki. Miss Brooks minden körülmények között kiáll saját és mások igazáért (ha kell, akkor az iskolát diktatórikus rendszerben működtető Conklin igazgatóval szemben is), és a nehéz körülmények ellenére rajong pedagógusi hivatásáért. Csoda hát, hogy több mint 60 esztendeje az amerikai filmtörténet egyik legemlékezetesebb pedagógushőse?

Connie Brooks kalandjai 1948. július 19-én vették kezdetüket a CBS Rádiónál. Az akkoriban egyre nagyobb teret hódító szituációs komédiák (jellegzetesen amerikai szórakoztató műfaj, melynek lényege, hogy állandó főszereplői különböző mókás helyzetekbe keverednek általában otthoni vagy munkahelyi környezetükben) sorát gyarapította az *Our Miss Brooks* is.

Az eredetileg testnevelés szakos tanárnő szerepét a csupán harmadik számú jelölt, Eve Arden gyorsan saját képére formálta, így lett

Miss Brooks a Madison középiskola elkötelezett angoltanára. A főszereplő magánéletének és az iskola mindennapjainak komikus oldalát megmutató rádiójáték hatalmas siker lett (egészen 1957-ig futott), amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy egy 130 részes televíziós sorozat készült belőle négy évvel az indulását követően (az első epizód 1952. október 3-án került adásba). És noha a közkezdvelt rádiós hangjátékok tévéképernyőre alkalmazása korántsem volt szokatlan gyakorlat az '50-es években, ezek közül csak kevés széria élt meg négy évadot és olyan szép epizódszámot, mint az *Our Miss Brooks*.

A Madison középiskolát benépesítő karakterek egyértelműen sztereotípiák (az iskolát vasszigorral kormányozó igazgató, Mr. Conklin; a kedves és jóképű, ám kisé teszetosza biológianár, Mr. Boynton; a nehéz felfogású, ám jóra való sportoló, Snodgrass vagy éppen a lázadó diák, Walter), mégis mind egytől egyig szerethető figurák, ami leginkább a kitűnő színészeknek (mint például a főszereplő Arden, Gale Gordon és Richard Crenna), illetőleg az ügyesen megírt, a jellem- és helyzetkomikumokat kitűnően vegyítő történetzálalnak köszönhető.

Habár könnyednek tetsző komédiasorozatról beszélünk, a készítőik nem elégedtek meg csupán a karakterek jelleméből fakadó poénoik kiagyálásával, bizony nem mentek el

szó nélkül a kor pedagógusmiliójában feszülő problémák mellett sem. Természetesen a műfaj miatt igen burkolt módon jelentek meg ezek a témák, ám Miss Brooks rendre kíméletlenül őszinte és ironikus egysorosokban kommentálta a pedagógusokat érintő aktuális problémákat (például több epizódban viccet csinál neveléségesen alacsony fizetéséből, mely bizony már az '50-es években is kardnális kérdése volt az oktatásügynek). Miss Brooks minden tekintetben a sorozat etikai középpontja, a diákok és a tanári kar jólétéért vívott küzdelmei néhol egészen különös szatirikus ízt kölcsönöznek a szériának, amit

Eve Arden egészen finoman egyensúlyoz ki nagyszerű komikus képességeivel.

Miss Brooks és a Madison középiskola tanári kara 1956-ban a mozik vásznain is megmutathatta magát a sorozat felett bábáskodó Al Lewis rendező jóvoltából, ám a nagy és látványos indokolatlan változásokat elszenvedő show (Miss Brooks elhagyta a Madisont és egy magániskolában vállalt állást többedmagával) fokozatos nézőszámcsökkenés miatt addigra a negyedik évaddal befejeződött. A nagyjátékfilm a szériához képest kevésbé jól sikerült darab, inkább amolyan szép búcsúnak szánták a készítőik, amelyben legalább Miss Brooks és a sármos biológianár románca beteljesedhetett.

A www.archives.org honlapon a rádió- és a tévésorozat több epizódjai ingyenesen meghallgathatók, megtekinthetők eredeti angol nyelven. ■ SIMONYI GÁSPÁR

Gyergyószárhegy: múlt és jövő találkozása

Vakációbúcsúztatót tartott a Dévai Szent Ferenc Alapítvány

Gyergyószárhegy határában, a Ditró felé vezető út bal oldalán egy dombocská emelkedik fenyőfák koszorújában. Előterében egy emlékoszlop áll, a rajta levő márványtábla szövege a hely történelmi emlékét idézi: „1658. szeptember 6-án Moldva felől berontó 3000 tatárt 300 székely Gábor deák vezetésével e helyen győzt le és temette nagyrészt e halom alá. Hirdesse ez emlék, hogy a szülőföld lángoló szeretete tízszeres ellenség fölött is diadalt arat.” A Tatárdomb közvetlen környékét, a többhektáros ősi ferences birtokot a rend viszszaadta tulajdonába. A területen ma egy egészen új fakápolna áll.

A Dévai Szent Ferenc Alapítvány szárnyai alatt tizenharmadik bentlakó otthonként jött létre hat évvel ezelőtt a gyergyószárhegyi Kájoni János Gyermekvédelmi Központ. Biztos fedelet a fejük fölé, napi négyzeri étkezést és nagyon sok szeretetet biztosítanak benne a rászoruló székelyföldi bentlakó és napközis gyerekeknek, továbbá igyekeznek az iskola számára előkészíteni a gyakran nagyon gyenge előképzettséggel rendelkezőket is.

A ferences rend és az alapítvány – akikhez programszervezőként Hargita Megye Tanácsa mellett ezúttal a Caritas Vidékfejlesztési Ágazata és a Csíki Anyák Egyesülete is csatlakozott – az idei nyár végén is szerteküldte hívószavát: elsősorban a Gyergyói-medencéből, de távolabbi vidékekről is várják a kikapcsolódni szándékozó kicsiket és nagyokat szeptember 10-én a hagyományos tanévkezdés előtti rendezvényre, a vakáció legutolsó, ám kétségkívül igen emlékezetesnek ígérkező eseményére, a Tatárdombra.

*

A főútról a kápolnához vezető mezei út két szélén a Bőjte Csaba ferences testvér nevével egybeforró Dévai Szent Ferenc Alapítvány székelyföldön gondozott gyermekei álltak sorfalat egy-egy szál virággal a kezükben, ezzel integetve üdvözölték a kápolna parkolója felé guruló gépjárművek utasait. A rendezvény helyszínén már egy órával a 11 órakor kezdődő szentmise előtt alkalomhoz illő zenével fogadta az érkezőket a tekerőpataki fűvőszeneke, a nézőtér, illetve az alkalmi standokon elhelyezett padok pedig – de még az azokhoz közeli állóhelyek is – csakhamar megteltek. 11 óra közeledtével a kápolna szentélyében a celebráns papok – Bajkó Zoltán pálmonostori, Baróti László ditrói és Csedő István tekerőpataki

plébánosok, Ferencz Ervin szárhegyi ferences szerzetes, Vencser László, az ausztriai idegen nyelvű pasztoráció igazgatója és Vornicu Cristinel ditrói segédlelkész – már készen álltak a szentmise megkezdésére, a hívek tekintete mégis egyre inkább a területre bevezető útra szegeződött – valakinek még meg kellett érkeznie a szentmise megkezdéséig!

S valóban: egyszer csak székely népviseletbe és huszárruhába öltözött lovasok egész sora tűnt fel, köztük a keresztalját vezető fiatalember kezében búcsús kereszttel lovagolt

be a helyszínre. Mögöttük kicsiny lovas szekér gurult a kápolnáig az ünnepre egybegyűltek szünni nem akaró tapsa kíséretében.

A kápolnáig guruló kicsiny szekérben Bőjte Csaba érkezett meg.

*

A család a társadalom alappillére. Csak úgy lehet egészséges társadalomról beszélni, ha az egészséges családokból tevődik össze – fogalmazták meg az egyházi és a világi személyiségek a gyergyószárhegyi Tatárdombnál szervezett kettős ünnepségen.

„Válságát éli a család” – jelentette ki ünnepi szónoklatában Baróti László ditrói plébános az ünnepi szentmisén, kifejtve, hogy a ma Európájában az emberek félnek meghozni életük nagy döntéseit, félnek életre szóló szövetségeket kötni. Mint mondta, a család a társadalom legkisebb sejtje, és csak akkor beszélhetünk egészséges társadalomról, ha azt egészséges családok alkotják. Követendő példának Szent István király, Boldog Gizella és Szent Imre herceg családját hozta fel, mint az első magyar szent családot, amely modellként szolgálhat ma is. A szentmise utáni beszédében szintén a családok szerepének jelentőségét hangsúlyozta

Bőjte Csaba is, mondván, hogy eleink példáját követve kell viszonyulnunk az élet kihívásaihoz, nehézségeihez, bátran szembenézve azokkal, nem megfutamodva és elrejtőzve előlük.

Az ünnepi szentmise végén a jelenlévők megkoszorúzták a Tatárdombnál állított emlékoszlopot, felidézve az 1658-as tatárdúlás alkalmával hősiesszen harcoló helybéliek összefogását. Idén első alkalommal a dobuzdsai tatár közösség koszorúját is elhelyezték az emlékműnél. A program folytatásában kitüntették a legnépesebb családokat: Gábor

László gyergyószárhegyi polgármester az ötgyermekes Vakaria családot, Borboly Csaba, Hargita Megye Tanácsának elnöke pedig a tizenkét gyermekes Deák családot köszöntötte. Borboly beszédében hangsúlyozta: dolgozni kell azért, hogy az emberekben letisztuljon, mi a család lényege, a gyerekes anyukákat vagy apukákat ne diszkriminálják a munkahelyen amiatt, hogy a gyerekeikre is időt akarnak szánni, illetve részmunkaidős alkalmazással vagy más tevékenységekkel lehetőséget kell teremteni azok számára, akik a gyermeknevelés mellett is szeretnének aktív tagjai maradni a társadalomnak, és nem utolsósorban pénzt akarnak keresni, hiszen a gyermeknevelés nem csekély anyagi terheket ró a családokra.

Az izletes bográcsgulyás elfogyasztása után sok-sok jókedvforrás várta a résztvevőket: a gyerekek lovagoltak, trambulinoztak, társasoztak – ki-ki kedve szerint, amikor pedig a színpadon elkezdődtek a környék néptáncsoportjainak az előadásai, az ünneplők ismét benépesítették a nézőteret. Az alkalomra felállított sátrakban a szervező intézmények képviselőinek tájékoztató előadásait hallgathatták meg az érdeklődők.

Mindeközben – s még a Role együttes esti, programzáró koncertje előtt – folyton a lovas keresztalját vezető, búcsús kereszttel belovagoló fiatalembert kerestem, s ha újra és újra megtaláltam, akkor újra és újra türelmesen vártam rá, míg a sok keresést és várakozást végül siker koronázta: feltehettem neki kérdéseimet és meghallgathattam azokra adott válaszait.

A lovas keresztalját vezető, búcsús kereszttel belovagoló fiatalember Kolozsvári Tibor volt, a Dévai Szent Ferenc Alapítvány Hargita megyéért felelős ügyintézője, a tusnádfürdői Szent László Gyermekvédelmi Központ vezetője.

Az emberek jók

Kolozsvári Tibor szerint a Dévai Szent Ferenc Alapítvány sikere az összefogás erejéből fakad

– Mikor és hogyan került a Dévai Szent Ferenc Alapítványhoz?

– Hittantanának készülvén, 1998-ban elmentem egy évre Dévára nevelőként dolgozni Csaba testvérhez. Érdeklődésem folytán – és tanulmányaim kapcsán is – filozófiai kérdésekről is el-eltűnődtem, és akkor kezdett foglalkoztatni, hogy egyik-másik problémára miként lehetne megoldást találni. A filozófusok jellemzően azt a kérdést teszik fel, hogy mi az ember, számomra pedig sokkal érdekesebbé vált az, hogy milyen az ember, és miért olyan, amilyen, miért viselkedik úgy, ahogy, hogyan lehetne nevelni, hogyan lehetne elültetni a gyermekek szívébe az akaratot az élet iránt, és minden iránt, amit fontosnak tartunk. Úgy döntöttem, hogy az egy év letelte után elmegyek Kolozsvárra pszichológiát tanulni. 2003-ban végeztem, és rögtön visszamentem Dévára. Kezdetben pszichológusként dolgoztam ott, majd Csaba testvér rám bízta a dévai ház vezetését. 2006-ban pedig, amikor Csaba testvér megvette a tusnádfürdői házat, hazajöttem. Mindig is hazavágytam Székelyföldre, mert az *enyémek* ott vannak, ott érzem magam otthon. Honvágyam volt egyszerűen még Déváról is...

– Tehát végül is nem ön szolt bele abba, hogy hogyan alakuljanak a dolgok, hanem egészen egyszerűen kedvezően alakultak: Csaba testvér megbízta a tusnádfürdői ház vezetésével és így hazakerült. Megtalálta a helyét. Nem igaz?

– Mindig is jól éreztem magam ebben a munkában, mindig is kihívásnak tartottam, de ami ennél is több: nem látom, hogy mi értelmebbet tudnék elkövetni az életem folyamán, mint hogy egy nagyon jó csapatban, nagyon jó társakkal összefogva felnevelhetek, legalábbis van esélyem felnevelni talán pár száz gyereket. A gyerekek formálása, nevelése soha nem fejeződik be, éppen ezért örökös kihívás. Úgy érzem, hogy ez nekem is jó, itt magam is kibontakozom emberségemben és szakmaiságomban, amellett, hogy gyönyörű feladatnak tartom. Nem is feladatként élem meg, egyszerűen az életemmé lett. Nem tudnám elképzelni az életemet másképp.

– A teológia, a filozófia és a pszichológia terén szerzett ismeretei és készségei közül melyiket tudja ebben a tevékenységben és életformában a leginkább kamatoztatni?

– Mindhárom tudományág az emberről gyűjt ismereteket, megfigyeléseket, azokat összeg-

zi, rendszerezi, így alakulnak ki az emberről alkotott vélemények és elméletek. Számos ilyen vélekedés alakult ki, a pszichológia is sokféle emberképet fogalmaz meg, de ezek nem azért vannak, hogy az ember bármelyikkel is azonosuljon, hanem azért, hogy ezt a szerzett információanyagot a céljai szolgálatába állítsa. Meggyőződése szerint semmit nem szabad sem hozzátenni, sem elvenni abból, amit a Jóisten kinyilatkoztatott számunkra, abból nem is hiányzik semmi, ami a boldogulásunkhoz elengedhetetlen volna. Bátran bízunk kell abban, hogy ha követjük a Jóisten tanácsait, mi magunk is boldogok lehetünk, és hatással tudunk lenni a környezetünkre, értelmes, emberi, alkotó, társteremtő életet tudunk élni önmagunk és a környezetünk javára.

– A tusnádfürdői otthon a megnyitása óta minden szempontból látványos fejlődésen ment keresztül, akár az épület belső képét, akár a felszereltségét, akár a környezetében kialakított játszóteret nézzük. Ez mennyire az ön személyes és mennyire általában az alapítvány munkájának az eredménye? Vagyis: ebben az eredményben mennyi az ön egyéni szerepe?

– Mi mindig is azt reméljük, hogy nem vermet, hanem kutat ásunk, amiben tiszta, iható víz fakad. Az egész tusnádi háznak a léte egy olyan szövetségen alapszik, ami, ha egyedülállónak nem is, de legalábbis ritkának mondható. Valóban sok minden megvalósulhatott csekély ötszáz forint alatt. A házban nincs egyetlen olyan szőnyeg, asztal vagy bármi, amit ne adományként kaptunk volna. Nagyon fontos számunkra, hogy az épület fenntartható legyen, s hogy a pénzt, amit a támogatóinktól kapunk, ügyesen, okosan költjük el. Szeretnénk hűszigetelni a házat, és próbálunk szövetségeseket találni a gáz- és vízszolgáltatók ellen. Itt kell megemlítenem, hogy az első kéményünket a Commitmentnek

köszönhetjük. 2007-ben építettük meg három csempekályhával együtt. Mára már a ház egyharmadát fával fűtjük, és hála Istennek, ennek révén jelentősen mérsékelni tudtuk a gázszámlánkat. Idén szintén a Commitment segítségével kötöttük be a kútból a vizet, és ezzel jó esélyt teremtettünk arra, hogy leváljunk a városi vízszolgáltatásról, ami évente egymillió forintnak megfelelő lej megtakarítását fogja jelenteni számunkra, legkevesebb 100 ezer forint ugyanis havonta a vízszámlánk. Ebben a pillanatban 103 bentlakó gyerek lakja a házat, további 20 napközis jár be hozzánk ebédeltől vacsoráig, és felnőttek vagyunk 15-en. A mosógépek, a mosogatógépek szinte folyamatosan működésben vannak és így tovább...

Hogy az elért eredmény mennyire a magam és mennyire az alapítvány munkája? Nincs olyan, hogy én és az alapítvány. Csak az alapítvány van és az emberek összefogása. Nekem megvan ebben az egészben a saját szerepem, de próbálj meggyújtani egy szál fát! Több kell ahhoz. Ahogy egy szál kukorica sem nő fel egyedül. Nem láttam élni egy szál kukoricát. Ha nagy táblában van, négy méter magasra is megnő és gyönyörű. Nem?

– A többi otthonra is ez jellemző, hogy szépen fejlődnek, gazdagodnak, nemcsak gyerekekkel, s nemcsak lelkileg, hanem minden más tekintetben is?

– Én úgy látom, hogy az alapítvány mind egyik házán áldás van. Egyetlen olyan ház sincs, amelyik az elindításakor jellemző állapotához képest satnyább, gyengébb lett volna. Mindegyik erősebb lett, fejlődött és kiteljesedett a maga módján.

– Kapnak-e az otthonok legalább valamilyen állami támogatást?

– Az állam meghatároz bizonyos előírásokat, normákat, követelményeket, csak hogy ezek megcsontosodott, megkövesedett, az élettől eltávolodott kívánalmak. Figyelmen kívül hagyják, hogy közben megváltozott a világ. Ezeknek a törvényeknek a mondacsínált betartása mellett is nagyon roszkadozik az állami gyermekvédelmi rendszer. Egyszerűen kifulladásban, egyre kevésbé tudja ellátni a szerepét. Ezeknek a kereteknek és játékszabályoknak a betartását várják tőlünk. Ha ezt tudjuk teljesíteni, akkor engedélyezik a házukat, ha pedig engedélyezve van a ház, akkor lehet állami támogatásért folyamodni. A 64 településen működő házunkból alig hat intézményt akkreditált, vagyis ismert el az állam – ezek közül egyik a tusnádfürdői. Ez a hat intézmény kap életemre gyermekenként havonta ötezer forint értékű lejt. Eddig semmi egyébre nem tudunk pályázni.

– Minden mást, a nevelők fizetését is az alapítványnak kell előteremtenie?

– A bér, a gáz, a víz, a villany, a cipő, a tan-

szer... minden kiadásra nekünk kell a forrást előteremtenünk.

– **Kezdetben úgy emlegettük befogadott gyermekeiket, hogy „Böjte Csaba árvái”, manapság azonban egyre több közöttük a szociálisan hátrányos helyzetű, rászoruló fiatal. Kik kerülhetnek az alapítvány bentlakó otthonaiba?**

– Ha két gyerek közül egyet fogadhatok be, mindig azt fogadom be, amelyik nagyobb bajban van; ha a szülei, hozzátartozói, rokonaik írásban kérik tőlünk, hogy segítsünk, mert valamilyen nehézség van. Ez az egyetlen kritérium.

Mindegyik gyermeknek más a története. A napokban fogadtam be egy tizenegy éves csíkmindszenti kislányt. Szép álomként indulhatott a szülők házassága, házépítésbe fogtak, de valahol valami megbicsaklott. Az asszony inni kezdett, elzúllott. Vita vita hátán, veszekedés, végül a kislány édesanyja elhagyta őket. Az édesapa egy ideig otthon maradt, állatot tartott, próbálta fenntartani magukat, de nagyon elszegényedtek, a banki kölcsönt is törleszteni kellett volna – azt hiszem, ez ropantotta meg őket minden szempontból –, elkerülhetlenné vált a munkavállalás. A kislány egész nap egyedül volt otthon. Ezért hozta el hozzánk, hogy vigyázzunk rá. Egy negyven év körüli, borostás, ápolatlan férfi hozta a kislányt, de éreztem, hogy van ebben az emberben valami fojtott, tompa fény, csak most, mint a madár a macska karmai között, valamitől nem tud önmaga lenni. Éreztem, hogy ez az ember nem az, akit én itt most ilyen rendetlenül magam előtt látok. Pár szóban elmondta, hogy a felesége elhagyta, a házuk ráment, s ha ő nem megy dolgozni, akkor nincs mit enniük, ha pedig elmegy dolgozni, a kislánnyal mi lesz. Eltelt két-három hét, és a férfi egy napon ismét megjelent: szépen vasalt ingben, megborotválkozva, ápolatlan. Egy teljesen más ember jött be az ajtón. Kérdezte, hogy elviheti-e a kislányt fagyizni. Egész délután együtt voltak. Mint a szítakötők, ahogy táncot lejtének a víz tükreán, olyan vidáman sétáltak ketten, a kislány is nagyon büszke volt az édesapjára. Estefelé autóval Csíkszereda felé tartva látom, hogy egy ember kerekézik lefelé biciklivel. Furcsa volt, mert öltönykabátban, vasalt ingben nem szoktak az emberek biciklizni... Ő volt az. Akkor értettem meg ezt az embert, és döbbenetes volt számomra: valószínűleg azért nem vett vonatjegyet a negyven kilométernyi távolságra lévő Csíkmindszentről Tusnádfürdőre és vissza, mert akkor nem jutott volna fagyira... Én azt remélem, hogy ez az ember egy-két év alatt valahogy talpra fog tudni állni. Hátha újra megnősül, hátha fog tudni egy kis meleg otthon teremteni és visszafogadja a kislányát. Nagyon szeretném, ha így lenne.

– **Úgy látom, az alapítványban nagy gondot fordítanak arra, hogy azok a gyerekek, akiknek van családjuk, rokonuk, hozzátartozójuk, minél több időt töltsenek együtt velük. Miért tartják ezt ilyen fontosnak?**

– Azért, mert mindenkinek csak annyit kell segíteni, amennyi segítségre szüksége van. A lyukas fogunkból is csak annyit fúr ki az orvos, amennyit éppen szükséges, a többi nem, és nem is húzza ki. Ha van a családban egy nagymama, nagynéni, bárki, aki legalább nyáron gondját tudja viselni a gyermeknek, annak mi nagyon örülünk, és minden erőnkkel szorgalmazzuk, hogy ne szakadjanak meg a rokoni kapcsolatok. Nemrég egy huszonegy éves lány ügyében kerestek meg, hogy segítsünk rajta, mert bajban van. Állami otthonban nevelkedett, ahol minden rokoni kapcsolatát elszakították, egyszerűen birtokba vették a szüleitől a törvényt, a jog nevében. Mivel ügyeske volt, húszéves korában kiszereződtek Németországba bébiszitternek. A lány el is ment, de mivel ő soha életében önállóan semmit nem csinált, persze, hogy kudarccal ért véget a dolog. Egy-két hét után hazajött, és az intézményben közölték vele, hogy éjszakára ugyan beengedik, de neki ott már nincs helye, mert ő már „kikerült a rendszerből”. Még meg is szidták, hogy munkát kerestek neki és ő nem becsülte meg. Ebben a történetben mindenkinek igaza van, de a lényeg ez nem változtat: ez a 21 éves lány egy szál maga, apja, anyja, rokoni, mindenki nélkül ott állt, és várta, hogy valaki segítsen rajta. Ha ezt a lányt nem mozdították volna ki a családi kapcsolataiból, talán másként alakul a sorsa. Székelyföldön a rokonság nem ritkán 50-60 főből is áll, és nem létezik, hogy egy ilyen nagy rokonságban ne legyen valaki, akihez a gyerek legalább érzelmileg tartozik. De ha húsz év után

megy vissza a rokonaihoz, nincs sok esélye. Akkor egyedül marad egész életére. Ezért bűn a gyerekeket a családjuktól elszakítani. Ráadásul mindig azt mondom nekik, hogy *most neked van szükséged segítségre, de majd, ha megnős és megerősödsz, és édesanyádnak, nagymamádnak vagy valamelyik másik hozzátartozódnak lesz szüksége segítségre, akkor kötelességed lesz neked is az ő gondját viselni.* És el szoktuk mondani, hogy *édesapád nem rossz, csak beteg.* Az alkohol betegé tette. De a kapcsolat megtartása minden esetben nagyon fontos.

– **Van-e más hasonló, akár állami, akár magánkézben lévő gyermekvédelmi hálózat az országban?**

– Úgy tudom, Európában sincs.

– **Az idei tanévkezdésre a gyergyószentmiklósi kollégium is megnyílt.**

– A környező falvakban szinte mindenhol van napközi, és az ottani, általános iskolát végző gyermekeknek tudjuk a gyergyószentmiklósi kollégiummal a továbbtanulás lehetőségét biztosítani. Gyergyószentmiklóson ugyanis többféle középiskola van, ezek közül valaszthat mindenki tehetsége és kedve szerint.

– **Ugyancsak ezekben a napokban nyílik meg Kászonban is egy új otthon.**

– Egy csodálatosan szép házból kialakított bentlakó otthon lesz, a tusnádfürdői háznak a testvérháza. 35 kilométerre van Tusnádfürdőtől. Két kollégánk – Szabi nevelő és Erika nevelő – költözik át oda, és néhány gyereket is magukkal visznek. Körülbelül 40-50 gyerek lakhat majd ott. Tusnádfürdőn már túl sokan vagyunk, ezért is nagyon-nagyon fontos, hogy a kászoni ház megnyíljon, mert egyébként Tusnádfürdőre nem tudunk újabb gyerekeket befogadni.

– **A Dévai Szent Ferenc Alapítvány története vitathatatlanul korszakos sikertörténet, aminek legfőbb kulcsa Böjte Csaba testvér karizmatikus, fáradhatatlan és kimeríthetetlen alkotó személyisége. Van más kulcsa is ennek a sikernek?**

– Élt Tusnádfürdőn egy rokkantnyugdíjas ember, aki tudta, hogy halálos beteg. El-eljárógatott a piacra, a kis pénzéből vett egy-két kiló gyümölcsöt és befőzte lekvárnak. Kora ősszel bekövetkezett halála után a felesége behozott nekünk több láda lekvárt, s elmondta, hogy ezt a férje főzögette a nyáron apránként, és az volt az akarata, hogy a gyerekeké legyen. Az a lekvár már elfogyott, de ahányszor ettünk belőle, vagy ahányszor láttam, hogy a gyerekek eszik, mindig eszembe jutott az az ember. Nem tudjuk, hogy hogyan élt, mit csinált egész életében, de azt tudjuk, hogy így készült a halálra: apránként megvette a kiló baracot és megfőzte a gyerekeknek. Nem gyönyörű? Sokszor kérdezik, hogy honnan, hogyan tudunk enni adni a gyerekeknek. Hát úgy, hogy az emberek jók. Egyszerűen így. Másképp nem lehet...

■ KÉP ÉS SZÖVEG: VARGA GABRIELLA

Felhők alatt – A siklóernyőzés

Az elmúlt években újabb és újabb, első hallásra talán mehökkentő, mára azonban megszokottá vált mozgáslehetőségek tűntek fel, egyiket-másikat közülük tömegesen vagy akár versenyszerűen űzik. A kezdeti szűkös hozzáférés lehetősége is bővült, s gyakran az áruk sem teszi elérhetetlenné őket. Közös sajátosságuk az újszerűség, s hogy lényegében kortalanul űzhető, csupán egy kis elszántságra és időre van szükség mindehhez. Kipróbáltunk közülük néhányat, s megpróbálunk kedvet is csinálni hozzájuk.

Ki nem csodálta még az égen játszi könnyedséggel cikázó fecskéket vagy a magasban méltóságteljesen köröző ragadozómadarakat? Bár szárnyat növeszteni nem tudunk, ma már többféle eszközzel levegőbe emelkedhetünk, repülhetünk. Ha a siklóernyőt választjuk, szinte a természet részévé válva szállunk a felhők alatt és figyeljük madártávlatból az alattunk elterülő tájat. Hatalmas élmény, aki teheti, próbálja ki, nem fog csalódn.

Az emberek már évezredekkel ezelőtt is irigyelték a madaraktól a repülés tudományát. Míg a törzsi varázslók, sámánok, boszorkányok el tudtak rugaszkodni a földtől (legalább lélekben), a hétköznapi emberek számára az álmok és mesék világába tartozott, mint Daidalosz és Ikarosz ismert mítoszában. Leonardo Da Vinci már tudományos alapon foglalkozott a repüléssel, számos repülőszerkezetet tervezett, de többségük nem bizonyult működőképesnek. Mégis az ő tervei alapján készült ejtőernyővel 1620-ban Fausto Veranzio hajtotta végre az első sikeres ejtőernyős ugrást. A XVIII. század végén megjelentek a hőlégballonok, majd a léghajók, a XX. század elején pedig már a motoros kisrepülőgépek. A két világháború (is) köszönhetően a repülés robbanásszerű fejlődésen ment át, s közben megszületett a hobbirepülés is, és a kezdetben háborús célra használt ejtőernyőket is felfedezték maguknak az extrém sportolók. Az első hegyi startot 1973-ban az Egyesült Államokban hajtotta végre egy ejtőernyős, aki így akarta megspórolni a repülőgép költségét. Hamarosan az ejtőernyős hegyi repülés a világ számos táján elterjedt hegymászók, ejtőernyősök körében. 1983-ban rendezték meg az első nagy, célra szálló versenyt. Hamarosan a gyártók is felismerték a lehetőséget,

s a kifejezetten siklóernyőzésre szánt ernyők, felszerelések fejlesztésével, gyártásával lendületet adtak az új sportnak.

Bár az ejtőernyőzésből alakult ki, ne tévesszük össze azzal, hiszen ott egy repülőgépről indulunk, a cél a szabadesés, s az ernyő csak fékezésre szolgál, siklóernyővel viszont a földről emelkedünk fel és maradunk levegőben akár óráig, s ezalatt akár hosszabb (a világcsúcs több mint 500 km) utat is megtehetünk. A levegőben maradni nem is olyan könnyű, hiszen a siklóernyő, ha nem is gyorsan, de folyamatosan süllyed menet közben, így ha pár percnél tovább fent akarunk maradni, meg kell találnunk a felszálló meleg légáramlatokat, s azokkal együtt kell emelkednünk.

A siklóernyő tulajdonképpen egy flexibilis szárny. A kupola kétrétegű, az elől beáramló levegő feltölti, így kapja meg a repülőgépek szárnyához hasonló formáját. Anyaga poliészter vagy poliamid, amit kevállal erősítenek s műgyantával vonnak be. Az ernyőtől több sorban indulnak a zsinórok, amelyek hevedereken keresztül csatlakoznak a beülőhöz. A megfelelő zsinórokat meghúzva módosítjuk a szárny alakját, így változtathatjuk a repülés sebességét, irányát. A beülő első ránézésre egy

nagy, ormóttan hátizsáknak tűnik, a levegőben azonban kényelmes fotelként tart minket, keményebb landoláskor még a feneket, gerincet is védi az ütésekől. Az alapfelszereléshez tartozik még a sisak, a magasságmérő (vario) és a beülőbe csomagolt mentőernyő, vészhelyzet esetére. Fiatal technikai sportról lévén szó, igen gyorsan fejlődik, a tíz évnél öregebb ernyők már elavultak. Mivel a fejlesztések a gyorsaság növelése mellett elsősorban a biztonságot, stabilitást célozzák, ezért nemcsak a trendi design miatt érdemes minél újabb ernyőt használni.

A siklóernyőzés nem az a sport, amit egy-két óra alatt könnyedén elsajátíthatunk. Több egyesület szervez 2-3 napos minikurzusokat, ahol előképzés (és a sérülés kockázata) nélkül belekóstolhatunk a szabad repülés ezen formájába. Ha megtetszett a móka, akkor egy-két hetes tanfolyamot követően vizsgát tehetünk, ennek és a kellő tapasztalat birtokában pedig majd önálló repülésekre is indulhatunk. A tanfolyamokon rádió segítségével irányítanak, így még a levegőben sem vagyunk magunkra hagyva.

Az első feladat (miután megismerkedtünk a felszereléssel) az ernyő megszelídítése a földön. Ezt a feladatot nem a kezdők elrettentésére

találták ki, hanem egyrészt nélkülözhetetlen a későbbi sikeres starthoz, másrészt nagyon sokat tanulhatunk a kupola irányításáról, kezeléséről, jelzéseiről. Hamar rá fogunk jönni, hogy az ernyő – különösen a széllel karöltve – sokkal erősebb nálunk, ezért mindig tegyük azt, amit ő diktál. Vagyis mindig arra futunk, amerre húz, és a fékzsinórokkal irányítjuk. Bár nagyon egyszerűen hangzik, de kell legalább egy-két nap ennek a gyakorlásához, s közben bizony előfordul, hogy az ernyő elrángat, rossz esetben egészen a közeli csipkebokorig. Ha ez a feladat már jól megy, akkor irány a dombtető és az első repülések. Stabilan a fejünk fölött lévő ernyővel gyorsan leszaladunk a domboldalon, s ha mindent jól csináltunk – vagy a segítők tette helyettünk – akkor hamarosan elemelkedünk, és pár tíz méterrel a föld fölött siklunk a leszálló felé! A levegőben nagyon könnyű irányítani az ernyőt, de azért nem elég, ha a megfelelő féket húzzuk, dőlünk is arra az oldalra, amerre fordulni szeretnénk. Élvezzük ki a repülést, sajnos nem tart 1-2 percnél tovább. Felkészülünk a leszálláshoz, erősen meghúzzuk a fékeket, majd mintha egy lépcsőről lépnénk le, már a földön is állunk. Rövid örömjongás után összeszedjük a felszerelést, és irány a dombtető, a következő repülésig. Ha már egyedül el tudunk indulni, a levegőben is biztosan kormányzunk, a leszállóban ügyesen landolunk, akkor jöhet a következő lépés: a magasstart, ami már néhány száz méteres szintkülönbséget jelent. Az első ilyen repülés gyakran félelmetes (hacsak nem tinédzserekről van szó), hiszen itt már a legsimább légviszonyok között is folyamatosan zötykölődünk (jó magasan), miközben csak egy méretes hátizsák tart fent minket. De ehhez pár kör alatt annyira hozzászokunk, hogy észre sem vesszük, és marad a szintiszta élmény, repülünk! (Vigyázat, ez bizony súlyosan addiktív, aki belekóstol, nehezen mond le róla később!) Szármalunk magasan a föld felett, szabadon, zárt kaszni vagy motorzúgás nélkül. Hamarosan már nemcsak a térképszerűen elénk rajzolódó tájat csodáljuk, hanem a domborzatot és az eget kutatva keressük a jeleket.

A ringó búzamező, a kanyargó füst már nem csak a tájkép romantikus elemei, de jelzik nekünk a szél irányát és erősségét. A báránnyelők nem pusztán statikus díszletek az égen, hanem keletkeznek, nőnek, majd feloszlanak, s közben pontosan mutatják a stabil felfelé irányuló levegőoszlopokat (termikeket). Ha szerencsénk van, még a madarak is besegíthetnek, ebben a szakágban a golyák a legjobbak, ők akár Afrikáig elrepülnek egyetlen szárnycsapás nélkül. Sajnos sokkal gyorsabbak, mint a siklóernyők, ezért csak rövid ideig tudjuk tartani velük a lépést.

Aki siklóernyőzésbe kezd, nem árt, ha kellő türelemmel várja fel magát. Szabadtéri sportként nyilvánvalóan befolyásolja lehetőségeinket az időjárás, de ebben az esetben az átlagosnál jobban. Esőben, viharban nem indulunk sehova, de szélcsendben sem nagyon tudunk mit kezdeni az ernyővel, továbbá meleg felszálló légáramláshoz a napsütés is elengedhetetlen. Ideális tehát a napsütéses idő, gyenge-közepes széllel (a felszálláshoz ráadásul szembeszélre van szükség). Mindez azt eredmé-

nyezi, hogy több órát is várakozhatunk a starthelyen, míg a szél iránya, erőssége kedvező lesz. Minél jobban tudunk bánni az ernyővel, annál tágabb az elfogadható intervallum, mind a szél irányát, mind az erősségét illetően. Mielőtt kimenénk a terepre, mindenképpen érdemes szélelőrejelzést is megnézni az interneten, bár ezek sem csálhatatlanok.

A levegőben utazva fizikai munkára nem nagyon kényszerülünk, igaz, a profi pilóták által bemutatott akrobata elemek (merülőspirál, wingover stb.) során komoly erők hatnak az ernyőre. Ne felejtjük el azonban, hogy valahogyan fel kell jutnunk a hegyre, ahonnan majd lerepülünk, és ez a 10-20 kg súlyú felszereléssel bizony fárasztó túrát jelent. Szerencsére a teljes felszerelést bepakolhatjuk egy méretes túrzsákba, így kényelmesen cipelhetjük, de a súlyától még nem lesz kisebb. Fokozottan érvényes ez a kezdőkre, hiszen ők jóval több időt töltenek a földön szaladgálva a felszereléssel, mint a gyakorlott siklóernyősök. Így aki nem rendelkezik legalább közepes

kondícióval, annak az eleje igencsak izgasztó lesz, de megéri.

Bár ez a repülésnek a leglassabb és statisztikailag az egyik legbiztonságosabb formája, sajnos nem ritkán találkozhatunk a híradásokban pőrül járt siklóernyősökkel. Az ernyős balesetek túlnyomó többsége fel- és leszállás közben történik, hiszen a levegőben van időnk korrigálni a problémákat, illetve a mai tanulóernyők emberi beavatkozás nélkül is stabil helyzetbe hozzák magukat. Ha nem sikerül a felszállás, könnyen a starthely alatti fákon landolhatunk, ez igazából csak az önbizalmunk számára súlyos csapás, de nem veszélyes, hiszen az ágak között fennakadó zsinórok még jelentős sebesség esetén is kellően lefékeznek. Igaz, utána jó darabig eltarthat, mire valahogy leügyeskedjük a fáról saját magunkat és az ernyőt. Egy-egy keményebb leszállás során (amit okozhat akár az, hogy hátszélben szállunk le, akár az, hogy nem jó magasságban fékezzük le az ernyőt) könnyen szerezhethetünk horzsolásokat, zúzódásokat, de rossz esetben akár bokaficamot, lábszártörést

is. Az ennél komolyabb balesetek szerencsére nagyon ritkák, és szinte mindig emberi felelőtlenségre vezethetők vissza. (Az ernyősök szerint a statisztikák nagyjából meg-egyeznek a síelés adataival.)

A siklóernyőzés a repülés legkönnyebben megtanulható és egyben legolcsóbb formája. Idén nyáron a 3 napos bevezető tanfolyamok nagyjából 10 ezer forintos akciós áron indultak. A hosszabb, komolyabb tanfolyamokért ennél azért többet kell fizetnünk (kb. 4-8 ezer Ft naponta), de az akciókat figyelve itt is sokat spórolhatunk. Ha rászánjuk magunkat az ernyővásárlásra, bátran kérjünk segítséget az oktatóktól, ők esetleg tudnak ajánlani nekünk jó állapotban lévő használt darabokat. A felszerelést bérelhetjük is, ez napi 3-10 ezer forintos kiadást jelent, ami egy órára vetítve nem drágább, mintha moziba mennének, viszont olcsóbb, mint a teniszpályabérlés. Amit kapunk cserébe, az sokkal több, mint egy adrenalinfröccs, a szabad repülés csodálatos élménye: kibontjuk a szárnyainkat a hegytetőn, és irány a levegő! ■ FD

Eötvös József Pedagógiai Szolgáltató

OM azonosító: 200216
Felnőttképzési nyilvántartási szám: 01063-2008
Intézményi akkreditációs lajstromszám: AL-1988
Cím: 7100 Szekszárd, Szent István tér 11-13.

Az Eötvös József Pedagógiai Szolgáltató pedagógus-továbbképzési ajánlata

- A tanítási/tanulási folyamatban alkalmazható tudást biztosítunk.
- 30 vagy 60 órás pedagógus akkreditált képzések óvodapedagógusoknak, tanítóknak, tanároknak.
- 5, 10, 15 órás kompetenciafejlesztő tanfolyamaink nevelőtestületi értekezletekre, munkaközösségi foglalkozásokra, belső továbbképzésekre is igénybe vehetők.
- Képzéseink a továbbképzési normatívából elszámolhatók.
- Rugalmas időbeosztás!
- Elérhető földrajzi közelség!
- Kedvezmény: teljes nevelőtestület/munkaközösség/kistérség jelentkezése esetén.

Várjuk jelentkezéseiket!

További információ: Telefon: 06-74/505-660 • Fax: 06-74/505-639 • www.epszi.hu • E-mail: kepzes@epszi.hu

Székhely: 4028 Debrecen, Zákány u. 5.

Telefon: (06-52) 541-441

Fax: (06-52) 541-473

Weboldal: www.hunniareg.hu

E-mail: info@hunniareg.hu

A Hunniareg Pedagógiai Intézet a közoktatási közszolgáltatás sajátos szakfeladatait látja el elsősorban a kelet-magyarországi régióban.

Fő tevékenységek:

- **szaktanácsadás** - az oktatási, pedagógiai módszerek megismertetése és terjesztése;
- **igazgatási pedagógiai szolgáltatás** - közgazdasági, intézmény-fenntartási, jogi, tanügyi-igazgatási információk közvetítése;
- **pedagógiai tájékoztatás** - szakmai információk, adatok és tanügyi dokumentumok gyűjtése, őrzése, feldolgozása és használatba adása, tájékoztatás nyújtása;
- **a pedagógusok ön- és továbbképzésének támogatása;**
- **tehetség gondozás;**
- **pedagógiai értékelés** - eredménymérések, hatékonysági és neveltségi vizsgálatok szervezése, mérőeszközök, szűrőeljárások, neveltségi kérdőíveket fejlesztése;
- **tanulói tájékoztató, tanácsadó szolgálat**

Együttműködési tapasztalatainkat és gyakorlatunkat pályázati projektek önálló megvalósításával és konzorciumi tagként történő közreműködéssel, többcélú kistérségi társulásokkal, más szakmai szolgáltatókkal, felsőoktatási intézményekkel végzett közös tevékenységekkel erősítjük az ország teljes területén.